

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Diplomová práce

2023

Bc. Karolína Machatová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Mediální reprezentace sexuálního a genderově
podmíněného násilí v České republice z pohledu
přeživších i nezúčastněných**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Karolína Machatová

Studijní program: Mediální studia

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Vochocová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1.8.2023

Karolína Machatová

Bibliografický záznam

MACHATOVÁ, Karolína. *Mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice z pohledu přeživších i nezúčastněných*. Praha, 2022. 128s.

Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lenka Vochocová, Ph.D.

Rozsah práce: 207 834 znaků včetně mezer

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je mediální zobrazení sexuálního a genderově podmíněného násilí českými mainstreamovými zpravodajskými médii z pohledu lidí s různými zkušenostmi a přístupy k sexuálnímu násilí (přeživší, blízcí přeživších, lidé bez přímé či přenesené zkušenosti, ale k tématu citliví, a lidé skeptičtí či s neutrálně-negativním postojem k zobrazování sexuálního násilí jako tématu). Teoretickým rámcem této práce je genderová teorie a její pohled na média, spolu s přístupem kulturních studií, resp. interpretativních komunit.

Výzkum je koncipován jako kvalitativní, vycházející z postupů zakotvené teorie, kdy se za pomoci otevřeného a axiálního kódování analyzuje, jak lidé se čtyřmi různými zkušenostmi či přístupy k sexuálnímu a genderově podmíněnému násilí vnímají způsob, jakým česká média zobrazují téma sexuálního násilí. Jak sami tento způsob hodnotí, jaké pocity to v nich vyvolává a jaké případné změny v tomto směru navrhuje. V souladu s technikou vignette rovněž sami s konkrétními příklady mediálních obsahů na téma sexuálního násilí pracují a vyjadřují konkrétní změny a úpravy.

Celkem se prostřednictvím kódování a techniky vignette podařilo identifikovat čtyři hlavní problematické jevy, související s českým mediálním zobrazováním sexuálního násilí – nevhodné zobrazování obětí a pachatelů, neadekvátní terminologie a jazykové konstrukce, bulvarizace tématu sexuálního násilí, produkce victim blamingu a stereotypů ve společnosti.

Abstract

This thesis explores how the Czech mainstream news media portrays sexual and gender-based violence from the perspective of people with different experiences and attitudes towards it. This includes survivors, relatives of survivors, those who are sensitive to the topic, and those who are skeptical or have a negative view towards the portrayal of sexual violence as a topic. The theoretical framework for this thesis is gender theory and cultural studies, specifically interpretive communities, which examine how the media influences our perceptions of gender and society.

The research is qualitative and uses grounded theory practices, which involves open and axial coding to analyze how people with different experiences and attitudes towards sexual

and gender-based violence perceive the way Czech media portrays the topic. This includes evaluating the portrayal, the emotions it evokes, and suggesting possible changes. Using the vignette technique, specific examples of media content on the topic of sexual violence are analyzed, and specific changes and adjustments are suggested.

Through coding and the vignette technique, four main problematic phenomena related to Czech media portrayals of sexual violence were identified. These include inappropriate portrayals of victims and perpetrators, inadequate use of terminology and language construction, tabloidization of the topic of sexual violence, and the production of victim blaming and stereotypes in society.

Klíčová slova

Sexuální násilí, genderově podmíněné násilí, přeživší, mediální zobrazení, česká média, gender, feminismus, kulturní studia, kvalitativní výzkum, auditoriální výzkum

Keywords

Sexual violence, gender-based violence, survivors, media portrayal, Czech media, gender, feminism, cultural studies, qualitative research, auditorial research

Title/název práce

Media Representation of Sexual and Gender-Based Violence in the Czech Republic from the Perspective of Survivors and Non-participants

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Lence Vochocové, Ph.D. za její laskavý a trpělivý přístup a za spoustu cenných rad a připomínek.

Rovněž pak svým respondentkám, za jejich sílu a ochotu.

Obsah

Úvod	4
1. Teoretická část.....	7
1.1 Sexuální a genderově podmíněné násilí.....	7
1.1.1 Sexuální násilí	7
1.1.2 Genderově podmíněné násilí.....	9
1.1.3 Ideální a skutečná oběť	10
1.2 Přeživší versus oběť	12
1.3 Mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí.....	13
1.4 Genderová teorie a média	15
1.5 Feministická kritika médií	16
1.6 Nastolování společenského diskurzu prostřednictvím mediální reprezentace.....	17
1.7 Interpretativní komunity v rámci kulturních studií.....	19
1.7.1 Mediální zobrazení sexuálního násilí a kulturní studia	20
1.8 Auditoriální perspektiva mediálního zobrazení sexuálního násilí.....	20
1.8.1 Vztah mezi mediálními obsahy a jejich konzumenty.....	21
1.9 Mediální zobrazení sexuálního násilí v České republice.....	22
1.9.1. Zastoupení žen v českých médiích.....	23
1.9.2 Příklady a důsledky mediálních pochybení.....	24
2. Metodologická část	28
2.1 Cíle výzkumu	28
2.2 Výzkumné otázky	29
2.3 Sběr primárních dat a výzkumný vzorek	30
2.4 Kvalitativní výzkum	33
2.4.1 Genderový auditoriální výzkum	34
2.5 Hlubkový semistrukturovaný rozhovor	34

2.6 Zakotvená teorie	35
2.7 Otevřené a axiální kódování	36
2.8 Technika vignette.....	36
3. Analytická část	38
3.1 Výsledky výzkumu	39
3.2 Neviditelná oběť a neexistující pachatel.....	40
3.2.1 Oběť jako nositelka viny a nevýznamná součást příběhu	40
3.2.2 Pachatel jako hodný strejda, který zdraví sousedy.....	43
3.2.3 Oběť jako znásilněný objekt bez individuality a osobnosti	45
3.2.4 Pachatel obětí a oběť pachatelem.....	46
3.2.5 Kauza Dominika Feriho	46
3.3 Mediální konstrukce sexuálního násilí coby nepodstatné senzace	49
3.3.1 Clickbaitové titulky a relativizující diskurz	50
3.3.2 Fetišizace znásilnění.....	53
3.3.3 Sexuální násilí jako oddechová četba.....	53
3.4 Média jako producenti strachu, hněvu a stereotypů ve společnosti.....	55
3.4.1 Victim blaming a sekundární viktimizace jako běžná mediální praxe.....	56
3.4.2 Skutečná ušmudlaná oběť	58
3.4.3 Komentářové sekce jako svébytné mediální území plné nenávisti.....	60
3.4.4 Nízké trestní sazby a desenzitivace jako důsledky zlehčování násilí v médiích a ve společnosti	62
3.5 Konec bulvarizace a více respektu jako nástroje změny	63
3.5.1 Adekvátní terminologie.....	63
3.5.2 Povinná školení novinářů	65
3.5.3 Osvěta, prevence, zodpovědnost	65
3.5.4 Příklady dobré praxe	67
3.6 Interaktivní práce respondentů s příklady mediálních pochybení	67

3.6.1 Předkládané příklady mediálních obsahů.....	68
3.6.1.1. Příklad 1: Znásilňoval dívenku. Dostal osm let	69
3.6.1.2 Příklad 2: Výtržník onanoval v metru přímo naproti ženě. Nemohl z ní spustit oči	72
3.6.1.3 Příklad 3: Zvrhlík si přisedl k ženě v metru a začal ji osahávat. Pak ji pozval na drink	75
3.6.1.4 Příklad 4: Zvrhlík potřásl spermatem sukni ženě na eskalátorech v metru ...	78
3.6.2 Celkové hodnocení příkladů respondenty	80
3.6.3 Čtvrtá kategorie	81
3.7 Komparace získaných dat jednotlivých kategorií respondentů	82
3.7.1 Komparace první, druhé a třetí kategorie.....	82
3.7.2 Specifikum čtvrté kategorie	83
3.8 Celkové shrnutí výsledků výzkumu.....	88
Limity výzkumu.....	91
Závěr	92
Summary	95
Použitá literatura	99
Teze diplomové práce	107
Seznam příloh	111

Úvod

„*Sexuální obtěžování je přirozené chování všech samců a samic, bez něj bychom nebyli na světě,*“ napsala v září roku 2022 na svůj twitterový účet Daniela Kovářová, senátorka a bývalá ministryně spravedlnosti, „podle níž vše začíná a končí v rodině“, jak samu sebe na svém profilu popisuje. Z historického hlediska bylo sexuální násilí od starověkého Řecka až po 20. století považováno za běžné a přirozené, a to jak v době války, tak v době míru. Bezmála až do konce 20. století trvalo, než sexuální násilí přestalo platit za podružnou záležitost a postupně se začalo kriminalizovat.

Sexuální a genderově podmíněné násilí ovšem nemá být vnímáno jako něco přirozeného, bez čeho „bychom nebyli na světě“. Jako společnost jsme se od dob primitivních kmenových uspořádání a pravidel posunuli o tisíce let a vyvinuli jsme se ve vyspělou civilizaci, probíráme-li se však různými stále přetrvávajícími stereotypy a předsudky, které na toto téma panují, mohou o tomto vývoji nastat určité pochybnosti. Nejen výroky, které v českém veřejném prostoru zaznívají, jsou pro společnost jakousi zpětnou vazbou, že je před ní v tomto ohledu ještě značný kus práce.

Jednou z forem, jak se této problematice postavit čelem a měnit zavedený diskurz v rámci společnosti, je stát se aktivním publikem a všimnout si všech názorů, výroků a informací, které se k nám coby konzumentům dostávají mj. i skrze mediální obsahy. Tyto informace je poté třeba kriticky rozebrat a případné zachycené stereotypní myšlenky v nich dekonstruovat. Ideálním postupem je také tvorba zpětných vazeb médiím, ze kterých tyto informace vzešly, protože vztah mezi médiem a jejich konzumenty je propojená nádoba, ve které se oba subjekty navzájem ovlivňují. Dynamika vlivu jednoho na druhého však převládá ve prospěch médií.

Medializací tématu sexuálního násilí dochází jak k postupné osvětě v rámci širší společnosti, tak k šíření různých nesouhlasných přístupů, volajících po starých „*nekorektních*“ pořádcích. Například po médiích propírané celosvětové kauze případů v rámci hnutí #MeToo po roce 2017 se z tématu sexuálního násilí stalo téma třaskavé a citlivé, které se především ve středopracivově nastavených českých médiích dostalo pod kritický drobnohled. V minulém roce rozvířil společenskou debatu mediální případ soudního sporu ve věci domácího násilí mezi hercem Johnnym Deppem a jeho exmanželkou a herečkou Amber Heard, který trval několik týdnů a skončil Deppovým vítězstvím. Hercovu soudní výhru komentoval například on-line deník iDnes.cz slovy „*Deppovo vítězství u soudu roztrpčilo feministky*“ (2022).

Přijetí úzu, v rámci kterého je sexuální násilí velký a odsouzeníhodný problém však ještě není oním pomyslným vítězstvím. V českém kontextu se navíc potýkáme s problematickou výší trestů, které v českém soudním systému za případy sexuálního obtěžování a násilí padají. Horní hranici trestní sazby většinou neatakují a i v případech znásilnění s ublížením na zdraví se pohybují na spodních příčkách (Bez trestu, 2023). I tak například podle bývalé ministryně spravedlnosti Marie Benešové „není potřeba zpřísňovat tresty za znásilnění“ (2021).

Zobrazování sexuálního násilí v médiích není neutrálním jevem. Je ze své podstaty ovlivněno nesčetnými faktory, včetně kulturních norem, genderové dynamiky a novinářských postupů. Už jen pravidelným poskytováním prostoru pro vyjádření názorů, jaké šíří např. senátorka Kovářová, či disponováním citlivých údajů obětí sexuálního násilí v případech jako je např. kauza Dominika Feriho¹, média ovlivňují převládající a společností akceptovaný názor a především pak životy obětí (přeživších) sexuálního násilí a jejich blízkých.

V této magisterské práci si kladu za cíl prozkoumat způsoby, jakými se reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí v českých mainstreamových zpravodajských médiích prolíná s životními zkušenostmi a perspektivou přeživších² (obětí) sexuálního násilí, a jak s perspektivou nezúčastněných osob – osob, které se sexuálním násilím nemají přímou zkušenost, ale jsou buď osobou blízkou někomu, kdo ano, nebo jsou osobou citlivou na toto téma, případně jsou osobou skeptickou vůči závažnosti tohoto tématu. Cílem práce bude pomocí empaticky a citlivě vedených rozhovorů zjistit, jak medializace různě

¹ V únoru 2023, v den probíhajícího soudního řízení, vyhradil obžalovaný Feri před dvaceti novináři opakovaně jméno a profesi jedné ze svých obětí. Záznam, na kterém citlivé údaje zazní, zveřejnili na svých twitterových účtech Vít Kubant, novinář z iRozhlas.cz, a publicista Bartkovský z Reflexu. Ačkoliv Kubant videozáznam po urgencích stáhnul, dostaly se citlivé informace ven a zveřejnil je server Parlamentní listy, na jehož stránkách jsou zveřejněny dodnes (aktuální pracovní pozice a křestní jméno). Mimo jiné se citlivá informace rozšířila na internet, v dnešní době je ženino jméno např. automaticky nabízeno ve vyhledávači Google ve spojitosti s Feriho jménem.

² Preferuji označení ‚přeživší‘, jelikož z hlediska lingvistiky může termín ‚oběť‘ přinášet stigmatizaci a vést k vnímání pasivity, zranitelnosti a bezmoci. Naopak použití termínu ‚přeživší‘ zdůrazňuje jejich aktivní postoj k překonání traumatu a hledání způsobů zotavení. Termín ‚přeživší‘ ve své terminologii používá např. také český spolek Konsent. V textu práce však budu používat i slovo ‚oběť‘, jelikož se jedná o zavedený a častěji používaný výraz. Více toto bude rozvinuto v příslušné kapitole.

závažných případů sexuálního násilí působí na přeživší podobných činů a zda se toto vnímání liší ve srovnání s prožíváním respondentů bez přímé zkušenosti. Výzkum se však netýká medializace jako takové, nýbrž případů nevhodného mediálního zobrazení (mediálních pochybení).

Práce bude dělena na tři vzájemně propojené části; část teoretickou, ve které definuji zásadní pojmy a teoretické koncepty, část metodologickou, ve které bude popsána struktura výzkumu a sběr dat, a část empirickou, která se bude týkat samotného výzkumu a jeho závěrů.

Výzkum bude koncipován jako kvalitativní. Pro získání primárních dat v rámci kvalitativního výzkumu bude použita metoda semistrukturovaného hloubkového rozhovoru, následná získaná data budou posléze analyzována pomocí axiálního a otevřeného kódování v rámci zakotvené teorie a navzájem komparována. V rámci výzkumu budou navíc respondenti pomocí techniky vignette aktivně pracovat s předkládanými příklady mediálních pochybení a budou je hodnotit a určovat, jak by sami dané mediální obsahy upravili. Veškerá získaná data budou navíc ještě doplněna o aditivní informační zdroje, v podobě expertních informantů z řad novinářů a příslušných odborníků zabývajících se tímto tématem. Bude se tedy jednat o pohled ze stran tří oslovených novinářek a novinářů, zástupců organizace věnující se pomoci obětem sexuálního násilí, a instruktora sebeobrany, jež se tématu sexuálního násilí, jeho prevenci a osvětě věnuje desítku let. Prostor k vyjádření získal a využil také autor jednoho z hodnocených příkladů mediálních pochybení. I tato data budou získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů a posléze analyzována.

V teoretické části práce se lehce odchyluji od schválené teze zakomponováním kapitoly o zakotvené teorii, kterou v předpokládané struktuře práce v tezi nemám zmíněnou. K odklonu od teze dochází také v empirické části práce, jelikož jsem do svého výzkumu využila aditivní data získaná od expertních informantů z řad novinářek a odborníků na téma sexuálního a genderově podmíněného násilí. Toto obohacení dat není v tezi zmíněno, jelikož jsem s touto možností v době tvorby teze nepočítala, a je tedy navíc.

Odklon od teze je také v případě cíle výzkumu, kterým je podle teze zjistit, jak respondenti a respondentky pracují s příklady mediálních pochybení. Pro potřeby výzkumu a zajištění zisku ucelenějších dat jsem však cíl výzkumu rozšířila o celkový náhled respondentů, jak česká média téma sexuálního násilí zpracovávají. Rovněž dochází k odklonu od teze absencí

definovaných vedlejších výzkumných otázek, což přičítám zakotvené teorii a fungování na jejím principu, kdy konkrétní výzkumné otázky a hypotézy mohou vyvstávat až během tvorby samotného výzkumu.

1. Teoretická část

V této části diplomové práce se budu zabývat zásadními koncepty a teoretickým základem této práce. V první části vymezím stěžejní pojmy, které jsou klíčové pro pochopení následné analýzy. Ve druhé části bude představen teoretický rámec výzkumu, celou teoretickou část potom uzavře kapitola věnující se samotné problematice a příkladům zavádějících mediálních obsahů.

1.1 Sexuální a genderově podmíněné násilí

Sexuální a genderově podmíněné násilí (dále jen SGPN) je celosvětově rozšířený problém, který postihuje miliony lidí, převážně žen a dívek, ale také mužů a chlapců. Světová zdravotnická organizace (WHO) ho definuje jako *„jakýkoli čin, který je spáchán proti vůli osoby a je založen na genderových normách a nerovných mocenských vztazích“* (WHO, 2020). Tento pojem zahrnuje celou řadu činů, včetně znásilnění, sexuálních útoků, sexuálního obtěžování, násilí v partnerských vztazích, mrzačení/řezání ženských pohlavních orgánů, nucených sňatků a dalších škodlivých praktik, které jsou motivovány genderovou diskriminací a násilím.

1.1.1 Sexuální násilí

Sexuální násilí je dle dokumentu Mezinárodního trestního soudu (ICC) *„...jednání sexuální povahy vůči jedné nebo více osobám, které přimělo takovou osobu nebo osoby k jednání sexuální povahy násilím nebo hrozbou násilí nebo nátlakem, například vyvolaným strachem z násilí, nátlakem, zadržováním, psychickým útlakem nebo zneužitím moci, ..., nebo využitím nátlaku či neschopnosti takové osoby nebo osob dát skutečný souhlas“* (ICC, 2002), a představuje *„zločin proti lidskosti“*. Vyskytuje se v době míru, ale i v době válečného konfliktu.

Ačkoliv jsou ženy a dívky oběťmi statisticky nejvíce (ICRC³, 2013), sexuální násilí může postihnout kohokoli v jakémkoli věku a jakéhokoli genderu. Jedná se o násilí, kterého se mohou dopouštět rodinní příslušníci, opatrovníci, známí a cizí lidé stejně jako intimní partneři. Spíše než o zločin z vášně se jedná o agresivní čin, jehož cílem je často vyjádřit moc a nadvládu nad obětí. Rovněž není pravdou rozšířený mýtus, že pachatelem je vždy cizí člověk čekající v tmavém parku za křovím. Jak na svých stránkách uvádí česká organizace Persefona, pomáhající obětem sexuálního a domácího násilí, ve více než 50 % je pachatelem osoba blízká, např. partner, manžel, milenec, kamarád, nebo soused (Persefona, 2015).

Dle nového průzkumu vědkyně Rebecy Thurston z Pittsburghské univerzity, který zveřejnily Seznam Zprávy (2021), hrozí obětem navíc také onemocnění malých cév v mozku, což může vést k jeho poškození. Vlivem prožití traumatické zkušenosti jsou tak přeživší násilí s přibývajícím věkem vystaveni riziku mozkových příhod, rozvinutí demence či kognitivních poruch v mnohem větší míře než lidé, kteří nic takového neprožili (Sousa, 2021). Její studie provedená o tři roky dříve (2018) navíc přinesla zjištění, že oběti sexuálního násilí mají ve srovnání s „běžnou“ populací třikrát vyšší riziko propuknutí deprese a dvakrát vyšší pravděpodobnost rozvoje úzkostí a nespavosti.

V rámci sociokulturní perspektivy je sexuální násilí výsledkem kulturních norem, hodnot a praktik, které schvalují a pomáhají udržovat násilí na ženách, dětech a dalších marginalizovaných skupinách. Společenská očekávání genderových rolí a mocenské dynamiky vytvářejí prostředí, v němž je násilí normalizováno, přijímáno, a v určitých situacích dokonce podporováno. Výzkumy například ukazují, že v kulturách, kde je maskulinita ztotožňována s dominancí a kontrolou, se muži častěji dopouštějí sexuálního násilí (Bourdieu, 2001). Sexuální násilí je ze sociokulturního úhlu často používáno také jako nástroj útlaku a sociální kontroly, zejména vůči znevýhodňovaným skupinám, jako jsou kromě žen také LGBTQ+ osoby, lidé barevné pleti a přistěhovalci (Kelly et al., 2005).

Stejně jako v mnoha dalších zemích je sexuální násilí závažným společenským problémem i v České republice. Sexuální násilí a jeho oběti (přeživší) se však ani v dnešní době nevyhýbají stigmatu, které je s tímto násilím stále spojeno, a i proto se míra nahlášení útoků mezi jednotlivými zeměmi liší.

³ International Committee of the Red Cross

V České republice se obecně jedná o velmi málo hlášený jev – dle statistiky Ministerstva vnitra ČR bylo v roce 2020 v ČR nahlášeno 17 221 případů domácího násilí, včetně fyzického a sexuálního násilí (Ministerstvo vnitra ČR, 2021), ze kterých bylo hlášeno pouze pět procent. Dostupné údaje tudíž spíše podhodnocují skutečný rozsah problému (Šafařík, 2020, s. 270).

Této situaci pravděpodobně nahrává zažitý názor svalující vinu na oběť, což je v české společnosti stále rozšířený fenomén. Podle výzkumu Amnesty International z prosince loňského roku, jehož výsledky publikovaly Novinky.cz (Prchalová, 2022), si za znásilnění může oběť sama podle 40 % respondentů. Poměrně překvapivě se liší výpovědi mezi respondenty z řad mužů a žen. Proti sexu bez vzájemného souhlasu je 77 % žen, ale jen 61 % mužů. „*Tedy čtyři z deseti mužů si myslí, že za některých okolností je sex bez souhlasu ospravedlnitelný,*“ komentovala v článku výsledky zástupkyně AI Irena Hůlová. Studie Českého statistického úřadu navíc zjistila, že téměř třetina českých žen někdy v životě zažila fyzické nebo sexuální násilí (Český statistický úřad, 2019).

1.1.2 Genderově podmíněné násilí

Definice genderově podmíněného a sexuálního násilí se víceméně překrývají. V obou případech se jedná o fyzickou, sexuální nebo emocionální újmu nebo utrpení, které je páčáno na jednotlivci v kontextu společenských genderových norem. Tento typ násilí ovlivňuje životy milionů lidí na celém světě bez ohledu na vzdělání a socioekonomickou vrstvu. I genderově podmíněné násilí, stejně jako sexuální, se týká moci, kontroly a nadvlády. Systémy nerovnosti a útlaku se vzájemně ovlivňují, což způsobuje, že některé skupiny jsou vůči násilí obzvláště zranitelné. Genderově podmíněné násilí se odehrává v rámci sociálně konstruované mocenské dynamiky, v níž jedna ideologie (maskulinita) dominuje nad jinou (feminitou). To, co znamená být ženou ve společnosti, je navíc ovlivňováno mimo jiné také právě médii, která působí jako „*mocná výchovná síla*“ (Garcia-Moreno, Krantz, 2005).

Dle feministických vědkyň a vědců spočívají základní příčiny sexuálního a genderově podmíněného násilí v patriarchální mocenské dynamice, která se vyznačuje silnou nerovností, v níž je muž dominantní a žena vykořisťovaná. Sexuální násilí není podle feministické perspektivy izolovaným nebo individuálním činem, ale spíše systémovým problémem, který je hluboce zakořeněn v nastolených společenských strukturách

(Brownmiller, 1975). Rovněž se lze domnívat, že slabá institucionální opatření, která jsou zavedena pro řešení důsledků sexuálního násilí, stejně jako mnohdy nespravedlivé nebo necitlivé zacházení s oběťmi (přeživšími), jsou přímým odrazem způsobu, jakým společnost pohlíží na muže, ženy a sexuální vztahy mezi nimi (Brownmiller, 1975).

1.1.3 Ideální a skutečná oběť

Perfektní či ideální oběť (z ang. *ideal victim*) je koncept velmi úzce související s problematikou sexuálního násilí a jeho recepce veřejností. Pojmenovává osobu, které je v rámci společensky přijímaného konsensu udělen a uznán status *skutečné* oběti. Tuto teorii lze aplikovat na jakýkoli trestný čin, včetně sexuálního napadení a zejména na něj. Nils Christie, norský profesor kriminologie, ve svém výzkumu věnujícímu se konceptu skutečné oběti uvádí dva příklady. První se zmiňuje o staré ženě, která je napadena cestou domů z návštěvy své rodiny. Stará žena je v tomto případě ideální a tedy skutečná oběť, protože se nemohla vyhnout okolnostem napadení – na místě útoku se vyskytla zcela náhodně, útočníka neznala a nemohla se mu bránit (Christie, 1986). Ve druhém příkladě se autor věnuje případu muže, který byl napaden v baru svým známým. Muž v tomto případě skutečnou (ideální) obětí není, protože se tomu, aby se nacházel v baru, mohl vyhnout, útočníka znal a měl být schopen se mu ubránit, protože je mladší než stará žena z prvního příkladu, a navíc je muž, čímž status ideální oběti automaticky ztrácí (Christie, 1986).

Jak píše Lisa Long (2021) ve své studii zabývající se zkušenostmi afroamerického obyvatelstva s ohlašování kriminality ve Spojených státech, v případě konfliktu bílých žen a mužů jiné barvy pleti bývají bělošské ženy s větší pravděpodobností a frekvencí přijímány jako skutečné oběti díky své vnímané zranitelnosti vůči hrozbě „*velkého černocha*“. Ideální oběť je slabá (starší, nemocná nebo velmi mladá), věnuje se záslužné činnosti, a proto je už jen z podstaty nevinná. Ideální oběť, v práci Christieho (1986) označovaná zájmenem „*ona*“, musí také odpovídat žádoucím představám o (bělošském) ženském chování. Pachatel ji nezná, a proto si viktimizaci nezpůsobila sama – pachatel byl „*velký a zlý*“.

Při aplikaci teorie ideální oběti na oběti sexuálních útoků je často v soudních řízeních definována ideální oběť jako ta, která se útočníkovi aktivně brání a „*v rizikových situacích je opatrná*“ (Gotell, 2015). Pokud oběti nenaplnují definici ideální oběti, hrozí jim, že budou například obviněny z neschopnosti útoku předejít. Existence tohoto dogmatu se v současné

době potvrzuje například během soudních přelíčení s exposlancem Dominikem Ferim⁴, během kterých dochází k neustálému zpochybňování, zda skutečně nebylo v moci obětí znásilnění zabránit. Například dle usnesení státního zastupitelství Feri „...z popsané situace nemohl vyvodit, že jedná přes /její/ nesouhlas....Poškozená se z místnosti nepokusila odejít a zatarasení dveří pokoje nelze považovat za překážku, proč nemohla poškozená z pokoje odejít“ (Procházková, 2023, s.32). V případě další dívky je podle státních zástupců problém, že si „nedostatečně vymezila hranice“ (s.34), a to i přesto, že dívka opakovaně vyjádřila verbální nesouhlas. V žádném ze dvou výše zmíněných případů se tedy v očích české legislativy, a soudě dle převládajících reakcí v komentářových sekcích a na diskuzních fórech ani části široké veřejnosti, nejedná o „skutečnou“ oběť, jelikož v prvním případě byla oběť opilá a ve druhém oběť během napadení zamrzla šokem a nebyla schopna se fyzicky hnout, tím spíše pak aktivně bránit.

Oběť, která není považována za ideální neboli skutečnou oběť, je podle Christieho ta, která vede „rizikový“ životní styl, užívá drogy nebo alkohol, účastní se party, chodí ve zdánlivě „provokativním“ oblečení, nebo je vnímána jako promiskuitní (Christie, 1986). Například podle již zmíněného výzkumu Amnesty International si téměř 40 % dospělých respondentů myslí, že si oběť za útok může sama svým vyzývacím chováním, výběrem oblečení nebo pitím alkoholu (2022). Jedním z dalších příkladů, který je doveden až do absurdity, je případ Natálie, který zveřejnil web Aktuálně.cz (2022). Během cesty vlakem ji začal zničehonic atakovat neznámý muž fotografiemi svého přirození, které jí na telefon bez přestávky posílal přes Apple službu AirDrop. Dotyčný muž nepřestával ani poté, když byla dívka v metru, z čehož bylo patrné, že ji sleduje. Otřesené dívce pak její známý řekl, že „to byla její chyba, protože měla mít AirDrop vypnutý“ (Elšíková, 2022).

Za ideální (skutečnou) oběť není považována ani ta, která útočníka důvěrně zná. Příkladem oběti sexuálního útoku, která není ideální, je prostitutka, nebo osoba, která žije v dlouhodobém násilném vztahu, ze kterého neodejde. Tyto názory přetrvávají mimo jiné i v soudních rozhodnutích navzdory posunu v zákonech, které upřednostňují v dnešní době již hojně probíraný konsent; vzájemný souhlas, kdy souhlas znamená ano, ne znamená ne

⁴ Nyní již exposlanec za TOP09 byl v květnu roku 2021 obviněn ze spáchání několika činů sexuálního napadení, zneužití a obtěžování. S Ferim v současnosti probíhá soudní proces, aktuálně je obviněn ze dvou znásilnění, včetně znásilnění dítěte, a jednoho pokusu o něj. V době tvorby této práce nebyl soudní proces u konce a tím pádem ani vznesen konečný verdikt.

a žádná slovní odpověď znamená také ne (Randall, 2010). Obě strany musí být schopny jasně a zřejmě artikulovat svoje pocity a svůj zájem k provozování následných aktivit.

S konceptem ideální oběti souvisí i ideální (skutečný) pachatel. Ideální útočník svou obětí nezná a je zcela nesympatickou postavou – je považován za „*podčlověka*“, jedince postrádajícího morálku. Útočník, který svou obětí zná, již však podle Christieho není považován za ideálního útočníka. Ani případy partnerského násilí nejsou považovány za „ideální“, protože obětí zná svého útočníka a měla by být podle převažujícího mínění schopna konfliktním situacím předejít a útočnickovi se ubránit (Christie, 1986).

1.2 Přeživší versus obětí

Na správně používaném jazyku a adekvátní terminologii záleží v případě referování o tak citlivém tématu, jakým sexuální násilí je, minimálně stejně či snad ještě více než u jakéhokoli jiného tématu. Je proto důležité v rámci tohoto výzkumu používanou terminologii zmínit a vysvětlit, jaké rozdíly přináší dvě různá označení pro osoby se zkušeností se sexuálním násilím. Obecně se pro označení člověka s osobní zkušeností se sexuálním násilím používá zavedené pojmenování „obětí“. Jak je však patrné také z názvu práce, kromě o „obětech“ je možné hovořit také o *přeživších*. Výraz „přeživší“ je překlad anglického slova „survivor“ a ujal se především mezi příslušníky a sympatizanty amerických organizací bojujících proti sexualizovanému násilí ve společnosti a za práva obětí sexuálního a genderově podmíněného násilí (Nyklová, 2017).

Z lingvistického hlediska v sobě označení „obětí“ nese pasivitu, „*oběti se něco stalo, je obětí něčí nebo něčeho, příčina zkušenosti přichází z venku a nebylo možné se ubránit*“ (Nyklová, 2017). Obětí dělá obětí ta osoba nebo událost, která vzniklou situaci zapříčinila, a obětí se v tom od dané chvíle nachází sama, stává se to pouze a jen jejím osobním problémem, který společnost nemusí nutně řešit (Nyklová, 2017).

Naproti tomu označení „přeživší“ implikuje vnitřní sílu přežít útok či pohromu a předává „obětem“ více moci jak se svou prožitou zkušeností naložit. Přeživší mají tedy z tohoto pohledu situaci více ve svých rukou. V českém kontextu k „přeživším“ odkazuje brněnská

organizace⁵ Persefona svým názvem podle hrdinky řeckého mýtu, která prožila únos do pekla, ale následně byla zachráněna, a stejně jako ona, i přeživší sexuálního násilí prošli proměnou, která změnila jejich život. Ten už sice není stejný jako před prožitou traumatickou zkušeností, ale přeživší jsou schopni se postavit na nohy a případně i danou zkušenost využít ve svůj prospěch a posunout se v životě dál (Nyklová, 2017).

Na adresu označení ‚přeživších‘ se však snáší i řada kritických komentářů a výtek. Mezi nejčastější tři nesouhlasné argumenty patří argument přeživšími holocaustu, kdy výraz ‚přeživší‘ je zavedený v souvislosti s holocaustem a neměl by se tedy používat v žádném jiném případě. Další nesouhlasný argument zmiňuje hrozbu stigmatizaci ‚obětí‘ a lidí, kteří se cítí z možnosti označení ‚přeživší‘ vyloučení, protože nemají pocit zkušenosti ve svých rukou. Posledním nejčastěji zaznívajícím kritickým hlasem je argument lidmi, kteří sexuální napadení nepřežili, jelikož se z pohledu definice ‚přeživších‘ může zdát, že se tím vina přesouvá ze strany pachatelů na ně (Nyklová, 2017).

Tato dvě označení se však vzájemně nevylučují a je tak možné být obětí a přeživším zároveň. Je možné si například na sobě uvědomovat prožité trauma a jeho následky a ve stejnou chvíli pracovat na tom, aby člověka ono trauma neurčovalo a neovlivňovalo každou vteřinu jeho života. I proto je tak důležitá volba slov a používaná terminologie, jelikož jazyk minimálně pomáhá konstruovat realitu, ve které žijeme, a v případě nepřesného či nevhodného označování a pojmenování může docházet k prohloubení traumat a sekundární viktimizaci (Nyklová, 2017).

1.3 Mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí

Problematika mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí je složitá a mnohostranná a zahrnuje řadu sociálních, kulturních a politických faktorů, které ovlivňují způsob, jakým je toto násilí v médiích zobrazováno. Jedním z klíčových problémů je rétorika, kterou média referují o tomto typu násilí, jelikož prostřednictvím zavádějících, nepřesných nebo vyloženě nevhodných slovních výrazů je sexuální a genderově podmíněné

⁵ Persefona je organizace zabývající se pomocí obětem sexuálního a genderově podmíněného násilí.

násilí reprodukováno a normalizováno (Aroustamian, 2019). Použitím nevhodného jazyka v mediálním zpravodajství může dojít ke zlehčování problému nebo bagatelizaci dopadu násilí na ženách a genderových menšinách. Důsledkem znevažování násilí je udržování škodlivých genderových stereotypů a mýtů o obětech a pachatelích, čímž média fakticky přispívají k sekundární viktimizaci přeživších a nedostatečné odpovědnosti pachatelů (Kilby, 2017). Například studie provedená Českou ženskou lobby zjistila, že mediální reprezentace SGPN se často zaměřuje spíše na jednání a chování oběti před činem než na pachatele onoho činu (Česká ženská lobby, 2019). Už jen tento zdánlivý detail může minimálně podprahově působit na konzumenty mediálních obsahů a přispívat tím k obviňování obětí a ke kultuře nedůvěry vůči obětem tohoto typu násilí.

Ke škodlivým postojům veřejnosti vůči sexuálnímu a genderově podmíněnému násilí může přispívat i mediální reprezentace pachatelů. Výzkumy například ukázaly, že v případě široce medializovaných „slavných“ případů sexuálního násilí média často vykreslují pachatele jako „hodné hochy, kteří zlobí“, a nikoli jako osoby, které spáchaly závažný trestný čin (Boyle, Schmieder-Ramirez, 2018).

Jak zmiňuje Oxman-Martinez, et.al. (2009) ve svém článku týkajícím se analýzy zobrazení násilí na ženách a dětech v kanadské a rumunské mediální krajině, „...*ve společnosti, kde média hrají ústřední roli v šíření informací, se média sama stávají důležitými aktéry při prosazování buď kultury míru, nebo kultury násilí, přičemž ke kultuře míru mohou přispět tím, že budou ženy zobrazovat nestereotypním způsobem, poskytovat informace o příčinách a důsledcích násilí na základě pohlaví a podporovat pozitivní obrazy mužů a žen v rovnoprávných a respektujících vztazích*“ (2009, s. 400).

Podle Eastal, et.al. (2015) data ukazují, že v mediální reprezentaci násilí páchaného na ženách se objevují „*trvalá témata, včetně trivializace, normalizace, obviňování obětí a senzacechtivosti*“. Tato témata mají potenciál utvářet společenské vnímání násilí na ženách a ovlivňovat způsob, jakým je násilí chápáno a řešeno (2015, s.49).

Charlesworth a McDonald (2012) k tématu ve své knize uvádějí, že mediální zobrazení sexuálního obtěžování může utvrzovat názor, že sexuální obtěžování je běžnou a nevyhnutelnou součástí vztahů mezi muži a ženami nebo odpovědností žen za jejich zvládnutí. „*Mediální reprezentace také mohou posilovat stereotypy, které staví ženy do pozice pasivních obětí a muže do pozice sexuálních predátorů nebo těch, kteří se vymykají*

kontrole. “ Takto konstruované mediální obsahy podle autorek nejenže umlčují hlasy obětí, ale také přispívají k udržování systémové nerovnováhy moci, která zvýhodňuje muže a znevýhodňuje ženy (2012, s.391).

Dalším problémem je nedostatečná rozmanitost a zastoupení sexuálního a genderově podmíněného násilí v médiích. Mediální reprezentace se často zaměřují na určité druhy násilí, nejčastěji pak na znásilnění. V pozadí sexuálního násilí stojí z hlediska četnosti mediálního zájmu domácí (partnerské) násilí, a další formy násilí, jako např. sexuální obtěžování nebo obchodování s lidmi, jsou ignorovány nebo zlehčovány (Eastal, et al., 2015). Kromě toho se mediální zobrazení často soustředí na zkušenosti bílých, heterosexuálních obětí ze střední třídy, a zkušenosti menšinových skupin, jako jsou lidé jiné barvy pleti, LGBTQ+ osoby a osoby se zdravotním postižením, se odsouvají do pozadí (Oxman-Martinez, 2009).

Média však mohou hrát i pozitivní roli při zvyšování povědomí o SGPN a podpoře společenských změn. V posledních letech se v České republice vyskytla řada závažných případů SGPN, kterým média věnovala značnou pozornost, což vedlo ke zvýšení povědomí veřejnosti a k výzvám k přijetí opatření k řešení tohoto problému. Například hnutí #MeToo, které vzniklo ve Spojených státech v roce 2017, mělo dopad i v České republice, kde se ženy začaly nahlas hlásit ke svým zkušenostem se sexuálním násilím a požadovaly celospolečenskou změnu ve vnímání problému (Český rozhlas, 2020).

1.4 Genderová teorie a média

Podle genderové teorie hrají média zásadní roli při utváření a ukotvování genderových norem a stereotypů ve společnosti. V rámci této teorie nejsou média neutrální platformou, která pouze odráží svět takový, jaký je, ale jsou spíše aktivním činitelem při vytváření a upevňování dominantních kulturních přesvědčení o genderu (Gill, 2007).

Jedním z klíčových způsobů, jak média posilují genderové normy a stereotypy, je reprezentace daného tématu. Výzkumy ukazují, že média často zobrazují gender stereotypním a omezeným způsobem, přičemž muže vykreslují jako dominantní, racionální a aktivní a ženy jako pasivní, emocionální a sexualizované (Gill, 2007). Toto zobrazování může mít významné důsledky pro to, jak jednotlivci vnímají sami sebe a ostatní, a může přispívat k udržování genderové nerovnosti ve společnosti.

Genderová teorie navíc upozorňuje i na způsoby, jakými jsou samotné mediální instituce strukturovány podle genderových hledisek. S tím například úzce souvisí již zmíněný problém nedostatečného zastoupení žen v klíčových rozhodovacích rolích v mediálních organizacích, vlivem čehož mohou mimo jiné čelit např. diskriminaci a obtěžování na pracovišti (Byerly, 2012). To může mít dopad na typy příběhů, o nichž se píše, na perspektivy, které jsou a nejsou zastoupeny, a na celkový tón a rámování mediálního obsahu.

Genderová teorie však také uznává, že média mohou být potenciálním místem odporu a subverze a poskytovat prostor pro alternativní a marginalizované hlasy. Podle feministických mediálních vědkyň a vědců lze média využít ke zpochybnění a dekonstruování dominantních genderových norem a stereotypů a k podpoře inkluzivnější a rozmanitější reprezentace genderové identity (McRobbie, 2008).

1.5 Feministická kritika médií

Feministická kritika médií je kritický přístup, jehož cílem je zkoumat, jak mediální obsah posiluje a udržuje genderové stereotypy, předsudky a nerovnosti (Gill, 2007). Tento přístup poukazuje na způsoby, jakými mediální obsahy odráží a posilují dominantní kulturní normy a hodnoty týkající se genderu, sexuality a moci. Zaměřuje se také na reprezentaci žen a dalších znevýhodňovaných skupin v mediálních obsazích a zkoumá, jak jejich zobrazování posiluje a udržuje diskriminaci a nerovnost na základě pohlaví (Gill, 2007).

Jedním z klíčových problémů, kterým se feministická kritika médií zabývá, je nedostatečné zastoupení žen v mediálním sektoru, zejména na pozicích s mocí a vlivem. Tato nedostačující reprezentace je patrná v nízkém zastoupení žen v redakcích, ve filmových studiích a v dalších mediálních organizacích. Nedostatečná diverzita v mediálních organizacích může vést k tomu, že se do mediálního obsahu promítá pouze úzká škála perspektiv a zkušeností (Gill, 2007). V českém kontextu se touto problematikou zabývala v dubnu 2023 novinářka Kateřina Mahdalová ze Seznam Zpráv. Její analýza a zjištěné výsledky budou zmíněny a rozebrány v podkapitole Mediální reprezentace sexuálního násilí v České republice.

Feministické mediální kritičky také zkoumají reprezentaci žen v mediálním obsahu a zaměřují se na to, jak jsou ženy v médiích zobrazovány a jaký to má dopad na jejich sociální role a identitu. Výzkumy ukazují, že mediální reprezentace žen jsou často stereotypní a omezené, což posiluje tradiční genderové role a očekávání (Lauzen, Dozier,

2005). Jak již bylo zmíněno, ženy jsou často zobrazovány jako pasivní, závislé a podřízené mužům, zatímco muži jsou zobrazováni jako aktivní, dominantní a nezávislí na nikom a na ničem (2005). Ženy jsou také často objektivizovány a sexualizovány a jejich těla jsou prezentována jako objekty mužské touhy (Gill, 2007).

1.6 Nastolování společenského diskurzu prostřednictvím mediální reprezentace

V této práci se nezabývám problematikou sexuálního násilí jako takového, nýbrž se zaměřuji na způsob, jakým média o tomto tématu referují a jaké to má či může mít důsledky v rámci širší veřejnosti a zavedeného diskurzu. Předně je důležité říct, že média a společnost jsou ústřední dvojicí v rámci jakéhokoliv tématu, neboť média utváří způsob, jakým společnost konzumuje a interpretuje informace. Média mají moc ovlivňovat veřejné mínění, určovat agendu veřejného diskurzu a utvářet kulturní normy a hodnoty (McQuail, 2010).

Jednou z nejdůležitějších funkcí médií je jejich schopnost určovat agendu veřejné diskuse tím, že ovlivňují, o jakých tématech se bude mluvit a jak budou rámcována (McCombs, Shaw 1972). Tento proces je znám jako agenda setting či nastolování agendy a má zásadní vliv na veřejné mínění a rozhodování široké veřejnosti v různých politických, ekonomických i sociálních otázkách. Média sice nemusí nutně diktovat názory lidí, ale jsou velmi účinná při utváření agendy a určování, kterým tématům bude věnována pozornost a kterým ne.

Koncept agenda setting poprvé představili McCombs a Shaw (1972) ve své studii „Chapel Hill“, ve které zkoumali prezidentské volby ve Spojených státech v roce 1968. Jejich zjištění vedla k závěru, že média mají významný vliv na to, jak veřejnost vnímá nejdůležitější otázky a problémy (1972). Média mohou svým zpravodajstvím a výběrem zpráv určovat význam a důležitost určitých témat na úkor jiných. Veřejnost (konzumenti médií) si pak pod vlivem mediálního zpravodajství vytváří vlastní názory a postoje k těmto otázkám (McCombs; Shaw, 1972).

V kontextu tématu sexuálního násilí a způsobu, jakým je zobrazováno v českých mainstreamových médiích, se agenda setting týká například toho, jak média vytvářejí a uplatňují určité stereotypy a postoje k sexuálnímu násilí, které pak veřejnost přejímá. Jak bylo zmíněno, média mají moc určovat, která témata jsou důležitá a jak jsou prezentována.

Např. studie Kitzingerové (2013) a Cuklanze (2018) považují roli médií za zásadní při posilování genderových stereotypů, narativů viktimizujících oběti (přeživší) a dalších škodlivých reprezentací sexuálního násilí.

Pokud média opakovaně zobrazují sexuální násilí pomocí specifických stereotypů, například zlehčují zkušenosti oběti (přeživších) nebo zpochybňují jejich výpovědi, může veřejnost vnímání této problematiky takto zkreslenou optikou převzít. To může vést k internalizaci těchto názorů a k posílení nebo udržení stávajících kulturních norem a hodnot spojených se sexuálním násilím. Vyústěním pak může mj. být například výsledek výše zmíněného průzkumu Amnesty International. Na tento jev se zaměřují například práce Stanka (2007) a Chouliaraki (2013), které se zabývají vlivem mediálních reprezentací na sociální konstrukci sexuálního násilí a udržování patriarchální mocenské dynamiky.

Dalším bodem je také viditelný nepoměr v rovnováze mediální pozornosti, kterou české zpravodajství věnuje určitým tématům. Zprávy týkající se případů sexuálního a genderově podmíněného násilí se objevují s mnohem nižší četností a prioritou, než články zabývající se například cenami plynu nebo aktuálními politickými jednáními. Pokud se už nějaký případ objeví mezi hlavními zprávami dne, jedná se zpravidla o čin mimořádně brutální, případně bizarní. Většina zveřejněných případů se navíc týká sexuálního násilí, resp. případů znásilnění, zatímco partnerskému (domácímu) násilí se mediální pozornosti dostává v mnohem menší míře, věnuje se mu průměrně pětina článků (Vochocová, et al., 2016, s.21). I tímto přístupem mohou média podprahově signalizovat širší veřejnosti například fakt, že na tématu genderově podmíněného násilí nezáleží tolik jako na domácí ekonomice, případně že k němu nedochází v takové míře, aby se o něm psalo častěji.

V kontextu nastolování agendy mají tedy média moc ovlivňovat vnímání a postoj veřejnosti k sexuálnímu násilí skrze výběr témat a způsobu jejich reprezentace. Mohou odrážet i utvářet společenské postoje k genderu a sexualitě a ovlivňovat způsob, jakým jsou tato témata vnímána a diskutována (Gill, 2007). Například mediální zobrazení případů sexuálního násilí může ovlivnit vnímání problematiky rape culture⁶ a s tím spojené potřeby právní reformy,

⁶ Kultura znásilnění je termín, který se používá k popisu sociálního prostředí, v němž je sexuální násilí normalizováno a omlouváno, často prostřednictvím médií, jazyka a dalších kulturních postojů a praktik. Jedná se o kulturu, která normalizuje a toleruje sexuální útoky a obtěžování a často svaluje vinu spíše na oběti než na pachatele. Pojem „kultura znásilnění“ vznikl v 70. letech 20. století ve Spojených státech feministkami druhé vlny a vztahuje se na celou současnou (nejen) americkou kulturu. Poprvé byl použit k

což je v České republice v současné době aktuální a diskutované téma⁷ (Boyle, 2019).

1.7 Interpretativní komunity v rámci kulturních studií

Jedním z důležitých teoretických pojmů pro tento výzkum je pojem „interpretativní komunita“. Tento pojem je používán na poli mnoha oborů, pro účely tohoto výzkumu je důležité si ho vymezit v kontextu kulturních studií, kde popisuje skupinu lidí, kteří sdílejí určité interpretace, hodnoty a sociokulturní zvyklosti (Geertz, 1973). Interpretativní komunity se vytvářejí na základě sdílených zkušeností, perspektiv a/nebo jazyka (Hall, 1980). Mohou se formovat v rámci specifických sociálních, etnických, genderových nebo subkulturních skupin, stejně jako na základě sdílených zájmů.

V rámci tohoto výzkumu lze interpretační komunity zkoumat jako skupiny jednotlivců, kteří kolektivně interpretují a dávají smysl mediálnímu zobrazování sexuálního násilí. Tyto komunity jsou utvořeny na základě společných zkušeností, sociálních identit a/nebo kulturních vazeb a do analýzy mediálních obsahů vnášejí své vlastní perspektivy, hodnoty a interpretace.

Studiem interpretačních komunit ve vztahu k mediálnímu zobrazování sexuálního násilí je možné analyzovat, jak různé skupiny jednotlivců, jako jsou například přeživší, nezúčastnění či pracovníci z neziskových organizací zabývajících se pomocí obětem sexuálního násilí, tato zobrazení interpretují, jak na ně reagují a jak se jejich reakce od sebe případně liší. Pochopení perspektiv a interpretací různých interpretačních komunit umožňuje rozmanitou analýzu různých významů, které jsou mediálním reprezentacím sexuálního násilí přisuzovány. Různé interpretační komunity mohou zpochybňovat nebo posilovat převládající narativy a stereotypy a jejich interpretace mohou ovlivňovat veřejný diskurz, politické debaty a společenské postoje k sexuálnímu násilí.

popisu všudypřítomných společenských postojů a přesvědčení, které přispívali k normalizaci a akceptaci sexuálního násilí. Od té doby se tento pojem prosadil a rozšířil po celém světě jako rámec pro pochopení širšího kulturního kontextu, v němž dochází k sexuálnímu násilí (Smith, 2004, s.174).

⁷ Např. spolek Konsent či advokátka Lucie Hrdá již několik let bojují za změnu definice (redefinici) znásilnění v české legislativě – současná podoba zákona nepovažuje vyjádření „pouhého“ verbálního nesouhlasu za dostatečný projev nesouhlasu s jakoukoli sexuální aktivitou.

1.7.1 Mediální zobrazení sexuálního násilí a kulturní studia

Kulturní studia jakožto multidisciplinární vědní obor vznikla v 60. letech 20. století ve Velké Británii, a jsou spjata s marxismem a feminismem.

Jak píše Stuart Hall (1980), zásadní postava kulturních studií a člen birminghamské školy⁸, kulturní studia se zaměřují na analýzu mediálních sdělení, respektive pokouší se ukázat, jak se média stávají součástí procesu „tvorby konsenzu“, jelikož na rozdíl od kritické politické ekonomie médií vychází kulturní přístup z předpokladu, že jsou to právě média, která ovlivňují podobu společnosti. Dále se také zabývají studiem symbolických znázornění a jejich vlivu na naše vnímání, chápání a chování ve společnosti. Z pohledu kulturních studií lze v rámci analýzy mediálního zobrazení sexuálního násilí analyzovat kulturní kontexty a pojetí genderu, sexuality a moci, které se v těchto reprezentacích odrážejí (Hall, 1980).

1.8 Auditoriální perspektiva mediálního zobrazení sexuálního násilí

Jelikož je tato diplomová práce koncipována jako výzkum subjektivních zkušeností, s jakými respondenti v roli konzumentů mediálních obsahů nahlíží na mediální obsahy a jakým způsobem si je interpretují, je důležité zmínit a definovat také klíčový koncept perspektivy publika (auditoriální perspektivu) a vztah, jaký mezi sebou mediální konzumenti (publika) a mediální obsahy mají.

V rámci tohoto výzkumného tématu je zásadní pochopit, jak mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí ovlivňují a utvářejí vnímání a chápání této problematiky různými skupinami mediálních konzumentů. Auditoriální perspektiva umožňuje zkoumat, jak různé sociální skupiny, například lidé, kteří mají zkušenost se sexuálním násilím, vnímají a interpretují mediální reprezentace týkající se těchto témat (Livingstone, 2018). Livingstone zkoumá, jak sociální, kulturní a osobní identity jednotlivců ovlivňují jejich chápání a výklad mediálních sdělení. Zdůrazňuje roli jejich hodnot, přesvědčení a prožitých zkušeností, které všechny dohromady ovlivňují následnou interpretaci mediálních obsahů. Při analýze mediálního zobrazování sexuálního násilí může

⁸ Jeden z hlavních proudů kulturních studií.

cenné poznatky přinést zohlednění toho, jak různé skupiny publika, které sexuální násilí prožily, i ty, které vůči tématu zaujímají neutrální či skeptický postoj, na tato zobrazení reagují.

Podle Halla (1980) je vnímání obsahů publikem utvářeno řadou faktorů, včetně kulturního prostředí, genderu, věku, vzdělání a osobních zkušeností. Publikum vnáší do procesu interpretace své vlastní kulturní zázemí, hodnoty a zkušenosti, což může vést k různým významům a interpretacím téhož mediálního obsahu. I proto jsem se snažila pro svůj výzkum dosáhnout co nejvyšší reprezentativnosti výzkumného vzorku (konzumentů mediálních obsahů) z hlediska věku, kulturního prostředí i zkušeností se sexuálním a genderově podmíněným násilím.

Jedním z významných faktorů, které pohled publika rovněž ovlivňují, je pohlaví, resp. gender. Genderové role a očekávání jsou hluboce zakořeněny v kultuře a utvářejí způsob, jakým se mediální obsah produkuje, distribuuje a jak je konzumován (Gill, 2007). Gender hraje roli také ve způsobu, jakým publikum interpretuje mediální obsah. Dle výzkumů se například ženy v mediálním obsahu častěji ztotožňují s ženskými postavami, zatímco muži se častěji identifikují s mužskými postavami (Fiske, 1987).

Výzkum mediální reprezentace sexuálního násilí za využití auditoriální perspektivy je veden několika důležitými faktory. Zaprvé je třeba pochopit komplexní způsoby, jakými mediální zobrazení utváří vnímání a postoje veřejnosti k sexuálnímu násilí. Zkoumáním toho, jak auditivní prvky, včetně rozhovorů s přeživšími a nezúčastněnými osobami, přispívají k celkové mediální reprezentaci, je možné získat vhled do životních zkušeností, perspektiv a vyprávění těch, kterých se to přímo týká. Prostřednictvím těchto rozhovorů je možné odhalit způsoby, jakými přeživší i nezúčastněné osoby interpretují mediální sdělení a jak tyto reprezentace rezonují s jejich vlastními zkušenostmi.

1.8.1 Vztah mezi mediálními obsahy a jejich konzumenty

Vztah mezi mediálními obsahy a mediálními konzumenty hraje významnou roli v pochopení dynamiky zobrazování sexuálního násilí. Mediální obsah má moc utvářet vnímání, postoje a přesvědčení svého publika a tento vliv se vztahuje i na téma sexuálního násilí. Výzkum vzájemného vztahu mezi mediálními sděleními a recepcí ze strany publika nám může přinést cenné informace o způsobu, jakým mediální reprezentace sexuálního

násilí ovlivňují jednotlivce, a to jak ty, kteří ho prožili, tak i ty, kteří s ním přímou zkušenost nemají.

Obecně se uznává, že mediální obsah je vytvářen a šířen s cílem oslovit cílovou skupinu, která se běžně označuje jako konzumenti (spotřebitelé) nebo uživatelé médií. Vztah mezi konzumenty a mediálním obsahem je složitý a dynamický a obě strany se navzájem ovlivňují mnoha způsoby (McQuail 2010).

Jedním z důležitých aspektů vztahu mezi obsahy a konzumenty je koncept mediálních účinků. Mediálními účinky se rozumí vliv, který má mediální obsah na konzumenty, včetně jejich myšlení, emocí a chování. Tyto účinky mohou být pozitivní, například v rámci informování a vzdělávání konzumentů, třeba šířením osvěty a prevence sexuálního či domácího násilí. Zároveň se však může jednat a jedná o negativní účinky, kupříkladu šíření stereotypních názorů a předpokladů (Valkenburg, et al., 2013).

1.9 Mediální zobrazení sexuálního násilí v České republice

Způsobu, jakým česká média zobrazují téma sexuálního násilí, se v roce 2016 věnoval ve své obsáhlé analýze tým vědkyň a mediálních teoretiček, a jejich výzkum, kombinující kvalitativní výzkum s kvantitativním, přinesl několik důležitých zjištění. Ve svém výzkumu například zjistily, že (jak již bylo zmíněno výše) pozornost médií se soustředí spíše na sexuální násilí než na partnerské (domácí), a ze všech možných činů, které sexuální násilí zahrnuje, se média věnují primárně znásilnění. V souvislosti s tím se pojí také chybné a stereotypní zobrazování kontextu sexuálních napadení, ke kterým dle médií nejčastěji šířeného diskurzu dochází „na neznámém místě“ a jsou páchána „neznámou osobou“ (Vochocová et al., 2016), což podle policejních statistik neodpovídá reálné situaci, jelikož naprostá většina případů sexuálního násilí probíhá v prostředí, které oběť dobře zná, a páchá ho osoba, která oběti není cizí, například partner, rodinný příslušník, kolega či kamarád.

Dalším významným zjištěním je fakt, že média poskytují více prostoru pachatelům a pachatelkám násilí spíš než jejich obětem. Obětem se tolik prostoru nedostává, a když už se o nich lze v člancích dočíst, bývá o nich uvedeno jen nutné minimum informací. Podle kolektivu autorek také „genderově podmíněné násilí, především pak sexuální, výrazně

souvisí s tématem moci ve společnosti“ (2016). Pachatelé – muži, kterým náleží významný sociální status, jsou vystaveni jinému (shovívavějšímu) přístupu médií než pachatelé z řad běžné populace, média mají například sklony jimi spáchané násilné činy bagatelizovat a zmiňovat různé „polehčující“ okolnosti, případně snižovat „hodnotu výpovědi oběti“ (2016). V některých případech mediálních obsahů, referujících o případech znásilnění, je dle dalších zjištění výzkumu možné si všimnout sklonů k „fetišizaci“ znásilnění, kdy se popis násilné události stane až explicitním erotickým obsahem (2016).

Autorky zmiňují, že obecně jsou ženy i muži v médiích zobrazováni stereotypním způsobem, z žen - subjektů se navíc skrze zobrazení v médiích stávají objekty a bývají „marginalizovány“. To má dle autorek následně vliv na to, jaká témata jsou s různými gendery spojována, a také to určuje způsob (především u žen), jakým budou médií reflektovány (Vochocová, et al., 2016).

1.9.1. Zastoupení žen v českých médiích

Souvisejícím problémem, který k celému tématu v rámci České republiky určitou měrou přispívá, je celkové nízké zastoupení žen na postech v českých médiích, napříč typy médií, pozicemi a mediálními společnostmi. Ženy jsou v mediálním průmyslu nedostatečně zastoupeny především na vedoucích a řídicích pozicích. Toto nedostatečné zastoupení ženských hlasů v médiích přispívá k udržování genderové diskriminace a odsouvání ženských perspektiv a zkušeností na okraj mimo ohnisko pozornosti. Studie České ženské lobby zjistila, že mezi experty a komentátory v českých médiích je pouze 15 % žen, zatímco muži tvoří 85 % expertů a komentátorů (Česká ženská lobby, 2019) .

Aktuálnější statistiku získala a zveřejnila letos v dubnu reportérka Seznam Zpráv, Kateřina Mahdalová (2023). Podle jejích dat mají na česká média stále monopol muži. Na rozhodujících pozicích jsou zastoupeni z celých 75 %, přičemž poměr mezi ženami a muži je stejný jak ve veřejnoprávním sektoru, tak v sektoru soukromém. Ze všech tištěných a on-line médií celostátního dosahu je na postu šéfredaktora⁹ jediná žena, a v mediální radě sedí ze čtyřiceti členů pouze sedm žen. Nejméně žen na vedoucích postech v rámci veřejnoprávních médií je v České tiskové kanceláři (tři). Tato ne příliš optimistická čísla ukazují, že určování agendy a veškerého mediálního prostoru a obsahu v České

⁹ Příklad generického maskulina.

republiky určuje s převahou jedna polovina obyvatel, zatímco zkušenost, názor a perspektiva celé druhé poloviny zůstává upozaděna (Mahdalová, 2023).

Přístup k tématům se stává disproporční, což znamená nevyváženou pozornost tématům dominantní skupinou, „*a naopak ignoranci témat, jež tato skupina tolik neřeší*“ (2023). Rovněž má tato nerovnováha vliv také na způsob, jakým se daná témata zpracovávají. Rovnoprávné zastoupení žen a mužů podle Mahdalové umožňuje různorodý pohled na rozličná témata, což vede k větší objektivitě, o což by se měla seriózní a veřejnoprávní média snažit především.

1.9.2 Příklady a důsledky mediálních pochybení

Jak již bylo zmíněno, jedním z největších mediálních pochybení je nevhodně zvolený a použitý jazyk, který může být bagatelizující, stereotypní, v případě jiných než veřejnoprávních médií také například bulvarizující, groteskní, někdy dokonce až „laškovný“. V každém případě je v konečném důsledku nevhodný, degraduje vážnost tématu násilí a může mít vliv na trauma přeživších. Různé neseriózně laděné formulace¹⁰ sice mohou médiím od nezúčastněné veřejnosti přinést spoustu benefitů – vyvolat senzaci a zvýšit čtenost, ale zároveň mohou být vysoce necitlivé a zraňující pro zainteresované konzumenty, např. přeživší sexuálního násilí, jejich blízké či osoby jakkoliv citlivé. Bagatelizující diskurz a stigmatizace obětí, v rámci české společnosti stále ještě přetrvávající, jsou rovněž výsledkem mimo jiné nezdařilé mediální reprezentace (Mikulášek, 2018).

Jako příklady potenciálně závadné reprezentace mohou být uvedeny jak perex či jednotlivé úseky z článků, tak jen samotné titulky, které jsou to první (a mnohdy i to jediné), co čtenáři vidí a vnímají. Například titulek „**Omámit je, aby byly svolnější k sexu. Studentka vymyslela, jak odhalit drogu v nápoji**“ na webu Aktuálně.cz (ČTK 2022) obsahuje slovní spojení, které je v kontextu nevhodné a nepřesné. Drogování lidí prostřednictvím nápojů, případně jídla, v nestřeženém okamžiku, a jejich následné obtěžování či zneužívání, je celosvětově rozšířený závažný problém, a nazývat sexuální zneužití slovy „svolnější k sexu“

¹⁰ Například „nechtěný sex“ místo znásilnění, „sex s dítětem“ místo pohlavního zneužití, různorodá terminologie romantizujícího zabarvení jako „nápadník“ či „zhrzený ctitel“, či neustále se opakující „zvrhlík“ a „chlípník“. Dalším příkladem může být pojmenování nevhodné z hlediska kontextu případu, například použití samotného slova „sex“ nebo „pohlavní styk“ v kontextu zneužití a násilí.

je přinejmenším nepřiměřené.

Na Aktuálně.cz si lze všimnout i dalšího nepřesně formulovaného titulku, „**Oplzlé návrhy a flirtování ze strany učitelů. Studentky by měly vědět, jak na to upozornit**“, který byl později upraven z původní verze na novou, obsahující alespoň přiměřené pojmenování problému, kterého se článek týká; „**Možností, jak na obtěžování upozornit, je víc**“ (Knížková, 2022).

Seznam Zprávy na podzim 2021 informovaly o případu guvernéra státu New York, USA, Andrewa Cuoma, který byl obviněn ze sexuálního obtěžování ve více než deseti případech. Cuomo navíc využíval ve svůj prospěch i mocenskou nerovnováhu, jelikož obtěžoval především své podřízené, například líbal svou poradkyni, vyptával se svých kolegyně na jejich intimní život atp. Z výpovědí poškozených bylo jasné, že se s nimi chtěl Cuomo „vyspat“, a všechny se dle jejich vyjádření cítily v dané situaci extrémně nepříjemně. Výraz „chlípník“, který Seznam Zprávy pro toto obtěžování ve svém titulku „**Guvernér chlípník? Z bojovníka za ženská práva tím, který měl obtěžovat 11 žen**“ (Humpálová, 2021) zvolily, však celý případ banalizuje.

Na konci března roku 2023 se v médiích objevila zpráva o případu sexuálního zneužívání dětí bývalým učitelem gymnázia v obci Krupka na Teplicku. Čtyřicetiletý vyučující z Biskupského gymnázia se přiznal k pohlavnímu zneužívání několika studentek mladších 15 let, přičemž se během soudního procesu doznal k dalším případům zneužití nezletilých žáků, které nebyly původně v obžalobě zahrnuty. Zatímco článek serveru CNN Prima News nese terminologicky poměrně přesný a nezjednodušující titulek „**Učitel z Krupky pohlavně zneužíval žáčky...**“ (Janečková, 2023), a obsah článku je rovněž v souladu s přesností popisu a pojmenování činu, u článku na Novinkách.cz (Otcovský, 2023) z května téhož roku se lze setkat s odlišným lingvistickým přístupem, na který upozornili instruktoři Houdkovi z Moderní sebeobrany¹¹. Na svém instagramovém profilu zveřejnili fotografie krátkých úryvků z článku i s přesným vysvětlením pro laickou veřejnost, proč je takto zvolená formulace nevhodná.

¹¹ Kurzy Moderní sebeobrany vedou manželé Jasmína a Pavel Houdkovi více než deset let, přičemž kromě klasických fyzických hmatů a chvatů se spíše soustředí na posílení sebevědomí, dovednost vymezit si své hranice nebo na sebeobranu proti slovnímu obtěžování (Moderní sebeobrana, 2023).

Zdroj: instagram Moderní sebeobrany

Podle Houdkových je použití slov „intimní“ a „sex“ nesmírně problematické, protože „intimní“ rovná se důvěrný, o čemž se v případě vztahu mezi nezletilým žákem a učitelem coby autoritou hovořit nedá. „Získání důvěry agresorem právě za účelem zneužívání je grooming“, uvádí instruktoři. Slovo „sex“ má zase podle instruktorů Houdkových konotaci dobrovolné aktivity, ovšem ani o dobrovolnosti se v tomto případě nedá mluvit, uváží-li se, že se jedná o čtyřicetiletého vyučujícího a jedenáctiletou dívku. Správným výrazem je proto „pohlavní zneužití, resp. násilí“ (Moderní sebeobrana, 2023).

Příkladem jednoho z největších mediálních pochybení za poslední dobu je však článek z loňského podzimu, který zveřejnil server Novinky.cz. Redaktor, referující o případu opakovaného znásilnění desetiletého dítěte partnerem jeho matky, popsal v perexu situaci „Byla ještě dítě, když se jejím sexuálním partnerem stal přítel matky“ (Kozelka, 2022). Spolek Konsent¹² toto diskutabilní použití slov téměř obratem komentoval potřebou sestavit metodiku, jak správně psát o podobných případech, a navrhl redakci absolvování společného workshopu.

Kromě laické veřejnosti se přejímání stereotypů a mýtů nevyhýbá ani veřejnosti „odborné“, bez ohledu na výši vzdělání, což dokládá například článek České televize (2023), který se

¹² Spolek fungující jako nezávislá organizace, který se věnuje osvětě a bojuje proti sexuálnímu násilí, mýtům o sexu, např. pořádáním přednášek pro školy, nebo budováním osvětových kampaní, např. Když to nechce, tak to nechce (Konsent, 2023).

týkal jedné z reportáží pořadu 168 hodin. Jaroslav Hroch v ní mluví o případu sexuálního násilí spáchaného na mentálně hendikepované dívce, kterou, ještě navíc nezletilou, opakovaně znásilňoval rodinný známý a posléze zedník, který rodině opravoval dům. Po posledním zmíněném činu dívka otěhotněla. Z mnoha indicií, obsažených v reportáži i článku, je jasné, že nedošlo k vzájemnému konsenzu. Na to, že došlo ke znásilnění, musela matku dívky upozornit až ošetřující lékařka, a sama matka uvedla, že dceři z počátku nevěřila. Už jen tento přístup okolí k poškozené¹³ vypovídá o tom, jak málo rozšířené povědomí o definici sexuálního násilí a jeho typech v České republice je.

Nejméně pochopitelně se však k případu postavili soudci, kteří měli případ na starost. Ve své řeči dohromady obsáhli hned několik nejrozšířenějších stereotypů a mýtů. Například uvedli, že dívka se „mohla bránit, kdyby chtěla“, „obžalovanému chyběl sex“, což se stalo polehčující okolností, a první ze soudců to následně dovršil tvrzením, že dívka má výhodu, že je „retardovaná, tedy si neuvědomuje, co se stalo, protože žije okamžikem“. První obžalovaný byl poté zproštěn obvinění, druhý odešel s podmínkou (ČT24, 2023). Tato ukázka není příkladem vysloveného mediálního pochybení, nicméně se jedná o ilustraci jednoho z možných a dlouhodobých důsledků agenda setting a mediální reprezentace reprodukcující mýty a stereotypy, které jsou ve společnosti stále aktuálním problémem.

¹³ Označení dle českého právního systému, jedná se o osobu, které byla způsobena majetková i nemajetková újma, např. ublížení na zdraví (dle §43 trestního řádu č. 141/1961 Sb., 2023).

2. Metodologická část

V metodologické části práce se budu zabývat metodou sběru dat z primárních zdrojů a metodami jejich následné analýzy. Pro získání primárních dat v rámci auditoriálního genderového výzkumu použiji metodu hloubkových semistrukturovaných rozhovorů. Získaná data budou poté analyzována pomocí otevřeného a axiálního kódování, a to pomocí techniky vignette. Čtenář se v následující části blíže seznámí se všemi zmíněnými pojmy.

2.1 Cíle výzkumu

Cílem této práce bude zjistit, jakým způsobem respondenti – konzumenti mediálních obsahů interpretují pochybení (bagatelizace násilí, stereotypizace, nevhodný diskurz) v rámci těchto obsahů, v kontextu sexuálního a genderového násilí, a jak se tyto interpretace liší (pokud se liší) v rámci odlišných kategorií, ve kterých jsou účastníci výzkumu rozčleněni.

Respondenti budou pocházet ze čtyř různých skupin na základě čtyř různých typů zkušeností, které se sexuálním násilím mají. První skupinu budou tvořit přeživší sexuálního a genderově podmíněného násilí. Ve druhé skupině budou respondenti, kteří se sexuálním násilím nemají žádnou přímou osobní zkušenost, ale blíže znají někoho, kdo tuto zkušenost má. Třetí kategorie bude tvořena respondenty, kteří nemají ani osobní, ani přenesenou zkušenost se sexuálním násilím, ale jsou sami k tématu citliví. Poslední skupinu utvoří respondenti, kteří k tématu zaujímají neutrální či neutrálně-negativní postoj, kteří toto téma sami bagatelizují a považují ho za zbytečné, resp. ho za téma vůbec nepovažují, či mají obavy z dalšího vývoje v korektním přístupu společnosti k tématu, z „woke“ kultury, atp.

Všichni respondenti budou v rámci scénáře rozhovoru mimo jiné hodnotit vybrané a přednesené příklady mediálních pochybení a navrhnout jejich úpravu.

V samotném výzkumu se nebudu zabývat posuzováním a analýzou mediálních sdělení a pochybení jako takových, nýbrž tím, jakým způsobem s pochybeními pracují respondenti, a jak (pokud) se jejich interpretace liší v rámci různých zkušeností.

Součástí rozhovorů bude také interaktivní práce respondentů se čtyřmi mediálními sděleními, která se datují mezi rokem 2020 a současností, a která jedno po druhém reprezentují různá mediální pochybení. Tato sdělení budou respondenti v souladu s technikou vignette hodnotit a určovat, jaké změny a úpravy by provedli.

Veškerá primární data získaná z rozhovorů s respondenty budou posléze obohacena o aditivní informace získané z rozhovorů s expertními informanty, kteří se skládají z instruktora Pavla Houdka z Moderní sebeobrany, ze tří novinářek, které se tématu sexuálního násilí profesně i soukromě věnují, a ze zástupců organizace Proč jsme to nenahlásili, která se zabývá prevencí a pomocí obětem sexuálního násilí a sdílením jejich anonymizovaných příběhů. Mezi aditivní zdroje primárních dat budu mít začleněnou také reakci novináře - autora článku, který získal od respondentů nejhorší hodnocení a vzbudil nejsilnější (negativní) reakce, a jehož vyjádření se mi podařilo získat. Pokusila jsem se získat vyjádření i od jiných autorů nevhodných mediálních sdělení, ale zprávy zůstaly bez odpovědi.

2.2 Výzkumné otázky

Účelem sběru dat a celého výzkumu je nalézt odpovědi na výzkumné otázky. Od počátku výzkumu byla stanovena jedna hlavní výzkumná otázka, během samotné analýzy se v rámci zakotvené teorie následně objevily další, vedlejší otázky, které rozvíjí hlavní otázku. Celkem se tedy jedná o jednu hlavní výzkumnou otázku (HVV) a čtyři vedlejší výzkumné otázky (VVV).

Hlavní výzkumná otázka zní:

- Jaká jsou vnímání a interpretace mediálních reprezentací sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice ze strany přeživších i nezúčastněných? Jaké jsou jejich reakce, emoce a postoje k těmto reprezentacím?

Uvedenou hlavní otázku rozvíjím a konkretizuji v těchto vedlejších výzkumných otázkách:

- Jak respondenti (přeživší i nezúčastnění, dále jen respondenti) vnímají použitý diskurz a jazykové konstrukce v mediálních sděleních?
- Jak respondenti vnímají způsob, jakým jsou v médiích prezentováni přeživší (oběti) a jakým pachatelé sexuálního násilí?

- Jakým způsobem podle respondentů ovlivňují média konstrukci tématu v rámci širší společnosti?
- Jaké změny v mediálním zobrazování sexuálního a genderově podmíněného násilí respondenti navrhnou a jaká očekávání do budoucna od médií v tomto směru mají?

2.3 Sběr primárních dat a výzkumný vzorek

V říjnu roku 2022 jsem na svém profilu a ve veřejné skupině na sociální síti Facebook zveřejnila příspěvek, ve kterém jsem popsala plán svého výzkumu a sdělila, že pro své čtyři předem vytvořené kategorie hledám respondenty s příslušnými zkušenostmi, odpovídajícími charakteristice daných kategorií. Na základě tohoto inzerátu se mi v následujících dnech ozvalo třicet pět zájemkyň a dva zájemci o rozhovor, z toho dvě novinářky, které svou zkušeností spadaly do dvou kategorií a zároveň přinášely přidanou hodnotu v podobě novinářské perspektivy.

Z hlediska heterogenity výzkumného vzorku se mi podařilo obsáhnout různé věkové kategorie (věk respondentek a respondentů se pohybuje v rozmezí od 24 let do 68 let) i míru dosaženého vzdělání, ač to nebylo podmínkou. Míra diverzity v rámci socioekonomického původu není známa, protože mi to respondentky nesdělovaly, a nedošlo ani k genderové vyváženosti, jelikož se mi přihlásili pouze dva zájemci mužského pohlaví. Shodou náhod byli navíc oba dva ve stejné, čtvrté, kategorii respondentů, kteří k závažnosti tématu zaujímají neutrální až neutrálně negativní postoj. Obsadit tuto kategorii se ukázalo obecně jako velmi těžký úkol, jelikož i přes opakované dotazy a poptávku se kromě dvou lidí nikdo jiný nepřihlásil. Přistoupila jsem tedy k fázi cíleného oslovování potenciálních respondentů a předběžný počet se zvýšil na pět respondentů.

Zkonstruovala jsem čtyři scénáře rozhovoru, které jsem zájemkyním a zájemcům o rozhovor poslala v případě zájmu předem v rámci psychické přípravy na nadcházející rozhovory. Postupem času se mnou ukončily komunikaci tři zájemkyně a jeden zájemce, další potenciální respondentka se posléze omluvila z účasti na výzkumu z časových důvodů. Během příprav na rozhovor se mnou ukončily komunikaci další dvě respondentky. Finální obsazenost kategorií tedy je deset respondentů v první kategorii, pět respondentů ve druhé kategorii, osm respondentů ve třetí kategorii a čtyři respondenti ve čtvrté.

Zhruba osm respondentů mělo v době probíhajícího rozhovoru přesah do dalších kategorií, nejčastěji docházelo ke kombinaci 1. a 2., případně 1. a 3. kategorie, nebo také 2. a 3. (respondent byl k tématu citlivý ještě před zkušeností svojí, nebo jeho blízké osoby). Jeden respondent si přál odpovídat na otázky pro třetí a čtvrtou kategorii současně, jelikož se cítil být v obou kategoriích zároveň. Zdůvodnil to tím, že dříve patřil jednoznačně do čtvrté kategorie, ale po narození dcery u něj došlo ke zcitlivění vůči tomuto tématu.

Kategorie	Počet respondentů
Přeživší	10 – 10 žen
Přeživší jako blízká osoba	5 – 4 ženy, 1 muž
Osobní citlivost k tématu (bez přímé či přenesené zkušenosti)	8 – 7 žen, 1 muž
Neutrální/Negativní postoj, Bagatelizace tématu	4 – 4 muži
Expertní informanti	5 – Silvie Lauder, Respekt Tereza Vlčková, iDnes.cz Linda Bartošová, Aktuálně.cz Pavel Houdek, Moderní sebeobrana Proč jsme to nenahlásili
Vyjádření ke svému mediálnímu pochybení	Petr Kozelka, Novinky.cz

(Tabulka 1: Přehled respondentek, respondentů a expertních informantů)

Z důvodu osobních překážek pro uskutečnění rozhovorů v rámci osobního setkání na mé straně se rozhovory uskutečnily formou on-line rozhovorů přes platformy Google Meets a Messenger. Respondentky nicméně možnost on-line rozhovorů ohodnotily pozitivně, jelikož jim domácí prostředí a větší časová flexibilita pro uskutečnění hovoru dopomohly k pocitu

lepšího uvolnění a otevřenosti.

Všichni respondenti a respondentky byli poučeni, o co se v rozhovoru a výzkumu jedná, vyjádřili souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon a po skončení rozhovorů se se mnou individuálně domluvili na možnostech anonymizace. Tu jsem respondentkám, respondentům i expertním informantům nabízela úplnou, částečnou či žádnou s možností zveřejnění jména. Úplné anonymizace využily tři respondentky, dvě chtěly změnit křestní jméno a nahradit ho jiným, ostatní respondentky a respondenti souhlasili se zveřejněním pravého křestního jména a neměli žádnou preferenci ani námitky vůči zveřejnění jména i případného povolání, pokud mi ho sdělili.

Scénáře rozhovoru se během prvních rozhovorů lehce obměnily a doplnila jsem je o další otázky. Celkem tedy respondenti odpovídali na 13 fixních otázek¹⁴, a jelikož se jednalo o semistrukturované rozhovory, přibývaly mezi ně otázky doplňující.

Zaměření otázek se týkalo těchto tematických okruhů:

- subjektivní vnímání českého mediálního zobrazení sexuálního násilí
- vnímání způsobu, jakým média zobrazují oběti a pachatele
- etické otázky a limity zobrazování takto citlivých případů a zranitelných osob
- vnímaný vliv mediálního zobrazování tohoto tématu na názory ve společnosti
- otázka odpovědnosti médií za svá pochybení (nevhodné formulace, atp.)
- hypotetické navrhované změny do budoucna

Samostatnou částí rozhovoru pak byla v souladu s technikou vignette práce respondentů s předkládanými příklady mediálních pochybení, kdy měli respondenti hodnotit předložené mediální obsahy (převážně titulky a perexy) a určit, který příklad jim osobně vadí nejvíce a proč, a měli možnost říct, jak by dané mediální sdělení upravili, aby ho mohli označit za nezávadné.

Z důvodu časové vytíženosti nakonec své odpovědi v písemné formě dodaly dvě novinářky a jeden novinář, Tereza Vlčková z iDnes.cz, Linda Bartošová z Aktuálně.cz a Petr Kozelka z Novinek.cz. Disponuji tedy třemi písemnými odpověďmi a dvaceti sedmi provedenými rozhovory (resp. jejich transkripcí).

¹⁴ Scénáře rozhovorů pro každou kategorii a pro aditivní zdroje informací (novináře, Moderní sebeobranu a Proč jsme to nenahlásili) lze nalézt v Přílohách.

Rozhovory trvaly v rozmezí od dvaceti minut do dvou hodin, průměrně jeden rozhovor trval jednu hodinu a patnáct minut. Během rozhovorů jsem se snažila zasahovat minimálně a preferovala jsem plynulý proud myšlenek dotazovaných, pouze v případě odklonu od tématu jsem se snažila dotazované vrátit zpět k tématu. Vzhledem k náročnosti a citlivosti tohoto tématu jsem nechávala tempo rozhovoru na respondentkách, aby se necítily pod tlakem, obzvlášť respondentky z kategorie přeživších, a snažila jsem se vytvořit empatické prostředí tak, aby se cítily co nejvíce komfortně, jak jen je to s ohledem na psychickou náročnost tohoto tématu možné. Rovněž jsem nabízela přestávky či možnost provedení rozhovoru na více etap, čehož nevyužila ani jedna respondentka a respondent, a všechny rozhovory tak proběhly bez přerušování.

2.4 Kvalitativní výzkum

Jako výzkumná metoda vhodná pro tuto práci se vzhledem k povaze tématu jeví kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum je typ výzkumné metody, jejímž cílem je získat hloubkové porozumění určitému jevu, například sociálnímu nebo kulturnímu problému, prostřednictvím sběru a analýzy nečíselných údajů, čímž se liší od kvantitativního výzkumu. Zabývá se zkoumáním subjektivních zkušeností, perspektiv a významů jednotlivců a skupin a snaží se odhalit základní témata a vzorce. Jak uvádí Hendl (2005), kvalitativní výzkum se vyznačuje zaměřením na bohatost, složitost a rozmanitost lidských zkušeností a často zahrnuje metody, jako jsou rozhovory, pozorování a analýzu dokumentů.

Kvalitativní výzkum zahrnuje sběr a analýzu dat z různých zdrojů, a to včetně rozhovorů, pozorování a dokumentů. Data jsou obvykle analyzována prostřednictvím procesu kódování a kategorizace a zjištění jsou často prezentována spíše v narativní formě než v číselných nebo statistických souhrnech (Hendl, 2005).

Tento druh výzkumu je ceněn pro svou schopnost poskytnout bohatý, hloubkový vhled do složitých sociálních jevů a odhalit perspektivy a zkušenosti zkoumaných osob. Je však důležité poznamenat, že kvalitativní výzkum není bez omezení. Ta zahrnují například riziko předpojatosti autora výzkumu či obtíže se zobecněním (2005).

2.4.1 Genderový auditoriální výzkum

Analytická část této diplomové práce bude konstruována coby genderový auditoriální výzkum. Proto je důležité tento pojem definovat. Genderový auditoriální výzkum, nebo také genderový výzkum publika, je metoda, která se používá k pochopení toho, jak gender ovlivňuje recepci a interpretaci mediálního obsahu. Jeho cílem je prozkoumat, jak gender ovlivňuje postoje, přesvědčení a chování členů publika ve vztahu k mediálním sdělením (Barker, 2012). Tento typ výzkumu je zvláště důležitý v současném mediálním prostředí, které se vyznačuje rostoucí rozmanitostí a komplexností mediálních obsahů a publika.

V rámci výzkumu publika je možné využívat různé metody, včetně rozhovorů jako v případě této práce, průzkumů, ohniskových skupin, nebo obsahové analýzy, ke shromažďování údajů o genderové identitě publika a reakcí publik na mediální obsah (Van Zoonen, 1994). Tento výzkum dokáže poskytnout cenné poznatky o tom, jak lze mediální obsah učinit inkluzivnějším a reprezentativnějším pro různé genderové identity a zkušenosti.

Prostřednictvím výzkumu genderového publika lze navíc objasnit, jak se gender prolíná s dalšími sociálními identitami, jako je rasa, etnicita, sexualita a třída (Gill, 2007).

Při provádění výzkumu genderového publika je třeba brát v úvahu etické aspekty, zejména s ohledem na otázky soukromí a důvěrnosti (Livingstone, 2006).

2.5 Hlubkový semistrukturovaný rozhovor

Sběr primárních dat pro tuto práci proběhne pomocí hlubkových semistrukturovaných rozhovorů. Hlubkové semistrukturované rozhovory se zpravidla provádějí v individuálním prostředí, což tazateli umožňuje navázat s účastníkem vztah a vytvořit mu příjemný a bezpečný prostor pro sdílení myšlenek a zkušeností (Rubin, 2011). Otázky v rozhovoru jsou otevřené, což umožňuje přirozenější průběh rozhovoru, flexibilitu na obou stranách, kdy účastníci mohou rozvést své odpovědi a tazatel může své otázky přizpůsobit odpovědím účastníka. Tento přístup také umožňuje hlouběji prozkoumat zkušenosti a perspektivy respondenta.

Hlubkové semistrukturované rozhovory mají jako metoda kvalitativního výzkumu své výhody i nevýhody. Jednou z výhod této metody je, že umožňuje hlubší pochopení složitých témat a zkušeností a pohledů účastníků. Otevřené otázky a flexibilní scénář rozhovoru

umožňují respondentům volně se vyjadřovat a poskytují bohaté údaje (Lincoln, 2011). Potenciální nevýhodou je riziko zkreslení, protože tazatel může mít předem dané představy nebo přesvědčení, které mohou ovlivnit proces dotazování nebo interpretaci dat (Flick, 2018). Další nevýhodou je možnost, že respondenti budou poskytovat společensky žádoucí odpovědi nebo zatajovat určité informace, zejména v případě citlivých nebo kontroverzních témat. To lze zmírnit použitím doplňujících otázek, které podněcují k hlubším a upřímnějším odpovědím (Lincoln, 2011).

2.6 Zakotvená teorie

Zakotvená teorie je systematická výzkumná metoda, která se ve velké míře využívá v kvalitativním výzkumu primárně v sociálních vědách, a zahrnuje konstrukci hypotéz a teorií během sběru a analýzy dat. Metoda zakotvené teorie se nejčastěji používá při studiu různých skupin obyvatelstva. Data jsou nejčastěji získávána pozorováním a rozhovory, a celý proces sběru a analýzy dat je založen na hledání pojmů souvisejících se zkoumaným jevem a následném odhalování vztahů mezi nimi (Strauss, Corbin, 1999).

Výzkum založený na zakotvené teorii obvykle začíná otázkou, nebo dokonce jen samotným sběrem kvalitativních dat. Jakmile autoři výzkumu shromážděná data přezkoumají, začnou se jim zjevovat („vynořovat“) myšlenky nebo koncepty. Výzkumníci tyto myšlenky/koncepty označují kódy, které je stručně shrnují. Jakmile se shromáždí a znovu prověří více údajů, mohou se kódy seskupit do konceptů vyšší úrovně a následně do kategorií. Tyto kategorie se stanou základem hypotézy nebo nové teorie (Charmaz, 2014). Zakotvená teorie je tedy induktivní metoda, čímž se značně liší od tradičního vědeckého modelu výzkumu, kdy si výzkumník zvolí existující teoretický rámec, vytvoří jednu nebo více hypotéz či výzkumných otázek odvozených z tohoto rámce a teprve poté sbírá data k posouzení platnosti svých hypotéz. (Strauss, Corbin, 1999)

Dalším krokem po shromáždění dat je analýza v rámci zakotvené teorie, kdy se v textu řádek po řádku hledají kódy. Tento proces se nazývá otevřené kódování a bude podrobněji popsán v další kapitole.

2.7 Otevřené a axiální kódování

Data získaná ze semistrukturovaných rozhovorů budou následně podrobena analýze pomocí kvalitativního kódování – otevřeného a axiálního. Otevřené a axiální kódování jsou dva důležité procesy používané v metodologii zakotvené teorie pro kvalitativní analýzu dat. Používají se k identifikaci témat, kategorií a vztahů mezi pojmy v datech (Strauss; Corbin, 1999). Otevřené kódování zahrnuje rozdělení dat na malé jednotky, jejich kategorizaci a vytvoření počátečních kódů. Axiální kódování naproti tomu zahrnuje identifikaci vztahů mezi kódy a vytvoření hierarchie kategorií na základě těchto vztahů.

Podle Strausse a Corbin (1999) zahrnuje proces otevřeného kódování identifikaci pojmů a kategorií v datech a vytvoření počátečních kódů pro popis těchto pojmů. Tento proces umožňuje badatelům identifikovat vzorce v datech a začít hlouběji chápat téma výzkumu. Axiální kódování posléze převezme koncepty identifikované ve fázi otevřeného kódování a opět je sestaví do větších kategorií. To zahrnuje zkoumání vztahů mezi pojmy a identifikaci vzorců v datech (Corbin; Strauss, 1999).

Otevřené a axiální kódování může být časově náročné a vyžaduje značné množství analýzy dat. Navíc může být tento proces subjektivní, jelikož různí výzkumníci mohou stejná data kategorizovat odlišně. Proto je důležité, aby výzkumníci pečlivě dokumentovali své postupy a rozhodnutí týkající se kódování, aby byla zajištěna transparentnost a opakovatelnost jejich zjištění (Corbin; Strauss, 1999).

2.8 Technika vignette

Technika vignette je výzkumná metoda, která spočívá v předkládání krátkých scénářů (vínět) účastníkům studie za účelem zjištění jejich názorů, postojů a přesvědčení o určitém tématu nebo problému. Tato technika se pro tuto práci jeví jako ideální, jelikož je obzvláště užitečná při zkoumání citlivých témat nebo zkušeností, jako je právě sexuální násilí, nebo také rasismus, diskriminace či duševní zdraví (Brown, 2010). Pomocí hypotetických scénářů se účastníci mohou distancovat od osobních zkušeností a poskytnout upřímnější a reflexivnější odpovědi. V rámci této techniky následuje po vymezení problému řada otázek, které zjišťují reakce a pohledy účastníků na danou problematiku (Mills, 2010).

Jednou z výhod techniky vignette je, že umožňuje standardizovaný přístup ke sběru a analýze dat (Denham, 2019). Použití standardizovaných scénářů zajišťuje, že všichni účastníci reagují na stejný obsah, což může usnadnit porovnávání odpovědí a identifikaci vzorců a témat. Další výhodou je poskytnutí vhledu do rozhodovacích procesů účastníků (Sargeant et al., 2016). Tím, že výzkumníci požádají účastníky, aby vysvětlili své reakce na předložený scénář, mohou hlouběji porozumět faktorům, které ovlivňují jejich postoje a chování.

Limitem této techniky je riziko, že může dojít k ovlivnění odpovědí účastníků jejich vnímáním autora výzkumu a výzkumného tématu, což může mít posléze vliv na platnost a spolehlivost dat (Elliott et al., 1999).

3. Analytická část

V této části diplomové práce se zaměřím na samotný výzkum, který jsem uskutečnila v rozmezí listopadu 2022 a července 2023. Výzkum jsem rozdělila na tři na sebe navazující úseky. V rámci první fáze jsem se zaměřila na analýzu otázek týkajících se obecného mediálního rámování sexuálního násilí, jak na něj respondentky a respondenti nahlíží, jakých problematických přístupů a jevů si všímají a jaké změny do budoucna od médií očekávají. Ve druhé fázi jsem analyzovala data získaná z interaktivní práce respondentů se čtyřmi předkládanými vizuálními příklady mediálních pochybení (z české mediální krajiny), v rámci které respondentky a respondenti hodnotili konkrétní mediální sdělení, odhalovali různé dle nich nevhodné jevy a navrhovali, jak by sami příslušné problematické výrazy upravili. Tuto část jsem oddělila od zbytku pro lepší přehlednost, jelikož se jedná o práci s konkrétním vizuálním materiálem. Výsledky této části analýzy však korespondují s výsledky kódování v první fázi výzkumu. V poslední, třetí fázi jsem provedla komparaci všech získaných dat, identifikovala rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi respondentek a respondentů a provedla shrnutí celkových výsledných zjištění tohoto výzkumu.

Nejprve jsem provedla analýzu dat týkajících se obecného tématu českého mediálního zobrazení sexuálního násilí. Poté, co jsem posbírala data od respondentek a respondentů prostřednictvím hloubkových rozhovorů, jsem provedla doslovnou transkripci¹⁵ a začala jsem data, převedená do písemné podoby, analyzovat pomocí nejprve otevřeného a poté axiálního kódování.

Nejdříve jsem veškerá data, která byla původně selektována dle čtyř příslušných kategorií respondentek a respondentů, přeskupila. Následně jsem transkripce pozorně pročítala a označovala jednotlivé kódy¹⁶, které jsem v případě repetitivnosti seskupovala do významově stejných kategorií. Po vytvoření kategorií a subkategorií jsem v rámci axiálního kódování hledala spojitosti a vazby, které by mezi vytvořenými a pojmenovanými kategoriemi mohly být. Výsledkem toho vznikly spojené a seskupené kategorie a subkategorie. Po celou dobu

¹⁵ V některých momentech rozhovoru prožívaly respondentky a respondenti nával silných emocí, v důsledku čeho používali explicitní výrazy a vulgarismy. V zájmu zachování autenticity je v textu nechávám a necenzuruji.

¹⁶ Pozn. aut.: jako nejčastěji se opakující kód jsem identifikovala „pocit strachu a vztek“.

procesu kódování jsem si ověřovala, že se tematicky neodchyluji od svých výzkumných otázek a držím se předem vymezeného a definovaného zaměření této analýzy.

3.1 Výsledky výzkumu

Při analýze primárních dat získaných z rozhovorů jsem pomocí kódování identifikovala tyto čtyři hlavní kategorie:

1. Neviditelná oběť a neexistující pachatel
2. Mediální konstrukce sexuálního násilí coby nepodstatné senzace
3. Média jako producenti strachu, hněvu a stereotypů ve společnosti
4. Konec bulvarizace a více respektu jako nástroje změny

Kategorie „Neviditelná oběť a neexistující pachatel“ se zaměřuje na to, jak respondentky a respondenti vnímají způsob, jakým média zobrazují oběti a pachatele sexuálních násilných činů. Respondentky zmiňují nejčastější stereotypy a prohřešky, kterých se podle nich média deskripcí obětí a pachatelů dopouštějí.

V kategorii „Mediální konstrukce sexuálního násilí coby nepodstatné senzace“ se respondentky a respondenti vyjadřují ke způsobu, s jakým mají média obecně tendenci přistupovat k referování o sexuálním násilí. Podle respondentek a respondentů se často jedná o zlehčující formát, kdy se z tak vážného tématu, jakým násilí je, dělá naprosto neadekvátně četba odpočinkového či senzačního charakteru, navíc za použití nevhodné a bulvarizační terminologie a jazyka. Účelem článků je dle jejich názoru čtenářstvo spíše pobavit.

Ve třetí kategorii respondentky a respondenti vyjadřovali své subjektivní pocity z mediálního zobrazení sexuálního násilí. Jaké pocity v nich vyvolává takové články číst, jaké dojmy a následky to podle nich zanechává ve společnosti a pro oběti trestných činů. Respondenti také opakovaně zmínili velký a s médii související problém komentářových sekcí pod články u elektronických verzí novin a na profilech jejich sociálních sítí.

V poslední, čtvrté, vzniklé kategorii respondenti a respondentky zmiňovali změny, které od médií očekávají a které by podle nich měly v souvislosti s informováním o sexuálním násilí do budoucna přijít.

3.2 Neviditelná oběť a neexistující pachatel

Téma zobrazení obětí a pachatelů sexuálního a genderově podmíněného násilí vzbudilo mezi respondentkami a respondenty napříč jejich (původními) čtyřmi kategoriemi velké emoce a často to byla právě tato otázka, která u respondentek vyvolala nejsilnější reakci. V rámci této kategorie se mi podařilo identifikovat čtyři dominantní opakující se jevy. První opakující se názor zněl, že pro média je atraktivnější pachatel a čin samotný než oběť, které se věnuje nedostatečná pozornost a navíc pouze z kraje příběhu. Opakovaně také zazněla kritika respondentů vůči způsobu, jakým média vykresluje pachatele - pachatel je médií často zobrazován jako slušný, neškodný a normální člověk, jako ‚pachatel‘ v příběhu v podstatě téměř nevystupuje a není tak podle respondentek ani vyobrazen. Třetí subkategorie odkazuje na často se vyskytující dehumanizaci obětí. Podle respondentek a respondentů média často z obětí-subjektů utvoří objekty, kterým se něco stalo nebo kterým bylo něco provedeno. Poslední subkategorie se týká jisté kultovnosti pachatele, kdy se pozornost médií soustředí na pachatele tak moc, až to vůči němu vytváří v očích konzumentů a veřejnosti jisté podprahové sympatie a dojem, že to spíše on je obětí, a pomalu se z něj stává kult.

3.2.1 Oběť jako nositelka viny a nevýznamná součást příběhu

Respondentky shodně uváděly, že nejvýraznějším problematickým jevem v případě mediálního znázorňování obětí a pachatelů je fakt, že oběť v příběhu v podstatě nevystupuje. Veškerá pozornost v mediálních obsazích se stáčí k pachatelovi, kterému je věnována většina prostoru a obsahu. V článcích se podle nich vždy přesně popíše pachatel a čin, kterého se dopustil, ale samotná oběť jako by byla redukována jen v pár slovech a poté mizí. Pokud už se připustí existence obětí, týká se to typicky pouze popisu toho, co skutku předcházelo, co oběť kde dělala, kudy šla, v jakou denní dobu, zda byla opilá či střízlivá, zda pachatele znala či ne, tedy se na ni i v tom minimálním prostoru, kterého se jí dostane, snáší část viny a stereotypizace. *„Ty oběti jsou často vyobrazovány jako nedůvěryhodný, že se jim nedá věřit to co prožily, vlastně zlehčují se dopady toho násilí, často se hledá vina na straně oběti. Hledá se ten viník na špatný straně, že si mohla o to tak trošku jako říkat sama, že buď byla opilá, že co si myslela, když s chlapem jde do bytu, nebo že jí někdo dal dárek, tak mohla očekávat, že se za to čeká nějaký sexuální kontakt.“* (Katka, 35 let)

Potenciální dopad takového přístupu popisuje Tereza (30 let): „...se pak probírá ten útočník nějak zásadním způsobem, dává se mu zbytečná pozornost, spíš by se mělo víc probírat ne to proč a jak, ale dala bych větší důraz na to, že se to může stát každý, že je úplně jedno co měla na sobě a kdy kde byla. To zobrazování je takový, že nějaký útočník někde něco udělal, byl nalitej, a o tý oběti se neřekne nic, což chápu, že to soukromí je důležité, ale vlastně tam když se ta situace nevysvětlí trochu víc, tak to dává prostor těm fantaziím a tomu victim blamingu, protože všem je okamžitě jasný, že si o to říkala a že tomu šla naproti a že to je vlastně její vina.“

Poté dle respondentek následuje v článkách (více či méně podrobný) popis spáchaného činu, po němž však oběť přestává v příběhu figurovat a další následující obsah se věnuje pachateli a následkům, které ponese za svůj čin on. Respondentky poměrně shodně uvádějí, že zaměřovat svou pozornost na pachatele a naprosto přehlížet následky, se kterými se bude potýkat oběť, jim přijde velmi problematické a chybné a v rámci respektu vůči přeživším by se mělo začít věnovat více pozornosti tomu, jak se s prožitou zkušeností vyrovnává také oběť.

- „A když se to teda jako zaměří na oběť, tak na konci je napsaný ‚No pachateli hrozí trest odnětí svobody AŽ...‘ co to je za blbou větu? Co ta oběť sakra? Kde je napsaný, že oběť se bude doživotně léčit s traumatem? Zda bude muset brát antidepressiva? Nikde. To pak vypadá, jako že ‚No stalo se to, oběť si pak půjde pokecat na terapii, on dostane pár let a konec‘. Happy end. Za pět roků bude svobodnej, a kde se píše, že ona to trauma bude mít do smrti?“ (Šárka, 30 let).

Podle respondentek a respondentů je hledání viny na straně oběti největším do očí bijícím fenoménem, kterého si všímají. Rovněž zmiňují, že typicky se vždy zmiňují okolnosti, které útoku předcházely, z pohledu oběti, ale nikdy se nepopisuje, jak se k činu rozhodl pachatel, co před činem dělal, co se mu honilo hlavou, a pokud, dochází podle nich k omlouvání pachatele a k hledání vysvětlení a důvodů, čím jeho chování ospravedlnit.

- „U těch obětí jsou tam často informace, který je jako tlačí do toho, že částečně jsou to věci, který mohly ovlivnit, že je to jejich chyba. Kór když to jsou třeba partneři nebo manželé, že se tam píše něco, že manželka s ním nechtěla mít sex.“ (Anna, 30 let)

Neviditelnost obětí komentuje také Bety (26 let) slovy: „*Dávají obětem hrozně malý prostor pro vyjádření, omezeně popisují ten úhel pohledu, tu věc z jejich úhlu pohledu. Jako kdyby tam nebyl prostor pro vyjádření oběti. Pachatel (obžalovaný) má vždycky prostor se aspoň větou vyjádřit, ale postoj oběti asi není pro média tak zásadní. Pak tam vzniká ten prostor pro domněnky a to typický ,nojo, holka si za to beztak mohla sama‘.*“

Část respondentek dodává, že naprosto rozumí důvodu, proč se oběti v člancích zmiňují v menší míře. Zároveň je však podle nich potřeba najít v zobrazování obětí a pachatelů rovnováhu, protože „*je jasný, že oběti nechtějí být propíraný, ale co lidi neví, to si domyslí podle toho, co maj naučený z dřívějšíka z předchozích generací, a tak si řeknou ‘bůhvíjak to bylo‘.*“

Dalším a velmi významným jevem je popis případů, kdy se oběť ozve po delší době od napadení.

- „*Ta oběť tam prostě není vůbec popsána, a když, tak v její neprospěch, třeba jako ,vzpomněla si pozdě‘.*“ (Markéta, 24 let)

Typicky se tak děje v případech, kdy je pachatelem veřejně známá osobnost, jako tomu bylo například v případech kauzy psychiatra Jana Cimického, bývalého poslance Dominika Feriho, či producenta Harveyho Weinsteina nebo herce Kevina Spaceyho. Podle výpovědí respondentek a respondentů je z přístupu médií obvykle „cítit“, že ač se mohou snažit zobrazovat případy co nejvíce objektivně, nakonec vždy vyjde najevo jejich postoj, zaujatý vůči poškozeným.

- „*Za nejproblémovější vnímám případy, kdy oběti promluví po dlouhé době. Vím, že je to běžná reakce, kdy oběť traumatický zážitek potlačí, ale způsob, jak média daný problém rámuji, většinou vyznívá, že oběti chtějí po letech využít situace a na pachateli se přizívit.*“ (Honza, 27 let)

Toto potvrzuje i Silvie Lauder, novinářka působící v Respektu, která se genderovým tématům dlouhodobě profesně i soukromě věnuje. Podle Lauder do mediálního zobrazování oběti promlouvá stereotypní představa o tom, jak ta ‚správná‘ oběť vlastně vypadá, což není případ pouze médií, ale celkového systému, jako jsou úřady a policie. Tento stereotyp podle ní nicméně nekoreluje s reálným obrazem skutečné oběti, se způsobem, jak se může oběť stát obětí. Kromě „vzpomněla si po letech“ jevu zmiňuje Lauder případy, kdy oběti se svými útočníky zůstávají i po napadení dále v kontaktu, což rovněž bývá reflektováno jako

podezřelá a neobvyklá reakce, podřívající legitimitu a věrohodnost statusu oběti.

- *„Typicky třeba jedna z věcí, která se hodně řešila u MeToo a kauz Weinsteinina nebo Feriho, tak je to, že když nějaká žena řekne, že ji někdo znásilnil a pak s tím člověkem udržuje nějaký kontakt dál poté, třeba přes emailovou komunikaci, nebo je s nim ve vztahu, tak to je pro ně důkaz, že to znásilnění se nestalo, nebo že na ni nemělo takovej vliv, protože přece kdyby to bylo tak hrozný, jak ona to popisuje, tak ten kontakt s nim přeruší. Ale my víme, že ten kontakt není snadný přerušit, že dlouho té oběti trvá, než si uvědomí, že to, co se jí stalo, bylo znásilnění, a ten člověk na ni taky může nějak naléhat, vydírat ji, ona neví, co s tou situací má dělat. I v psychologii je popsanej fenomén, že udržovat kontakt s tím člověkem je způsob, jak znovu získat kontrolu nad tím vztahem, jak znovu získat nějakou autonomii pro sebe jako osobnost. To může znamenat pokus té oběti získat nějakou nadvládu nebo kontrolu nad tím, co se děje. A to se může stát tak, že s tím člověkem budou dál v kontaktu. A to si myslím, že v těch textech probleskává, že to úplně není pochopeno.“ (Silvie Lauder)*

Opakovaně zaznívajícím poznatkem byl rovněž názor, že v případě, kdy je oběti napadení muž, okolnosti napadení se vůbec nezpochybňují a nezkoumají tolik, jako v případě napadení ženy. Pokud je nebo pokud by byl oběti napadení muž, nedocházelo by podle respondentek k analýze jeho možného přičinění napadení, nikdo by o jeho pozici oběti nepochyboval, což dávají respondentky k porovnání s tím, jakému zkoumání bývá vystavena žena coby oběť.

3.2.2 Pachatel jako hodný strejda, který zdraví sousedy

Dalším problematickým jevem, který respondentky a respondenti opakovaně zmiňovali, je způsob, jakým média zobrazují pachatele trestných činů sexuálního (a genderově podmíněného) násilí. Podle nich často dochází k mediálnímu vyobrazení pachatelů jako nevinných nešťastníků, kteří vedou řádné životy, kteří nikdy neměli problém s okolím, jsou milujícími otci od rodin, nikdy nebyli trestaní, jejich přátelé dosvědčují, že jsou hodní a sousedi mohou potvrdit, že je vždycky slušně pozdraví, když je potkají. V kontrastu s obětí, u které se podle respondentek neopomíná zmiňovat jakékoliv přitěžující detaily, například že v době napadení na sobě měla sukni či se vyskytla venku v nočních hodinách vracející se z večírku, prezentace násilníka coby milého strejdy, který akorát „ulít“ a který byl akorát

„vyprovokován“ obětí, která byla asi hezká a vyzývavá a měla sukni nad kolena, je podle respondentek značně nespravedlivá. Všimají si jakési snahy médií (i společnosti, ale tomu bude věnována pozornost v jiné kapitole) omlouvat pachatele a zlehčovat míru činu, kterého se dopustil.

- „On neměl záznam v rejstříku, jenom mu to ujelo, jinak je to přece milej pán, tak to ho nemůžeme zavřít, navíc je to táta od rodiny, tak by přece sám od sebe nic takovýho neudělal.“ (Eliška, 35 let)
- „Ono se často píše o těch agresorech jako tím stylem, že to sou nějaký hodní strejdové anebo normální lidi jako my všichni a tohle udělali a oběť neexistuje, vlastně se jim věnuje i větší pozornost než těm obětem.“ (Tereza, 30 let)

Pozici pachatele jako dobráka komentuje i Silvie Lauder, která to dává do kontextu ve společnosti poměrně rozšířeného patriarchálního stereotypu „mužů poháněných sexuálními pudem bez rozmyslu“, který muže jako vyspělé lidské bytosti staví na intelektuální roveň primitivních množících se bakterií.

- „Já si myslím, že v těch nejextrémnějších podobách je vidět důraz na to, že to byl nějaký omyl. Že to byl omyl nebo útok z normálního života, že udělal takovou botu, zaváhal a holt chvilková slabost, přemohlo ho to. A to je další rovina, a to není nutně jen když se píše o těch konkrétních případech, ale obecně v té společnosti, vidíme u těch lidí narativ, že to sexuální násilí od mužů je pochopitelný, protože oni jsou vedený tím strašně silným pudem a oni se nemůžou ovládnout, protože ten sexuální pud je silnější než oni, no a on se prostě neovládnu a chvilku se jako kdyby něco stalo, ale jinak je to normální člověk.“

Jako jeden z příkladů zmiňuje případ ze své novinářské praxe, který se týkal sexuálního zneužívání dítěte dospělým mužem.

- „Já si třeba pamatuju formulaci z jednoho případu u soudu, kde soudce pronesl, že ‚sice ten muž to dítě zneužíval, ale jinak se o něj staral perfektně‘, tak to přece ne. Jak kdyby se to, že se o někoho staráte znamenalo jen to, že má to dítě kde spát a dáváte mu najíst.“ (Silvie Lauder)

Rovněž pokud byla oběť v příbuzenském či jiném blízkém vztahu k pachateli, i to podle respondentek stačí pro to, aby došlo k umenšování její pozice oběti, legitimacy vážnosti napadení a relativizaci viny pachatele.

- *„Tam se taky ta vina pachatele snižuje, když jde třeba o případ, že manžel znásilnil manželku, protože chtěl sex a ona nechtěla. Jako kdyby násilí ve vztahu neexistovalo, protože manžel vás přece nemůže znásilnit.“ (Adéla, 26 let)*

3.2.3 Oběť jako znásilněný objekt bez individuality a osobnosti

Jako problematické hodnotily respondentky také dehumanizaci obětí a jejich zobrazování nikoliv jako subjektů, nýbrž jako objektů, kterým bylo něco provedeno, případně kterým někdo něco udělal. Jako kdyby byla oběť zbavena veškeré své osobnosti, veškerých svých povahových rysů, zájmů, koníčků a stala se z ní pouhá oběť.

Oběť podle většiny z nich bývá zploštěna na čin, který se jí stal, na svou zkušenost, jako kdyby se její dosavadní život a úspěchy prožitým napadením vymazaly a oběť vstoupila do jiné životní fáze, trvalé, kdy bude už navždy jen a pouze tou „obětí“ a „napadenou“. Příkladem za všechny je podle respondentek nebo také Silvie Lauder či Terezy Vlčkové případ brutálního znásilnění Nely Moravcové, který před pár lety otrásl celou republikou. Jak podotýká například Silvie Lauder, *„...celá vaše osobnost a celej váš komplexní zajímavěj život média zredukujou na tu jednu věc, co se vám stala, a bude z vás pasivní oběť, které někdo něco hrozného provedl. Už nebudete komplexní člověk, kterej je taky někdy veselej a má rodinu a cestuje, ale zúží se to na takovou zploštělou oběť.“*

Podle Lauder jste jako oběť redukováni na ten čin, který se vám stal. Vy jste ten čin, vy se stanete tím činem, vy jste ta znásilněná oběť.

- *„Ve smyslu traumatu o tom mluví i přeživší holocaustu, že o tom nechtěli dlouho mluvit, protože nechtěli bejt ta jedna věc, nechtěli bejt ti chudáci, co něco takového prožili. Třeba u té Nely bylo dobře vidět, když zemřela, že ty zprávy ji redukovaly na to znásilnění, a to, že ona byla všechno jinýho, že byla neuvěřitelná bojovnice, fotografka, to se ztratilo, pořád ji to redukovalo na ten čin.“ (Silvie Lauder)*

Dehumanizaci obětí a příklad Nely Moravcové okomentovali také zástupci Proč jsme to nenahlásili. Podle nich v médiích hojně používané „znásilněná Nela“ bylo naprosto dehumanizující a simplifikované.

Respondentky se také opakovaně vyjadřovaly, že oběti bývají vykreslovány tak, jako kdyby jim po útoku končil život a staly se z nich humanoidi, kteří zákonitě a automaticky padají do drog a propadají alkoholu a už nikdy se z toho, co prožily, nevyhrabou, notabene aby se z nich zase stali lidé, kteří dokážou být šťastní, mají rádi svoje záliby a věnují se rodině.

3.2.4 Pachatel obětí a oběť pachatelem

Dalším poměrně dominantním bodem, který respondentky a respondenti zmiňovali napříč kategoriemi, byla kauza Dominika Feriho. Dominik Feri sloužil respondentkám a respondentům coby vzor pro jejich tvrzení a názory, a v případě výpovědí dvou respondentů ze čtvrté kategorie posloužil také jako potvrzení legitimacy existence této subkategorie.

Respondentky a respondenti opakovaně zmiňovali paradoxní jev, ke kterému v případě zobrazování některých činů dochází (především pak v případě činů, kdy je obviněným či obětí veřejně známá osobnost sexuálního násilí). Vzhledem ke způsobu, jak jsou některé případy médií rámovány a jak je přistupováno k zobrazování obětí a pachatelů, dochází podle respondentek k absurdní situaci, kdy pachatelé vychází z celého příběhu díky způsobu, jakým ho média rámuje, naopak jako oběti celého případu, či jako hypotetičtí pachatelé, o jejichž vině není každý stoprocentně přesvědčen. Podle respondentek to bývá zapříčiněno například již zmíněným „vzpomněla si po letech“ jevem, kdy je důvěryhodnost výpovědi obětí snížena, nebo také neustálou a nekončící medializací pachatelů. To potom, jak se respondentky shodují, podprahově působí na čtenáře a obecně veřejnost, kteří mohou začít směrem k pachateli pociťovat jisté sympatie. A jelikož oběti nemívají takový prostor či takový druh pozornosti, nebo komunikují pouze prostřednictvím svých právních zástupců, vzniká prostor pro domněnky a informační vakuum.

3.2.5 Kauza Dominika Feriho

Dominik Feri a jeho mediální kauza je exemplárním příkladem této subkategorie. Je zřejmé, že kauza exposlance za TOP09 Dominika Feriho s tématem sexuálního násilí souvisí, jelikož je Feri obviněn ze dvou znásilnění a několika sexuálních obtěžování a napadení. Respondentky a respondenti kauzu Feriho jednomyslně označovali za

nejvýznamnější a přelomovou mediální kauzu v zobrazování sexuálního násilí, a za přerod ve způsobu, jakým česká média rámuji sexuální násilí. Zároveň se však shodovali, že jeho neustálá prezentace a zveřejňování jeho fotografií mohlo vést či vedlo k tomu, že se z Feriho stala spíše ikona než-li nenáviděný pachatel trestného činu, a že to napomáhá k vnímání Feriho jako oběti, k čemuž přispívá i fakt, že o jeho (a skutečných) obětech se podle respondentek v médiích moc nepíše a na rozdíl od něj nejsou tak vystavovány oku veřejnosti. Podprahově tedy Feriho všudypřítomnost může podle respondentů působit na veřejnost tak, „...že on je tam ten chudák, on je ta oběť, tím, že všude je Feri, navíc je ten poslanec žejo, tak si podprahově řeknu ,A no jo, on to beztak neudělal, beztak si za to ty holky mohly samy‘, i když si to vůbec takhle nemyslím.“ (Dominika, 30 let). „Když všude vidíte jeho ksicht a všude na něj koukáte, tak to tak jako podprahově na vás může fungovat jako že pak můžete začít cítit nějaký sympatie.“ (Tereza, 30 let)

Další respondentka zmínila, že v případě Feriho je situace o to komplikovanější, protože mladý exposlanec se v minulosti těšil velké popularitě, a navíc je vystudovaný právník, který ví, jak mluvit a jak mluvit tak, aby zanechal určitý dojem.

- „Tam je ještě ta druhá linka toho, co jsem chtěla zmínit, že Feri je právník, ví velmi dobře, jak používat tu právnickou řeč, jak využívat všechna ta slova tak, aby to v těch lidech zanechalo nějaký pocit, a aby ten pocit byl směřovaný k němu, aby mu stranil, aby nestránil těm obětem, a to mi taky vadilo. Za mě, můj osobní názor, já bych tam nedávala vyjádření toho Feriho, protože mám dojem, že to jen podporuje tu současnou náladu ve společnosti a více to podporuje takovou, ten finální názor toho, že ty holky si za to mohly samy. Já to čtu, a už si tak vnitřně implicitně říkám ,Hm, jako vlastně, asi má ten Feri pravdu‘. Takový můj finální dojem z toho celého článku. Tím, že se nad tím zamýšlím, vím, že Feri pravdu nemá, nebo jsem nakloněna tomu, ale věřím, že kdybych byla normální vzorek populace, tak že tyhle typy články ve mně zanechají tenhle dojem, že já si řeknu ,Hm, Feri, stejně je to ten poslanec a on za nic nemohl‘.“ (Bety, 26 let)

Jiné dvě respondentky vyjádřily, že i vzhledem k všudypřítomnosti Feriho a jeho vyjádření se obávají, že jeho oběti to „hodně schytávají a ještě schytávat budou“. Dodávají, že je štvé a frustruje, jak snadno lze z obětí udělat pachatele.

- „Vem si, že máš několik žen, který tvrdí nezávisle na sobě, že se jim to stalo, a pak ta veřejnost sedí a dívá se na ně a říká ‚Hm a nepamatuješ si to náhodou špatně?‘ Je možné, že týpek odejde bez ničeho, jo, jasně, má zkaženou kariéru, ale jde to jakoby zpátky k tomu, že ty holky musely trpět a trpěj dál.“ (Dominika, 30 let)

Na případu Dominika Feriho lze ilustrovat a doložit všechna výše uvedená tvrzení. I v jeho případě a kauze dochází k relativizování viny pachatele a hledání viny na straně obětí. Například respondentka Adéla (27 let) zmiňuje tendence jejího okolí relativizovat jeho vinu tím, že „holky neměly chodit k němu do bytu a lízt mu do sprchy“, a zamrznutí obětí prý bagatelizují typickou stereotypizující reakcí „já bych mu jednu flákla a bylo by“, což v momentě napadení není zpravidla možné kvůli zamrznutí a paralýze šokem z toho, co se to právě děje.

O etické náročnosti informovat vyváženě a objektivně mluví ve vztahu k Feriho případu novinářka Tereza Vlčková z iDnes.cz.

- „Presumpci nevinu hodně řeším u kauzy Dominika Feriho, kde je i vzhledem k jeho chování někdy těžké zachovat neutralitu na jednu i druhou stranu – například u posledního soudu bylo dilematem, jak popsat jeho obhajobu, kde v podstatě pořád dokola tvrdil, že oběti jsou psychicky narušené, zjištěné nebo ovlivněné velikostí kauzy v médiích, když se oběti logicky nemohly bránit. Od soudu jsem proto reportovala čistě o tom, co zaznělo, ačkoli se mi to s ohledem na poškozené přičilo, zatímco v následném komentáři jsem se obětí zastávala na obecnější rovině a znovu zdůrazňovala, že je třeba zachovat presumpci nevinu, protože dosud nevíme, jak soud rozhodne.“ (Tereza Vlčková, iDnes.cz)

Jiná respondentka zmiňuje, že častým zobrazováním agresorů a pachatelů se z nich může nechtěně stávat jakýsi kult, který může potenciálně motivovat další lidi k páchání trestných činů.

- „Jako u masovejch vrahů, kdy velice často není důvod to, proč pak vraždí jiný lidi, ale může to bejt spouštěč, kdy všichni řešej nejvíc vraha a proč to udělal a jak a všichni to řešej a stává se z něj kult. Ono taky jak se teď furt probírá Feri, tak všude je Feri, Feri, Feri a chudák Feri a blbec Feri, furt jen Feri a oběti nic. Jasně, nedávala bych tam jméno, to on prokecl, protože je kretén, ale neviděla sem článek,

kde by se neřešilo dokola jen Feri tohle a Feri tohle. A oběti neexistují.“(Tereza, 30 let)

Podle ní je problém, jak se všichni soustředí jen na agresora, čímž potom vzniká falešný dojem, že oběti je on, protože se o něm pořád píše.

- *„Člověk pak vůbec nemá šanci myslet na to, co ty oběti, co jim to udělalo, jaký budou mít následky, protože všichni myslí na to, jak dlouho si Feri posedí anebo jestli dostane podmínku a co on z toho bude mít za následek, ale následky obětí se absolutně neřeší, a nebo ne s takovou intenzitou. Kdyby se aspoň na stejný úrovni probíralo s pokusem respektovat to soukromí, ale zároveň ukázat, jestli ty oběti sou trvale na antidepresivech, docházej na terapie, nebo někdo má posttraumatickou poruchu, paniky, furt se řeší jak dlouho si Feri posedí, ale ne jaký následky mají ty jeho oběti. A to kdyby se trochu vyrovnalo, tak ten náhled by se mohl trochu změnit. Feri si posedí a ty oběti jako nic, čau.“* (Tereza, 30 let)

Jiná respondentka zmiňuje, že je zajímavé, jak se řeší „následky“ toho, že oběti Feriho obvinily z napadení, ale nikde se neprobíraly následky, jaké čekají Feriho z toho, že opakovaně prozradil před novináři jméno jedné z obětí. Zde je důležité zdůraznit, že jména obětí nebyla uvedena nikde v dokumentech z důvodu naprosté anonymizace, tedy se k nim neměl nikdo jak jinak dostat.

Na druhou stranu Dominika Feriho jako oběti vnímají dva respondenti ze čtvrté kategorie. Jeden z nich v rozhovoru směrem k Ferimu zmínil, že je *„chudák taky obětí, protože mu skončil život a dopadl ještě hůř než ty holky“*, jelikož přišel o post poslance a člena TOP09 a celkově o slibně se rozjíždějící politickou kariéru (více k tomuto v dalších kapitolách).

3.3 Mediální konstrukce sexuálního násilí coby nepodstatné senzace

Druhá kategorie se týká dalšího dominantního jevu, který respondenti hromadně označovali za vysoce problematický. Podle nich je naprosto evidentní stále přítomná rétorika, s jakou média k tématu sexuálního násilí přistupují. Ve srovnání s jinými tématy média sexuální násilí zobrazují jako něco senzačního, jako by se jednalo o něco bizarního, ale zároveň ne natolik vážného, a spousta článků má proto nádech odpočinkové četby, případně četby z rubriky „pro pobavení“. K tomu dochází například nevhodným výběrem

slov, terminologií a clickbaitovostí titulků.

3.3.1 Clickbaitové titulky a relativizující diskurz

Nevhodný diskurz, který celé téma bagatelizuje, zmiňovali respondenti a respondentky na prvním místě. Podle nich je nevhodné a relativizující pojmenovávání a používání bagatelizujících výrazů největším problémem v souvislosti s mediálním zobrazováním sexuálního násilí. Jako příklad nevhodného pojmenovávání zmiňovala většina respondentek opakované používání slova „zvrhlík“.

Jak bude řečeno také v případě příkladů s konkrétními mediálními pochybeními, použití slova „zvrhlík“ je problematické na několika rovinách.

- „*Zní to tak jako zvrhlíček miláček. Zvrhlík je v naší mysli někdo jiný, používáme to žertem, je to někdo, kdo má neobvyklou sexuální úchylku, preferenci, nemá to být nálepka na každého, kdo se dopustil násilí – to je pak AGRESOR, násilník.*“ (Barbora, 35 let)

Podle respondentek tím dochází k naprosté bagatelizaci a neúctě vůči obětem. Nepojmenovávání pravými jmény a používání eufemismů je podle naprosto všech respondentek a většiny respondentů velikým problémem, který by média měla řešit.

- „*Je to sraabácké. Jako bychom se báli připustit, že zlo mezi námi existuje.*“ (Martina, 32 let)
- „*Na mě tam řvou ty výrazy. Výtržník, sexuální partner, zvrhlík, nápadník, zvrhlík. Nikde tam není napsáno agresor, násilník, nikde tam není pojmenováno to co ten člověk udělal. Je tam nějaký eufemistický označení toho člověka, který ani neodpovídá tomu, co on udělal.*“ (Markéta, 35 let)
- „*Měly by ty pachatele nazývat pravými jmény. Hrozně se to zjednodušuje a schovává, třeba u té Nely (Moravcové, pozn. aut.) to byl hrozně dlouho ‚soused‘.*“ (Dominika, 30 let)

S používáním nevhodné terminologie nesouhlasí ani novinářka Linda Bartošová.

- „*Informovat o dítěti jako sexuálním partnerovi je už od začátku zcela mimo a nevhodné, stejně tak použití slov jako ‚dívka‘ a ‚děvčátko‘ zdrobňuje a infantilizuje*

vážnost situace. ‚Vynucování uspokojení‘ je eufemismus – je to sexuální násilí.“
(Linda Bartošová)

Organizace Proč jsme to nenahlásili považuje za problematické použití výrazů „dívky“ v případě medializace kauzy Dominika Feriho. Zásadním bodem je podle nich vynechání obětí a přeživších z mediálního diskurzu a zajištění anonymity, ochrany a péče. Za důležité označují opustit potřebu clickbaitů a zavádějících titulků a o problematice mluvit co nejvíce objektivně a mít zjištěné relevantní informace a statistiky. Snažit se spíše psát o problematice obecně nežli ždímat dramatické případy.

- *„Např. ve člancích pojednávajících o kauze bývalého poslance Dominika Feriho si můžeme všimnout častého označování obětí jako ‚dívek‘, čímž byly stavěny do jasně oslabené pozice vůči Ferimu, o kterém naopak články hovořily jako o populárním a vzdělaném muži.“* (Proč jsme to nenahlásili)

Jelikož více než polovina respondentek z kategorie přeživších uvedla, že k jejich zkušenosti došlo v době, kdy byly děti nebo v dospívajícím věku, zmiňovaly také problematické zobrazování sexuálního násilí na dětech. Obecně uváděly, že mají problém s formulacemi typu „sex s dítětem, sexuální partner dítěte“. Rovněž zmiňovaly, že si všímají jakési pomyslné hranice mezi 13.-15. rokem života. Jakmile se podle nich jedná o oběť mladší této hranice, média k případu přistupují vážněji, seriózněji a zobrazují ho v rámci možností korektně. Jakmile se však jedná o například patnáctiletou dívku, všímají si, že se vše začíná měnit v neprospěch dívky a jako kdyby se už začínal objevovat onen fenomén hledání viny na straně oběti, jako kdyby už mohlo čtrnáctileté či patnáctileté „dítě“ vyprovokovat sexuální napadení.

- *„Že se na děti nesahá, to se všeobecně ví, ale patnáctiletou holku za znásilnění vyshamujeme.“* (Lucie, 27 let)

Respondentky také kritizovaly, že články bývají psané strohou formou, bez jakéhokoliv obohacení čtenáře. Články podle nich nemají žádnou přidanou hodnotu, média nevyužívají svou sílu a možnost využít prostor k šíření prevence a psát texty v kontextu, doplňovat nějaké populárně naučné texty, které by začaly brojit proti zavedeným stereotypům ve společnosti.

Dalšími problematickými jevy, které respondentky zmiňovaly, je nevhodné nahrazování přesných výrazů lidovými výrazy a slovními spojeními, což je podle nich neprofesionální a nevhodné. Respondentky rovněž kritizovaly nedostatečné informování o podstatných okolnostech, „*místo toho je tam focus na ‚šťavnaté‘ detaily*“ (Karolína, 27 let).

Za nejhorší ovšem považují clickbaitové titulky s cílem přilákat čtenáře, protože titulky jsou zpravidla to jediné, co si čtenáři přečtou. Média podle respondentek „*jedou jen na klikatelnost a čtenost, tím se zvyšuje jejich senzacechtivost a bulvarizace, a jako důsledek tu máme to, že lidi nedokážou číst články, který jsou informativní a nudný, a tak vyžadují senzaci*“, čímž se ze sexuálního násilí dělá senzace či výstřednost. Pokud je však titulek zavádějící či uvádí nepřesné informace, může to podle respondentek odvést debatu úplně jiným směrem, byť je třeba článek sám o sobě napsaný dobře. Špatný titulek potom celý dojem kazí a může naopak napáchat více škody, protože z hlediska čtenosti je titulek co do obsahu mnohdy důležitější než samotný článek.

Druhý úhel pohledu na tvorbu titulků nabízí z pozice novinářky Tereza Vlčková, píšící pro iDnes.cz.

- „*Já osobně vždycky trvám na tom, aby moje titulky na dané téma byly tak, jak je napíšu, nebo aby je editor se mnou konzultoval. I tady se někdy stává, že je návrh titulku necitlivý, protože pořád fungují zkratky a zjednodušení, navíc se titulek musí vejít do určitého počtu znaků, což je také velký faktor, proč se titulky někdy mohou zdát špatné.*“

Respondentka Šárka (30 let) také kritizovala to, že v článcích je „*oběť vždycky žena, žena, žena, ŽENA, není tam ani třeba křestní jméno, navíc na pohlaví nezáleží, oběť by byla obětí i kdyby to nebyla žena*“.

K problematice bulvarizace a senzacechtivosti médií se vyjádřila také organizace Proč jsme to nenahlásili:

- „*Stále se můžeme nejvíce setkat se stereotypním vyobrazením sexualizovaného a genderově podmíněného násilí, kdy se často jedná o medializaci brutálních a pozornost strhujících incidentů. Obecně se dá říct, že většina mediálního zobrazení sexuálního a GP násilí má před sebou dlouhou cestu k dokonalosti.*“

3.3.2 Fetišizace znásilnění

Respondentky v souvislosti se zobrazováním sexuálního násilí zmiňovaly také fakt, že je poněkud problematické, jak média v největší míře zobrazují ve většině případů pouze znásilnění. Vzhledem k četnosti, s jakou o něm (ve srovnání s případy jiných forem sexuálního násilí) referují, se dá říci, že až na určité mouchy se mediální reprezentace znásilnění zlepšuje. Není tomu tak však prý v případech například sexuálního obtěžování. Ostatním případům sexuálního násilí, jako například obtěžování, jako by prý média nevěnovala pozornost, a když už, články jsou psané velmi zlehčující formou a dané činy média bagatelizují a relativizují jejich vážnost, jako to například dokládají příklady konkrétních mediálních pochybení v dalších kapitolách. Že se do centra pozornosti médií dostávají v drtivé většině případů pouze případy znásilnění, dokládají a potvrzují také zjištění v teoretické části zmíněné analýzy Vochocové et al.(2016).

Ani zobrazování znásilnění však není neproblematické. Respondentky opakovaně a hromadně uváděly, že jim popisy činů znásilnění přijdou velmi často necitlivé a explicitní, jako by se jednalo o erotický text, a uvítaly by proto vždy na začátku článků s takovým obsahem nějaké upozornění, „trigger warning“ pro osoby na téma citlivé. Existenci i tohoto problematického jevu, kdy se objektivní popis násilné události zvrhne v pornografický materiál, ve své analýze českých médií doložil tým vědkyň (Vochocová, et al., 2016).

3.3.3 Sexuální násilí jako oddechová četba

Tímto výše zmíněným přístupem podle respondentek média také přispívají k tomu, že téma sexuálního násilí není bráno tak seriózně jako jiná témata a je považováno za něco, co je „na okraj“, co si lidé přečtou na pobavení, případně jako na oddech. Z kombinace používané rétoriky a diskurzu a problematických titulků a přístupu k jednotlivým případům sexuálního násilí podle respondentek vychází jako výsledek senzačnost a bulvarizace tématu.

- *„Ta média to píšou tak, že chtějí být co nejčtenější, takže to musí udělat nějakým způsobem, aby si to ti lidi přečetli, takže často je to psaný takovým bulvarizovaným stylem jako nějaká senzace.“ (Anna, 30 let)*

- „Z toho, co se ke mně dostane, z toho mám brutálně depresivní pocity, protože se o tom píše naprosto šíleně, ta bagatelizace celková a to jakým způsobem my si na to až ukazujeme prstem, že děláme ‚wow to je drsný‘ a jdeme dál a je to takový nelidský. Moje pocity jsou pod bodem mrazu.“ (Dominika, 30 let)

Během rozhovorů velmi často zazníval názor, že kdyby se jednalo například o případ daňového podvodu či dovozu zbraní na Ukrajinu, nasadila by média vážný tón a seriózním způsobem by o případech věcně a detailně informovala.

- „Ve společnosti se to opět nějakým způsobem zlehčuje. Že se nic nestalo, jen ta forma, jak je to napsané – věřím, že kdyby se jednalo o nějakou jinou kauzu, třeba korupci, která, a vlastně kór kdyby to bylo spojené se státem a státníma penězma, tak v životě by to nikdo nenapsal takhle jako zlehčenou formou. To je vždycky jen u toho sexuálního násilí. Neznám nic jiného. Ještě možná nějaká ekologická témata, ta se taky dost zlehčují ve společnosti, ale všechna ostatní jiná zavinění se napíšíou nějak jako doprdele normálně.“ (Bety, 26 let)
- „Je to v podstatě daně a zbraně versus nějaký ‚trapný‘ lidský utrpení.“ (Ivana, 28 let)

Takovou praxi potvrzuje i novinářka Linda Bartošová, která se s výroky na svou práci, v rámci které se rovněž zaměřuje na genderová témata, pravidelně setkává.

- „Česká společnost radě nerovnostem nebo přečinům v oblasti genderu nechce stále čelit, proto se často osoby spojené s tímto tématem dostávají do nejrůznějších zraňujících společenských škatulek - vy ten feminismus cpete všude, gender je podružné téma, věnujte se radši Ukrajině, atd atd. Je důležité věřit, že má smysl se tomu věnovat, nehledě na to, co říkají ostatní - ať už kolegové novináři nebo veřejnost, pro kterou to není téma zčásti i proto, že se na popisovaných věcech podílí.“ (Linda Bartošová, Aktuálně.cz)

Respondentky si prý neumí představit, že by média podobným způsobem přistupovala například k ekonomickým tématům, jako jsou státní rozpočet, daně či státní dluh.

Navíc prý v případě těchto témat média nikdy nezpochybňují či nerelativizují důvěryhodnost tvrzení obětí podvodů a zpronevěr, a nerelativizují vinu případných pachatelů.

- „Je to tak až strašně zobecněné, že tam máš dvě strany, a ta jedna strana v tomhle činu je vždycky ta poškozená. Někdo ukradne jablko z obchodu a nikdy neřekneš ‚Tady majitel ztratil jablko‘, nebo že ‚majitel říká, že nemá jedno jablko‘. Vždycky je majitel ‚okraden‘ a zloděj je jasně zloděj. Ale máme jen nějaké slovo toho okradeného člověka. Dává se prostor k diskuzi jak se to stalo a hlavně proč se to stalo – sakra, ten pachatel, ten se stal.“ (Dominika, 30 let)

Podle respondentek by se většina případů sexuálního násilí v médiích ani neobjevila, kdyby se nejednalo o něčím bizarní či kontroverzní případ, nebo o případ zahrnující známou osobnost. Je podle nich potřeba více zobrazovat „běžné“ případy, které jsou „nudné“, ale zato více odrážejí realitu, aby společnost pochopila, jak skutečně vypadá většina napadení a případů sexuálního obtěžování.

3.4 Média jako producenti strachu, hněvu a stereotypů ve společnosti

V následující kategorii se budu věnovat stereotypům ve společnosti, které se v souvislosti se sexuálním násilím nejčastěji objevují. Celkový dojem a pocit, který média ve svých konzumentech zanechávají, se nedá označit za pozitivní. Naprostá většina respondentů vyjádřila, že mezi hlavními emocemi, které při pročitání různých případů sexuálního násilí v médiích pociťují, jsou hněv, strach a zoufalství. Respondentky uváděly, že podle způsobu, jakým média vykreslují různé případy v médiích, to vypadá, jako že „*si ti lidi za to můžou sami*“. To v nich zanechává pocity frustrace, hlavně z toho důvodu, že na rozdíl od nich se prý většinová společnost nad tím, co čte a co se k ní dostává z médií, moc nezamýšlí a názory a s nimi i stereotypy proto přejímá. O tématu vlivu médií na to, jak společnost o tématu sexuálního násilí smýšlí, a jaké stereotypy v ní média pomáhají reprodukovat a udržovat, je důležité mluvit, protože jedním zásadním vlivem médií je jejich schopnost nastolovat agendu veřejné diskuze. To média mohou dělat například tím, že ovlivňují, o jakých tématech se bude mluvit a jak, čemu bude a nebude věnována pozornost (McCombs, Shaw, 1972). Nastolováním směru veřejné diskuze na téma sexuálního násilí média demonstrují moc, kterou na své straně mají, a kterou by podle respondentů měla spíše než pro vytváření senzace využít v rámci prevence a osvěty.

3.4.1 Victim blaming a sekundární viktimizace jako běžná mediální praxe

První rovinou, kterou je v případě tématu vlivu médií na společnost zmínit, je vliv médií na přeživší, a to nejen z řad mých respondentek, nýbrž na všechny přeživší a všechny oběti všech násilných trestných činů, kteří česká média konzumují, a ke kterým se skrze ně dostávají stereotypy zažité ve společnosti. Podle respondentek se v souvislosti se sexuálním a genderově podmíněným násilím objevuje veliká spousta mýtů a stereotypů, které se ve společnosti i přes veškerou snahu je vyvrátit stále drží. Za největší dva důsledky vlivu médií a mediálního zobrazení sexuálního násilí na společnost považují respondentky victim blaming a sekundární viktimizaci.

Victim blaming může být definován jako názor či představa, že si někdo, kdo se stal obětí násilného činu, nejčastěji sexuálního charakteru, za své napadení mohl nějakým způsobem sám, například tím, co dělal, co říkal nebo jak se oblékl. Victim blaming převrací miskou vah zodpovědnosti z pachatele na oběť a hledá důvody a vinu na straně napadené osoby (Coppock, 2015). To může například vést k tomu, že pokud si běžný konzument přečte článek o případu Dominika Feriho, nebo o případu nějakého napadení, ke kterému došlo kupříkladu v noci na ulici, bude přesvědčen, aniž by znal kontext a podrobnosti, že si za napadení a potažmo znásilnění mohly oběti samy, protože: „neměly tam chodit, neměly pít, neměly chodit těmi místy v tu denní/noční hodinu, atp“.

Sekundární viktimizace potom znamená prohlubování způsobeného traumatu, sekundárním, druhotným zraňováním oběti. K tomu může docházet například nevhodnou medializací případu (nejen sexuálního) násilí, kdy přeživší psychicky znovu prožívá trauma (Coppock, 2015).

Kladení spoluviny na oběti společností je podle respondentek velmi častý jev. Respondentky často zmiňovaly, že za nejvíce problematickou považují obligátní otázku, která na adresu přeživších sexuálního násilí zaznívá s vysokou frekvencí, „A proč se ne(u)bránila?“ Nesmyslnost takto položené otázky vysvětluje Pavel Houdek, vyučující sebeobrany z institutu Moderní sebeobrany. Houdek uvádí, že je důležité zmínit a uvědomit si spoustu faktorů, které se během napadení dějí, například, že v 90 procentech případů dojde k reakci mozku - zamrznutí, kdy je člověk naprosto paralyzován a není schopen žádné reakce.

- *To není o hmatech chvatech. Ano, ty fyzický věci k tomu patří, je to nějaká malá součást, ale pak tady máme třeba zamrznutí a pokud se nebudeme bavit o tom zamrznutí a o tom, jak to překonat, tak jakýkoliv hmaty a chvaty jsou úplně jedno. Ale to není to jediný. Můžeme se bavit o tom, že ta sebeobrana začíná ještě před tím, než ten pachatel na vás sáhne.*

Na počátku podle Houdka stojí zdravé nastavení vlastních hranic, kde podle něj dochází ke kamenu úrazu, jelikož přístup společnosti se liší podle toho, zda si hranice nastavil (a vymezuje) muž, či zda si je nastavuje a vymezuje žena. S tím související problém je podle něj téma (ne)rovnosti obecně, a také je podle něj potřeba bavit se o feminismu, protože násilí na ženách není selháním jednotlivce nýbrž příčinou patriarchálního společenského nastavení.

- *„Začínáme nějakým zdravým nastavováním hranic, a musíme se bavit o tom, jak společnost přistupuje k tomu, když si někdo hranice nastaví, a jak rozdílně společnost přistupuje k tomu, když si hranice nastaví muž, a když si je nastaví žena. Když se bavíme o tomhle, tak se musíme bavit i o nerovnosti a musíme se bavit o feminismu. Protože samozřejmě násilí na ženách není individuální pochybení někoho, kdo nezvládl svoje pudy, což je taky mýtus, ale vyplývá ze společenského nastavení, kdy ženy od malička od dítěte vychováváme jinak než muže a jinak přistupujeme k těm hranicím a vychováváme je tak, že na jejich hranicích nezáleží a vychováváme je tak celý život. Takže se nemůžeme divit, když nám přijde moment, kdy na těch jejich hranicích sakra záleží, tak že si je nedovedou obhájit, protože je to nikdo nenaučil.“*

Další problematická rovina v rámci potenciální možnosti sebeobranu v případě napadení je podle Houdka ve společnosti velmi zažitý stereotyp, že napadení přijde vždycky zvenčí a je potřeba ubránit se cizímu útočníkovi, který na nás vyskočí zpoza rohu.

- *„Kdyby se kdokoliv, kdo to takhle učí, podíval na čísla, tak zjistí, že připravuje ty lidi na útok, kterej se jim pravděpodobně nestane. Ten útok se jim pravděpodobně stane na místě, který znaj, třeba doma, a spáchá ho někdo koho znaj. Pokud vy se připravujete na napadení pachatelem cizím někde na zastávce, a udělá vám to někdo,*

koho znáte, tak zase ta zkušenost je nepřenositelná a neuděláte nic.“ (Pavel Houdek, Moderní sebeobrana)

3.4.2 Skutečná ušmudlaná oběť

Mezi typické stereotypy, se kterými se respondentky ve svém okolí stále ještě setkávají, a které dávají za vinu stereotypnímu výběru případů v médiích, podle nich patří představa, že nejrozšířenějším prototypem pachatele je cizí muž čekající v nočním parku ve křoví. Typickou stereotypní obětí je pak opilá žena vracející se domů v brzkých ranních hodinách, oblečena vyzývavě do šatů nebo sukně. Takto oděná žena pachatele vyprovokuje a on si nemůže pomoci a neovládne se.

V případě, že oběť splňuje tyto „náležitosti“, jedná se v očích veřejnosti o „skutečnou“ oběť, která má legitimní status oběti, přesně jak popisuje Christie (1986) ve svém výzkumu zabývajícím se stereotypy kolem obětí, pachatelů a viktimizace.

V případě, že je pachatelem osoba blízká, kupříkladu v případě znásilnění v partnerském vztahu, panuje podle respondentek ve společnosti zažitá stereotypní představa, že napadení nebylo stoprocentním napadením, protože osoba blízká nás nemůže doopravdy napadnout, a pokud, oběť by se měla ubránit snáze než cizímu nepříteli.

Respondentky se rovněž shodovaly v tom, že obrazem pravé oběti sexuálního násilí je stále ještě žena s rozpitou řasenkou v potrhaných punčochách, uválená od špinavé země. Proto je podle nich pro společnost těžké si představit, že oběť znásilnění může i pár dnů po útoku vypadat na první pohled normálně, nemusí být rozcuchaná, nemusí mít modřiny ani žádné jiné známky útoku, tím spíše, když se vezme v potaz, že statisticky se většina případů znásilnění odehraje doma za zavřenými dveřmi.

- *„Jeden fotograf měl jednou fotit kamarádku do nějakýho časáku a tématem bylo znásilnění. Tak ji tam tak nastylizoval podle toho, jak si myslel, že to asi vypadá. No a místo ‚Znásilněná‘ z toho byla akorát ‚Ušmudlaná‘, protože podle něho asi typická oběť znásilnění sedí na bobku pod mostem, v minišatech, brečí, má balerínky, všude řasunku, a je celá od bahna. To není znásilnění. To je ušpinění.“* (Tereza, 30 let)

Nový poznatek, který na adresu stereotypů zazněl, byl, že média stereotypně zobrazují pouze nejhorší případy sexuálního násilí (což již zaznělo), ale o násilí, které se stalo na jiné než fyzické rovině, se nemluví vůbec, jako kdyby neexistovalo. Například případy psychického zneužívání a násilí se v médiích neobjevují vůbec. Mezi takové případy můžeme zařadit

například případy stalkingu, kdy je oběť vystavena obtěžování ze strany pachatele, které později může přerůst, a statisticky většinou přerůstá, v sexuální obtěžování a fyzické napadení, a může vyústit ve vraždu. V tomto směru respondentky zmiňovaly prevenci, kterou by média měla začít z pozice mocného společenského hybatele šířit.

Další rovinou a zažitým stereotypem jsou podle respondentek občasné případy falešného obvinění.

- *„Když se stane znásilnění, tak o tom případě jedné týrané ženy napíšu jednou, dvakrát, ale jakmile se jednou za uherský rok stane případ falešného obvinění, tak se všichni můžou zbláznit a přijde smrt’ – vytváří umělej dojem toho, že se to děje pořád a každá druhá si vymejšlí.“* (Tereza, 30 let)
- *„Lidi pak maj takovej pocit uspokojení, něco jako ,nojo, já sem si to myslel‘, nebo ,já sem to říkal, že si to vymejšlí‘.“* (Dominika, 30 let)

S falešným obviněním souvisí podle respondentek také představa společnosti, že perfektní oběť vše hlásí hned, ihned po činu má běžet na policii a začít vše řešit, a pokud to nedělá, je to špatně a nejspíš si to celé vymyslela. To samé se objevuje a ještě násobí v případě, že oběti napadení hlásí po delší době, například po pár letech, jako tomu je v případě Dominika Feriho.

Jiný, pozitivnější úhel pohledu přináší Linda Bartošová.

- *„Média mají velký vliv, to je obecně známá věc, důležitou roli vnímám zejména v tom, že se přeživší sexuálního násilí v mediálních obsazích mohou ,najít‘, ví, že v tom nejsou samy/i, že to není jenom jejich problém nebo trauma. Pokud budou takové incidenty brány vážně, bude je snad postupně brát vážně i společnost jako taková.“* (Linda Bartošová)

Podobný pohled na situaci má také organizace Proč jsme to nenahlásili, jejichž zástupkyně mi k tématu vlivu médií sdělila následující:

- *„Vnímáme tam celou škálu potenciálních vlivů. Skrz média se přeživší můžou vůbec poprvé setkat s popisem situace, kterou například samy*i zažily*i a uvědomit si, že jsou oběťmi násilí. Může to jejich zkušenost validovat, pokud třeba o své zkušenosti*

*pochybují. Může je to inspirovat se o svou zkušenost podělit, pokud tak zatím neučinily**i.*“(Proč jsme to nenahlásili)*

Zároveň však zmiňuje i možnost opačného efektu, který to může mít – pokud se v médiích nejčastěji objevují extrémní případy, můžou si přeživší připadat, že jejich zkušenost není natolik „závažná” nebo že to, co se jim stalo, není násilí, a o pomoc si tak raději neřeknou.

3.4.3 Komentářové sekce jako svébytné mediální území plné nenávisti

Novým tématem, které rozhovory s respondentkami přinesly, je téma komentářových sekcí. Zmínka komentářových sekcí coby velkého problému mediálního světa zaznívala v podstatě během každého rozhovoru. Respondentky dávaly komentáře na internetu do souvislosti s důsledky rozšířených stereotypů ve společnosti, které se z venkovního prostředí přesunuly právě do on-line prostředí. Podle respondentek, respondentů i expertních informantů se jedná o velký problém, který je o to horší, jelikož se jedná o nehlídané „území“, na kterém se schází spousta lidí, skutečných i anonymních trollů s cílem rozvířit debatu, začít hádky a vnést do diskuze nerelevantní příspěvek zpravidla plný nenávisti, stereotypů a lží. Takové konfrontační rétoriky jsou však schopni i skuteční lidé, kteří takové názory doopravdy zastávají a posléze šíří.

- *„Ty komentářové sekce jsou na tom asi to nejhorší, to vůbec už nečtu, protože to je strašně toxický. Ty lidi se tam fakt chodí jen vyblít.“(Tereza, 30 let)*
- *„Nejenže mám často vztek na to, jakým způsobem o tom vůbec média píšou, a velice často zažívám pocity bezmoci a obrovského hněvu na to, jakéj to má většinou výsledek, když se to řeší u soudu. Strašně mě štve, jaký za to jsou sazby, jak k tomu přistupují soudy, jak společnost. Ale pak vždycky udělám tu chybu, že se navíc ještě dívám do těch komentářů u těch článků, ať u toho média nebo na Facebooku. A to mě vždycky dorazí. Z toho mám jen negativní pocity a je to mix různých pocitů.“
(Anna, 30 let)*
- *„Ty lidi v komentářích mi vždycky všechno znechutí.“ (Šárka, 30 let)*

Respondentky zmiňují, že největším problémem komentářových sekcí je to, že je nikdo nehlídá a nemoderuje. Každé médium by si prý mělo kontrolovat komentářové sekce pod svými příspěvky, protože jinak se z nich stává semeniště výzev k násilí a nenávisti.

Nepříjemnou stránku komentářů zmiňuje také novinářka Tereza Vlčková, která se genderovým tématům profesně věnuje, a která se tak pravidelně stává terčem útočných komentářů.

„Co ale hodně vnímám, je bohužel míra odporu k tomuto tématu, což je vidět třeba v komentářích. Ty zpochybňující, zesměšňující nebo vyloženě nenávistné tvoří bohužel valnou většinu, což rozhodně nevytváří bezpečné prostředí pro přeživší, kteří by třeba uvažovali o tom, že svůj příběh zveřejní. Lidé je pod články čtou, a když se k nim dostane i nějaký přeživší, který tam hledá názory ostatních, ale narazí pouze na zesměšňování, urážky, dehonestaci... tak ho to může odradit i od toho, aby se se svým příběhem svěřil třeba nejbližšímu okolí, což dokládají některé zahraniční studie.

(...) U zmíněného seriálu Zrada jsem si proto prosadila, že se komentáře budou vypínat, ale stejně se respondenti nedají úplně ochránit. Stalo se mi třeba, že komentáře sice pod článkem nebyly, ale sdíleli jsme článek na Facebooku iDNESu, kde diskuzi nikdo nevyplnul. A tam byla příšerná, že mi respondentka psala a prosila mě, jestli to můžeme smazat, takže jsme komentáře zpětně mazali a diskuzi pak zavírali.“ (Tereza Vlčková, iDnes.cz)

Dále však zmiňuje, že se spoustou negativních až nenávistných komentářů se setkává také pod svými články. Pokud se neobjevují v diskuzi pod článkem, chodí jí prý do zpráv na soukromých profilech. Komentáře jsou potom nikoliv věcné, nýbrž útočné a velmi osobního charakteru. Obsahově jí prý autoři ve svých komentářích vyzývají k tomu, aby si našla chlapa, zahodila diplom, měla s někým sex, aby se vybourala na motorce. Často to prý čtou její blízcí a známí, sem tam ji někdo známý potká a zeptá se jí, zda o sobě četla ‚to a tamto‘, a bere to jako vtip pro zasmání, nikoliv jako něco, co je velmi zraňující, čeho je velké množství a nikdy to neustává. Ona osobně prý komentáře a diskuze nečte, jelikož je jí to pochopitelně nepříjemné a dotýká se jí to.

- *„Tito lidé v lepším případě téma vnímají jako velice radikální a opakuji pochybnosti (typově, že si oběti vymýšlí, že se jim nedá věřit, že agresori nejsou agresori, ale chudáci, že ženy přehánějí, že znásilnění je ‚špatný sex‘, a proto by se mělo o tématu informovat právě s ohledem na falešná obvinění atd.) a v horším kvůli němu uráží přímo mě nebo organizace/odborníky a odbornice/oběti v článku zmíněné.“*

3.4.4 Nízké trestní sazby a desenzitivace jako důsledky zlehčování násilí v médiích a ve společnosti

Důsledky internalizovaných stereotypů ve společnosti jsou velké a různě propletené. Prvním důsledkem, který se projevuje na úrovni jednotlivce, je jakási desenzitivace. Podle respondentek a respondentů je desenzitivace výsledkem bulvarizace tématu a zobrazování brutálních násilných činů na úkor mnohem rozšířenějších běžných „nudných“ případů. Lidé jsou vůči násilí imunní, bulvarizace navíc způsobuje rozmělnění pozornosti společnosti, tím vzniká společensky přijímaný úzus „problém se vytváří tam kde není“ a společnost se stává rezistentní vůči systémovým změnám.

Respondentky zmiňují s tím související banalizaci následků a tvorbu představy, že když se o násilí píše málo, tak to znamená, že k němu nedochází tak často, a když už, jedná se o ojedinělý a brutální čin, a to ještě navíc „venku“, nikdy v domácím prostředí nebo v prostředí, které oběť zná. Lidé přejímají veškeré informace bagatelizované a víc se nad tím nezamýšlí, což následně mění narativ.

- „*Neřeknou si ,hele, tohle je nějaký divný‘*:“ (Tereza, 30 let)

Média však mají podle respondentek tu moc psát o tématu vážněji.

- „*Lidi by se pak třeba zarazili a řekli by si ,tyjo, ale oni to podávají docela vážně, tak je to asi vážný‘*.“ (Markéta, 24 let)

Důsledkem toho, že média téma nepodávají moc vážně a některé seriózní články informují o konsentu sporadicky, se také začaly šířit vysměvačné názory o „podepisování papíru před sexem“. Způsob, jakým média psala o kauze MeToo a Dominiku Ferim, podle respondentek celé hnutí MeToo v českém kontextu v podstatě zničilo a jen to rozvířilo debatu o vymyšlených napadeních a falešných obviněních. Vlivem desenzitivizace je rovněž podle respondentek těžké dočkat se účasti a pochopení od okolí v případě, že k napadení došlo jinou formou násilí než „*násilnou penetrací penisu do vagíny bránící se oběti*“ (Karolína, 27 let).

Druhým důsledkem, který dávají respondentky a respondenti do souvislosti s médii, je problematika nízkých trestních sazeb, které za případy sexuálního a genderově podmíněného násilí padají. Téma trestních sazeb bylo rovněž dominantním prvkem, který pravidelně zazníval napříč rozhovory, a kterým respondentky rovněž zdůvodňovaly míru své frustrace.

Respondentky dávaly jasně najevo svá rozhořčení nad výší trestů, nejčastěji kritizovaly trestní sazbu u případů znásilnění, kdy v České republice není výjimečné od soudu odejít s podmínkou. Děje se tak dokonce ve většině případů, kdy ani soudce nepochybuje o vině pachatele.

- *„Vždycky je tam napsaný ‚pachateli hrozí AŽ tolik a tolik let ve vězení‘. I pár let je strašně málo, ale oni kolikrát nedostanou ani to. Vždycky odejdou s podmínkama a to je výsměch.“* (Adéla, 26 let)

Podle Silvie Lauder je v tomto případě spoluvina i na straně novinářů.

- *„V tomhle máme dluh jako novináři, že víc netlačíme na policisty a soudce a soudkyně, aby vysvětlovali nějaké velmi zvláštní rozsudky, které v případech sexuálního násilí padají. Například jsem se snažila získat vysvětlení nějakých zvláštních rozsudků, kdy padají podmínky za různé brutální případy znásilnění, a ve všech mých pěti vybraných případech padla podmínka. Já jsem se snažila zjistit proč a oni se mnou odmítli mluvit. Takže víc na ně tlačit a víc se dožadovat odpovědí, i třeba od politiků, jak je možný, že žijeme v zemi, kde není neobvyklý, že za znásilnění dítěte člověk nejde do vězení.“*

3.5 Konec bulvarizace a více respektu jako nástroje změny

Významným tématem k diskuzi v rámci rozhovorů byly návrhy a nápady respondentů, co vše by média měla a mohla změnit a udělat pro to, aby se mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice zlepšila. Mezi nejvíce se opakujícími odpověďmi byla adekvátní terminologie, etika a respekt vůči přeživším, zavedení povinných školení, seminářů či workshopů pro novináře, a šíření osvěty a prevence místo senzace a bulvarizování tématu.

3.5.1 Adekvátní terminologie

Na prvním místě respondentky zmiňovaly akutní potřebu změny používané terminologie a jazyka. Podle nich už je dávno potřeba začít používat adekvátní výrazy a slova a nebát se nazývat věci pravými jmény. Aby se ze zvrhlíka, výtržníka a nápadníka stal pachatel, agresor či útočník.

- „Třeba bych taky vůbec nepsala to, co měl člověk na sobě nebo jestli byla oběť opilá nebo on byl opilej nebo nebyl, nebo jestli třeba, pokud se jedná o nějaký genderově podmíněný násilí nebo domácí, tak třeba to, zda spolu měli hezkej nebo ošklivej vztah – to je přece jedno. Můžu s někým mít hezkej vztah a nemlátit ho.“ (Barbora, 35 let)
- „Chtěla bych, aby se psalo, že tu je nějaký násilník a ten se rozhodl něco udělat a udělal to a to a teď ho za to v médiích potaháme.“ (Dominika, 30 let)
- „Mně by se líbilo, kdyby bylo víc zřetelný z toho nadpisu, že ten pachatel udělal něco špatnýho. Kdyby tam bylo ‚Hele, tenhle je prostě zmrď, ukamenujte ho, když ho někde potkáte‘. Takhle bych to chtěl víc, aby tam zaznělo, co ten člověk udělal. A víšco, lidi většinou jsou debilové a musíš jim prostě říct ‚Hele tohle je zmrď a on udělal tohle a tohle‘, není to žádná šedá zóna. Mi přijde, že ty články jsou moc opatrný, aby nikoho nenaštvaly, já bych tohle třeba chtěl změnit, kdybych měl tu možnost.“ (Michal, 30 let)

Média by se podle respondentek a respondentů měla této problematice věnovat více, a také by prý neměla zveřejňovat citlivé fotografie nebo videa pachatelů nebo obětí při činu, jako bude zmíněno také v dalších kapitolách.

Dále by se měla také celkově vyjadřovat citlivým a empatickým způsobem, bez používání přibarvených termínů a výrazů. Média by podle respondentek také měla začít dávat rovnocenný prostor obětem i pachatelům, a v případě obětí přestat hledat vinu na jejich straně a začít jasně ukazovat, že vina je pouze a vždy na straně pachatele.

Další důležitou změnou by mělo být začít zobrazovat a pojmenovávat kontext napadení a více zobrazovat přítomnost blízkých osob, aby bylo jasné, že velmi pomáhá mít se komu svěřit a za kým jít.

Také by si měla média podle respondentů uvědomit, že schválně clickbaitově formulované titulky nestojí kvůli ziskům za ty oběti, které to ponižuje a dále traumatizuje a sekundárně viktimizuje.

V případě brutálních případů by respondenti rádi četli eticky napsané články s případným upozorněním, a bez brutálních detailů.

- „Ten jazyk náležitě upravit. O těch věcech by celkově měl psát vzdělaný člověk, který o tom něco ví. Ten člověk, co o tom píše, by měl znát co se děje, znát ten kontext. Třeba by se hodilo dát tam i nějakou statistiku. Není to nic unikátního, poukázat na další případy.“ (Zuzana, 49 let)

3.5.2 Povinná školení novinářů

Řešením celého problému by podle většiny respondentek kromě zvýšení počtu žen v redakcích, především pak na rozhodovacích postech, bylo zavedení povinných školení či seminářů pro novináře. V utopickém světě by podle většiny respondentek fungovala také spolupráce redakcí s přeživšími, což je však náročné z hlediska realizace. Podle pár respondentů nicméně jeden silný osobní příběh dokáže říct víc než sto odborníků bez přímé zkušenosti, a proto by si dokázali takovou spolupráci představit.

Absolvování seminářů či workshopů by však mohlo být skutečně přínosným a především reálným řešením. Pokud není možné zařídit systematické vzdělávání v dané oblasti, mohlo by se stát berličkou alespoň vypracování metodiky, kterou by se novináři mohli řídit. Tu by mohl vypracovat orgán nebo nezisková organizace, která se tématu profesně věnuje a je v něm erudovaná, například spolek Konsent pod vedením Johanny Nejedlové.

Velmi by podle respondentek také pomohlo, kdyby v redakcích existovaly etické kodexy. Na mou poznámku, že takové kodexy existují, respondentky většinou odvětily otázkou, k čemu tedy jsou a zda se vymáhají.

- „Ona musí přijít změna i z té společnosti a z toho, jak na to téma nahlíží. Ideální změna by byla, kdyby o tom začala média psát jinak. A jak dosáhnout té změny, je buď nějaký ty tréninky, nebo mít nějakýho člověka, co na to má ten background. Ale nevím zda to není personálně nemožný.“ (Anna, 30 let)

3.5.3 Osvěta, prevence, zodpovědnost

Třetím velmi často zmiňovaným návrhem na změnu bylo, aby média svůj prostor věnovala raději šíření osvěty a prevence, než bulvárně psaným článkům a senzacechtivým titulům. S respektem vůči přeživším a jejich blízkým by podle respondentek měla média například pomoci informovat oběti o možných řešeních, jako jsou informační linky, centra

pro oběti, atd. Média by měla také informovat řádně o tom, co vše je násilí, jaké má formy a jaký rozsah, nedělat z tématu senzaci a upravit systém titulkování. Také by měla převzít zodpovědnost za chyby, kterých se dopustí, a měla by se za ně omlouvat, případně platit pokuty. Také by podle respondentek a respondentů měla upravit systém diskuzí pod články, za které by také měla být zodpovědná. Ideální by prý bylo diskuze pod články vůbec nepřístupňovat, nebo je moderovat.

Média by rovněž měla začít zobrazovat také „běžné případy“, aby čtenářstvo pochopilo, že ne každý případ násilí je „brutální extrém či bizár“.

V rámci osvěty by měla média začít edukovat veřejnost, například vysvětlením, co vše obnáší perspektiva přeživší/ho, jaké dopady to má na jejich život, jakého chování si u přeživší*ho mohou lidé všimnout, protože se někdy přeživší může chovat iracionálně a pro lidi bez zkušenosti se sexuálním násilím je to těžko představitelné a pochopitelné.

Také by podle respondentek měla média více vysvětlovat, jaké jsou reálné reakce při napadení, vysvětlovat zamrznutí, dlouholetý blok po znásilnění v minulosti, a zdůrazňovat, pokud se oběť pokusila situaci řešit dříve, že se tak stalo.

V neposlední řadě by pomohlo již zmíněné navýšení počtu žen ve vedení, *„protože mají jiný pohled na svět a na realitu, protože mají jiný zkušenosti, a tudíž by možná pomohlo i to. Nevím, jak je to potom se složením těch novinářů, ale pravděpodobně i tam by pomohlo, aby to bylo rozmanitější, protože opět, ať chceme nebo ne, tak nemůžeme napsat vše jen objektivní, a ta zkušenost je tam prostě jiná, ale bylo by dobrý, aby se na tom psaní o tom tématu ty ženy aspoň podílely.“* (Markéta, 24 let)

Také by bylo podle respondentů nápomocné s edukací veřejnosti již od dětství, a neškodilo by proto zavedení sexuální výuky na školách, vysvětlování věcí, jako třeba co je Istanbulská úmluva, a tak dále.

Podporovat oběti a dávat najevo, že je žádoucí, aby napadení hlásily na policii, a že budou v bezpečí, chápány a respektovány. Dávat důraz na to, že násilí se může stát kdykoliv komukoliv bez ohledu na to, jak moc si dává pozor, a proto (s tím je to spojeno) by se mělo psát, že zodpovědnost za napadení neleží nikdy na oběti.

- *„Nedávat tam jakoukoliv možnost zpochybnování. Je jedno, v kolik hodin jde oběť ven, kolik toho vypila, co má na sobě, jestli flirtovala apod. A prosím, ať zmizí to nechvalně známé „když žena řekne ne, myslí ano.““* (Tereza, 30 let)

- „Přístupovat k tomu jako k vážným věcem a jako k trestným činům, ne nadarmo je pyramida tak, že horší už je jen vražda.“ (Anna, 30 let)
- „Věřit obětem.“ (Dominika, 30 let)
- „Jednou ze změn a prevencí je také bavit se otevřeně, co je ok a co ne, nazývat věci pravými jmény, což je prevence hlavně pro ty děti, aby znaly výrazy, pravý jména, co se jim může stát, aby věděly nějaký pravidla, jak se chovat, kde je hranice intimity a tak.“ (Lenka, 32 let)

3.5.4 Příklady dobré praxe

Na závěr rozhovorů respondentky sdělovaly, jaká média podle nich naopak v českém mediálním prostoru odvádějí dobrou práci, co se zobrazování sexuálního násilí týče.

Mezi příklady dobré praxe opakovaně uváděly Deník N, Heroine, Alarm, veřejnoprávní média (nejvíce zmiňovaly Český rozhlas), mimo médií pak nejčastěji vyzdvihovaly práci spolku Konsent a také angažovanost učitelů Moderní sebeobrany v prevenci a šíření osvěty.

3.6 Interaktivní práce respondentů s příklady mediálních pochybení

Druhou a neméně podstatnou částí rozhovorů byla práce respondentek a respondentů s ukázkami čtyř různých mediálních pochybení. V žádném z příkladů se nejednalo o celé články, nýbrž o titulky, případně perex či krátký popis článku na sociální síti. Všechny čtyři příklady pochází z mainstreamových médií a časově se pohybují mezi podzimem 2022 a únorem 2023.

Na začátku každého rozhovoru jsem dané respondentce či respondentovi poslala čtyři obrázky, u nichž jsem jim dala na výběr, zda budou chtít hodnotit všechny, anebo si budou chtít vybrat jen jeden z nich a věnovat se mu podrobněji. Celkem se jednalo o čtyři snímky obrazovky, zobrazující čtyři různá mediální sdělení, která pocházela ze tří různých zdrojů. Všechny tyto zdroje jsou zpravodajská média. Jeden příklad mediálního pochybení pochází z iDnes.cz, dva příklady pochází ze serveru Novinky.cz a jeden z Pražského deníku, což je krajská redakce celostátního Deníku.cz. Příklad Pražského deníku jsem schválně použila

z jejich facebookové stránky a ořízla ho tak, aby byly vidět i reakce, které příspěvek na facebookové stránce vyvolal.

Respondentkám a respondentům jsem posléze položila dvě otázky; jaký pocit v nich příslušný příklad vyvolává, a jak by daný příspěvek upravili, aby ho považovali za vhodný a přesný. Všichni respondenti a respondentky komentovali a hodnotili všechny čtyři mediální obsahy.

Za jednoznačně největší mediální pochybení označili respondenti jednomyslně příklad z Novinek.cz od autora Petra Kozelky. V tomto mediálním obsahu se objevuje vazba „sexuální partner“ v souvislosti s pohlavním zneužitím desetileté dívky. Autor svůj přešlap po zveřejnění článku uznal a formulaci upravil, původní verze je však zaznamenána a stále dokáže budít velké emoce. Autora článku jsem kontaktovala pro možnost vyjádření, čehož pan redaktor využil, a jeho vyjádření tak lze nalézt v textu věnujícím se danému pochybení.

Druhý nejhůře hodnocený příklad pochází z Pražského deníku. Respondentky kritizovaly zjevnou zlehčující rétoriku, s jakou autor článku onu nepříjemnou a nepochybně traumatickou situaci podal spíše jako komickou událost.

Ze stejného důvodu hodnotili respondenti podobně negativně také další obsah. Příklad rovněž z Novinek.cz, pojednávající o zvrhlíkovi, který osahával ženu v metru a poté ji pozval na drink, v sobě podle vyjádření respondentek nese také silně zlehčující formu.

Na čtvrtém, ne však vítězném místě se umístil titulek z iDnes.cz s názvem Zvrhlík potřásl ženě spermatem sukni. V tomto případě byla forma titulku kritizována ne pro svou domnělou komičnost, nýbrž pro suchou strohost, jako by se, podle respondentek, jednalo o „obyčejné ušpinění“.

3.6.1 Předkládané příklady mediálních obsahů

V této kapitole uvedu všechny čtyři konkrétní příklady, se kterými respondentky a respondenti pracovali, a u každého z nich zmíním reakce respondentek a respondentů včetně jejich hodnocení a návrhů na změny a úpravy. Součástí reakcí respondentek a respondentů bude také vyjádření autora jednoho z pochybení.

3.6.1.1. Příklad 1: Znásilňoval dívku. Dostal osm let

Znásilňoval dívku. Dostal osm let

dnes 6:20
Petr Kozelka

Soud (ilustrační foto)

Byla ještě dítě, když se jejím sexuálním partnerem stal přítel matky. Bylo jí deset, když to začalo, a utrpení děvčátka trvalo dva a půl roku. Muž živící se jako řidič kamionu si své uspokojení vynucoval pod hrozbou, že pokud mu dcera partnerky nebude po vůli, zařídí, aby už nebyla se svou matkou.

Pod palbu kritiky respondentek a respondentů se toto mediální pochybení, zveřejněné na Novinkách.cz na podzim roku 2022, dostalo kvůli použití neadekvátní terminologie. Skutečně nevhodnou volbu slov respondentky detekovaly ve dvou případech – u již zmíněného „sexuálního partnera“ v perexu, a ještě dříve také u „dívky“ v titulku.

- „Dívka zní jako panenka, je to roztomilé a nevinné, jako nějaká hračka, a celé to zní jako by to bylo nějaké hobby.“ (Zuzana, 48 let).

Jedna respondentka označila výraz „dívka“ za nejhorší, který šlo v souvislosti s obsahem článku zvolit. „To už by rovnou mohla být holčička, děvčátko, ... ještě víc tam mentálně vložit ty tenký nohy a sukýnku a udělat z toho to dětský porno.“ (Dominika, 30 let). Jiná respondentka uvedla, že by místo „dívky“ použila slovo „dítě“, protože hranice, dokdy je žena dívka a odkdy už je dívka, není jasně daná a každý ji vnímá jinak.

Další respondentka kritizovala celkovou formu článku. Podle ní je celý napsaný suše, jako

kdyby se týkal nějaké každodenní události a ne tak ohavného činu. „*Jako kdyby si šel koupit rohlíky. Mělo by se to psát tak, aby bylo jasné, že tohle chování není dobré a že je to násilí.*“ (Romana, 48 let)

Nejvíce rozruchu však mezi respondentkami a respondenty vyvolal „sexuální partner“. Zvolená volba slov připadala nevhodná všem respondentům napříč kategoriemi. Označení násilníka sexuálním partnerem považovali za naprosto nemístné, zlehčující a ponižující.

- „*Sexuální partner je někdo, koho si dobrovolně vybereme, takhle to zní, jak kdyby si desetiletá holka dobrovolně vyhledala partnera za účelem sexu. Měl by to být ‚násilník‘, v deseti letech ji násilník poprvé znásilnil.*“ (Barbora, 35 let)

Jiná respondentka prohlásila, že nic horšího už by najít asi ani nešlo a že je na jednu stranu ráda, že autorem je muž. „*Napsat to ženská, to bych šla rovnou zvracet.*“

Další respondentka zmínila, že zmínka o povolání pachatele jí přišla zbytečná, a pachatele by nazvala agresorem či predátorem. Celkově by prý zprávu napsala slovy „byla ještě dítě, když ji začal znásilňovat přítel matky,..“ a obecně by uvítala nazývání věcí pravými jmény.

Jiná respondentka by prý celou zprávu nejradši „*zrušila*“ a „*vyhodila autora*“, případně ho poslala na nějaký workshop. Celá zpráva je podle ní napsaná poeticky, „*jako by sis četla, že vstává slunce nad horou.*“ (Dominika, 30 let).

Respondentky se shodovaly, že se v žádném případě nejedná o (konsenzuální) sexuální vztah dvou dospělých lidí, tedy jde o znásilnění a tak by se to také mělo nazývat.

Rovněž se objevovala opakovaná kritika (to však přímo nesouvisí s původním účelem hodnocení článku) trestní sazby, kterou pachatel za zneužívání dítěte dostal.

Autora článku, Petra Kozelky, jsem se zeptala na vyjádření a na jeho pohled na věc. Této možnosti využil a prostřednictvím e-mailu mi na mou otázku, co říká na hodnocení respondentů a zda by ke své volbě slov chtěl říci něco víc, odpověděl:

„*Na rovinu mohu uvést, že ona formulace byla skutečně zvolena nešťastně. Jelikož to není tak dávno, kdy jsem tento text psal, tak si pamatuji, že jsem přemýšlel, jak vlastně článek začít. Nakonec jsem použil tento obrat, ovšem sousloví ‚sexuální partner‘ jsem zvolil jako tzv. terminus technicus (ve smyslu - kolik sexuálních partnerů má člověk za život), nikoli jako označení nějakého partnerského či rovnocenného vztahu.*“

Znovu už bych takovou formulaci nepoužil, protože je skutečně v tomto kontextu nevhodná. Za mojí profesní kariéru jsem napsal už desítky, možná i víc textů, kde hrálo roli sexuální násilí. Pokud jsem v jednom použil nešťastnou formulaci, co to vypovídá?

... Nepíšu ale odborný článek ani aktivistickou výzvu, kde můžete používat různé výrazy včetně hyperkorektních, které ve zpravodajství nemají co dělat. Bohužel toto si asi někteří kritici neuvědomují.

A na okraj dodám snad jen tolik, že můj denní chlebiček je psaní u událostech, kde lidé trpí, kde jsou oběti autonehod, vražd, podvodů, násilné trestné činnosti, stalkingu. Jak by se mělo psát o nich?“ (Petr Kozelka, Novinky.cz)

Několik respondentek se v souvislosti s tímto případem zmínilo i o jiných případech, které jim připadaly podobně nevhodně zpracované. Jelikož se jednalo o relevantní mediální pochybení, rozhodla jsem se jedno z nich v této práci také zmínit.

- „*Já jsem nedávno četla ten článek, jak muž znásilnil ženu kartáčkem, a v perexu psali, že ,stačí, aby muž použil praktiku, která se ženě nebude líbit, a už z toho může mít pořádné problémy.‘ To je přece podstata konsentu.‘ (Markéta, 24 let).*

Respondentka zde odkazuje na následující mediální sdělení, které vyšlo na serveru Novinky.cz letos v únoru:

(Biskup, 2023)

Použitá forma sdělení v první větě připadala respondentce výsměvná a zlehčující mužovo provinění. O to více je tato formulace do očí bijící v době, kdy se téma konsentu (vzájemného souhlasu a jasného vymezení hranic a pravidel před každým sexuálním kontaktem) dostává do popředí a stává se čím dál tím větší součástí veřejné debaty.

V případě článku Petra Kozelky by tedy respondenti ze všeho nejvíce upravili použitou terminologii. Slovo „dívenka“ by nahradili přinejmenším slovem „dívka“, ideálně pak „dítě“, a sexuální zneužívání dítěte by popsali pravým jménem. „Sexuálního partnera“ by zrušili úplně a nevyhýbali by se adekvátnímu „pachateli“, „agresorovi“ či „predátorovi“.

Pachateli tohoto činu by rovněž zvýšili sazbu z osmi let na delší dobu, což však již není v kompetenci autora článku.

3.6.1.2 Příklad 2: Výtržník onanoval v metru přímo naproti ženě. Nemohl z ní spustit oči

Na pomyslném druhém místě se umístil článek Pražského deníku z října 2022. Respondentky v tomto případě opakovaně a shodně kritizovaly zlehčující rétoriku a použitou terminologii.

Nejvíce problematickými se v tomto případě ukázal výraz „výtržník“, a především pak formulace „nemohl z ní spustit oči“. Podle respondentek je tato formulace romantizující a značně nevhodná a ponižující v kontextu sexuálního obtěžování, kterého se pachatel dopustil.

- „*To je romantizující jak prase. On se chudák tak strašně zamiloval, že si musel hned na místě vyhonit. Nemohl si prostě pomoci.*“ (Tereza, 30 let)
- „*A že z ní nemohl spustit oči - proč tam je tato informace, to má někomu pomoci?, že si myslel, že je hezká, to má někomu lichotit, nebo je to teda v pohodě, když z ní nemohl spustit oči? Proč to tam je? To je tragický.*“ (Anna, 30 let)
- „*To vyvolává pocit, že ta žena byla nějakým způsobem vyzývavá, a je navíc nutné zmínit, že to byla mladá žena?*“ (Barbora, 35 let)
- „*Ta formulace ‚nemohl z ní spustit oči‘ značí jak kdyby nějakou spoluvinu té oběti, jak kdyby nebyla stoprocentně napadená, že možná byla něčím zajímavá.*“ (Lenka, 32 let)

Dalším bodem, který na sebe strhl kritiku, bylo slovo „výtržník“. Ten má podle respondentek konotaci spíše něčeho hravého, osoby, která spáchala nějaký úsměvný přestupek. Rozhodně by za „výtržníka“ neoznačili někoho, kdo ve vagonu metra obnaží genitálie a začne onanovat před zraky spolucestujících, navíc s upřeným pohledem na jednoho z nich.

- „*Není to výtržník, výtržník je kluk, kterej někomu na hřišti ukradne bábovičku.*“ (Anna, 30 let)
- „*Když se řekne výtržník, tak já si představím nějakýho opilce, co shodil popelnici na zem - tohle je výtržnictví, a to, že někdo vytáhne na veřejnosti penis a onanuje, to je násilí, to je sexuální násilí a tak by to mělo být pojmenovaný.*“ (Tereza, 30 let)
- „*Nazývejme to pravými jmény. Už jen to, že někdo vytáhl penis... Vždyť na to máme zákony, to je nelegální, to nejde, navíc je to sexuální násilí spáchaný na tý ženě, kterou ještě ke všemu ‚upřeně sledoval‘.*“ (Dominika, 30 let)

Adekvátním označením by proto podle respondentek bylo „sexuální násilník“, případně „muž“, místo „výtržníka“, a „obtěžoval ženu v metru“, případně pouze „onanoval v metru“, bez jakéhokoliv dovětku, který má zlehčující charakter se záměrem čtenáře primárně pobavit.

Jedna z respondentek poukázala na fakt, že toto nevhodné mediální zobrazení případu sexuálního obtěžování může souviset s tím, z jakého média ono sdělení pochází. Podle ní by k tomu například ve veřejnoprávních médiích nedošlo.

- *„Celé je to psané komicky a mě to vlastně spíš baví než pohoršuje, což je přesně záměr toho článku, a přesně to vypovídá o tom médiu a o nastavení společnosti... a mimochodem například v Seznamu nebo ve veřejnoprávních médiích by se o tom takto nepsalo.“* (Bety, 26 let)

Respondentky se také shodovaly v názoru na přítomnost videí a/nebo fotografií souvisejících s daným případem, například znázorňující pachatele, čin, nebo oběť. V tomto případě kritizovaly přítomnost videa a podivovaly se nad motivací autora článku do něj video přidat.

- *„Kdo si řekne ‚tak a teď si pustím video jak někdo onanuje v metru‘? Smazala bych video, dala tam jen fotku a napsala, že hledáme toho a toho muže, ale nepsala bych tam, že onanoval a nedávala tam k tomu ještě video proboha.“* (Markéta, 24 let)

Pár respondentů také poukázalo na přítomné reakce, které článek zveřejněný na facebookovém profilu Pražského deníku mezi čtenáři vyvolal.

- *„Ty vysmátý smajlíky, to je taky šílený, ty jsou dnes všude, i u článků s vybombardovaným městem, jako kdyby šlo o něco vtipnýho.“* (Michal, 30 let)

V tomto příkladě by tedy mezi hlavní změny a úpravy patřilo nahrazení slova „výtržník“ adekvátnějšími výrazy, například „sexuální násilník“, „muž“ či „pachatel“. Dovětek „nemohl z ní spustit oči“ by mohl být přeformulován či vypuštěn úplně, jelikož celé sdělení značně romantizuje a zlehčuje a může způsobit sekundární viktimizaci, a také může naznačovat možný vizuálně příjemný vzhled napadené ženy a tím se dopouštět victim blamingu.

3.6.1.3 Příklad 3: Zvrhlík si přisedl k ženě v metru a začal ji osahávat. Pak ji pozval na drink

Zvrhlík si přisedl k ženě v metru a začal ji osahávat. Pak ji pozval na drink

10. 11. 2022, 10:40 • Aktualizováno 10. 11. 2022, 17:57

[Ondřej Kořínek](#)

Ilustrační foto

Osahávání během jízdy metrem zažila na konci října žena v Praze. Neznámý zvrhlík ji pak ještě pozval na drink, poškozená však vyrazila na policejní služebnu. Ve čtvrtek policie požádala o pomoc s pátráním,

Třetím příkladem je článek z listopadu 2022 od Novinek.cz. V tomto případě respondentky a respondenti nejvíce kritizovali formulaci titulku. Podle nich jeho aktuální podoba staví obtěžování a pozvání na drink na jednu a tu samou úroveň přípustnosti.

- „Vždyť to staví do jedné roviny osahávání lidí s pozváním člověka na drink, to je jako kdyby to bylo na jedné a té samé přijatelné společenské úrovni.“ (Anna, 30 let)
- „To, že ji pak pozval na drink, to tomu dodává takovej nádech, jako že takoví chlapi jsou, oni to nemyslí zle, protože tě pak pozvou na drink, jo jasný.“ (Adéla, 26 let)
- „A pak ji pozval na drink je proč důležitý? To má ukázat, že se mu líbila asi, ale to je úplně jedno, to by nemělo nikoho zajímat.“ (Lenka, 32 let)

- „*‘Asi se mu líbila, tak má být ráda, že ji takhle někdo chtěl pozvat na drink‘ – vůbec jako, neexistuje. To se mi zdá jako dost zbytečná informace, nemá to s tím nic společného a nemělo by to měnit nic na tom, jak se vnímá tenhle čin.*“ (Tereza, 30 let)

Stejně jako v případě předešlého příkladu z Pražského deníku, i zde jedna z respondentek zmínila, že celý problém souvisí s typem média, z jakého daný příklad mediálního sdělení pochází.

- „*‘Pozval ji na drink‘. Tak to by přesně třeba taková ČT24 nenapsala, to je přesně vidět, že každý médium odráží svoji cílovku, protože kdo čte tyhle ty média jako třeba ten Pražskej deník předtím? To je jasný, že nikdo normální, protože ten, kdo čte veřejnoprávní média, by na to neklikl. Po těchhle médiích nemůžeme chtít, aby to předělávaly, protože oni si jsou tam vědomi toho, jak to napsali, a taky toho, proč to tak napsali. Tyhle média tímhle stylem píšou celou dobu, mají na tom postavenej svůj content, takže proč by to měnily žejo.*“
- Já: Takže kdyby tohle vyšlo někde jinde, tak by ti to vadilo víc?
- „*No kdyby to vyšlo třeba na iRozhlase, tak to by mě rozčílilo.*“ (Kamila, 27 let)

Kritika respondentek se snesla také na výraz „zvrhlík“. Jeho použití podle respondentek podtrhuje formu a podtext celého článku, jako kdyby se jednalo o ne tak vážné téma, ale spíš o něco senzačního, navíc unikátního, k čemu nijak často nedochází. Obtěžování v dopravním prostředku hromadné dopravy však každý den zažívá mnoho lidí a není to rozhodně nic, co by mělo být zdrojem posměšků, senzace a humorně formulovaných zpráv.

- „*‘Zvrhlík si přisedl k ženě v metru a začal ji osahávat‘, Dělaljí z toho něco unikátního a neudělají z toho, že to je zkušenost mnoha žen a není to něco, co se stane jednou za rok. Že spousta žen to osahávání v dopravních prostředcích zažívá.*“ (Dominika, 30 let)
- „*‘Ona však zamířila na policejní služebnu‘, - chudák, místo rande ho práskla. Nebo co to jako znamená? (Marta, 34 let)*

- „Zvrhlík, to působí, že je to jen zvrhlý, že to není nic tak hroznýho, a ještě ji pak pozval na drink, že to je spíš nějaká senzace, něco, co není potřeba brát úplně vážně.“ (Šárka, 30 let)
- *Působí to jako článek psanej pro odlehčení, mezi těma vážnejma tématama, jako je politika a tak. Něco co může zaujmout a u čeho se můžu zasmát.* (Markéta, 23 let)
- „Je to ten typ článku, na kterej má člověk chuť kliknout, protože je to jak nějaká senzace.“ (Kateřina, 34 let)

Některé respondentky také zmiňovaly riziko victim blamingu, které s sebou tyto nevhodně formulované titulky přinášejí. Problémem zde totiž není jen zlehčující forma jako taková, ale také fakt, že články podle nich často nesdělují relevantní informace, čímž vzniká informační vakuum a prostor pro domněnky a domýšlení faktů.

- „Jak to ‚pozval na drink‘, tak to ‚nemohl z ní spustit oči‘ jsou nerelevantní věci, který dávaj prostor právě nějakým diskuzím na to, že buď jestli si za to může sama, nebo že by měla bejt ráda, že to byla lichotka, nebo tak.“ (Anna, 30 let)

Jednou z relevantních informací, kterou by respondentky uvítaly obsaženou v každém takovém článku, je přesný anebo v rámci možností přesnější popis místa, kde k události došlo, aby tak mohly podniknout preventivní kroky ke zvýšení vlastní bezpečnosti.

- „A taky bych ráda věděla KDE se to stalo, v jakém metru, já si pak aspoň dávám víc pozor, víc se tomu věnuju, když na to místo jdu.“ (Anna, 30 let)

Celkově vzato by respondentky v případě tohoto článku vypustily termín „zvrhlík“ a nahradily ho jiným slovem, a to buď nějakým neutřelým a originálnějším, anebo nejlépe nějakým přesným. Nebály by se pojmenovat událost méně kreativně a použít pravá jména pro to, co se stalo, tzn. „násilník“ nebo „muž“ místo „zvrhlíka“, a „dopustil se přestupku/trestného činu“ nebo „obtěžoval ženu v metru“ místo „osahával ji a pak ji pozval na drink“. Samotná formulace „osahával ženu“ je sama o sobě neutrální a nezávadná, jako nevhodný už ale respondentky hodnotí dovětek „pozval ji na drink“, který závažnost celé traumatické události snižuje a ubírá činu na serióznosti.

3.6.1.4 Příklad 4: Zvrhlík potřísnil spermatem sukni ženě na eskalátorech v metru

Zvrhlík potřísnil spermatem sukni ženě na eskalátorech v metru

Poslední příklad se datuje do listopadu 2022, a jedná se o jediný příklad pocházející z dílny serveru iDnes.cz. Titulek pojednávající o muži, který během jízdy po eskalátorech potřísnil spermatem nohu a sukni ženě stojící o schod nad ním rovněž vzbudil mezi respondentkami a respondenty emoce. Většina respondentek použitou formu kritizovala, protože jim připadala problematická na několika rovinách. Zaprvé se negativních ohlasů dočkal výběr slova „zvrhlík“. Opakující se použití „zvrhlíka“ připadalo respondentkám už unavující, navíc se opět podivovaly nad vhodností jeho výběru.

- „Je uhozený vůbec někomu říkat zvrhlík, navíc tohle je napsané tak jako kdyby ji ušpinil, neřeší se, že je to násilí.“ (Tereza, 30 let)
- „Já bych upravila to, jakým způsobem se o tom mluví, hlavně co se týče násilníků. Nemáme tu zvráceného chlapce, co nevěděl, co se sebou, je to násilník. Vzala bych to tvrdě. Nejela bych zjednodušování, že potřísnil spermatem sukni. Když to má tu soft formu, a přečte si to nějaký kluk, co má třeba nějaký trable, tak se tam nedočte, že je to špatně, ale je to vlastně takový vzrušující a jako ‚hej, možná bysme si mohli udělat výlet do Prahy do metra‘. Až mě to jako děsí no.“ (Dominika, 30 let)
- „To slovo má konotaci jako někoho, kdo je třeba šprýmař. Takže určitě bych použila něco jako pachatel nebo násilník, určitě ne zvrhlík, to je něco jako že si chtěl zašpásovat. Je tam ten humornej podtext, že se chtěl pobavit, že se jako skoro nic nestalo.“ (Lucie, 28 let)
- „Podle mě zvrhlík k tomu vůbec nepatří, pokud ten člověk se léčí s nějakou úchylkou,

tak o tom se dá odborně psát, zda ten člověk má nějaký problém, proto se to takto projevuje, proto se takto chová.“(Adéla, 27 let)

Zadruhé dávaly respondentky celý případ a kontext do souvislosti s tématem problematického chování mužů ve veřejném prostoru. Podle některých respondentek by celý případ nabyl jiných rozměrů, pokud by se stejného činu dopustila žena, pokud pomineme fakt, že provedení by bylo pravděpodobně mnohem náročnější.

- *„Kdyby něco takovýho udělala žena, svlékla se a otřela se, tak by každý řekl No fuj, ale u muže to je jako by nic, není tam ani zmínka o násilí.*“(Kamila, 27 let)

Třetím problematickým jevem, který respondentky a respondenti v případě tohoto článku identifikovaly, byl způsob, jakým je zpráva podaná. Tentokrát se nejedná o zlehčující či humorizující formu, nýbrž o jakousi strohost a bezemočnost. Jako kdyby se jednalo o znečištění fasády sprejery, nebo jinou formu ušpinění.

- *„Je to popsáný tak jak kdyby ji polil kafem, jako Ups, bez emocí, bagatelizování toho obtěžování a naprostá ignorace, že se v tu chvíli taky vlastně dopustil násilí.*“
- *„To, že mi někdo udělá tohle, nemůže být popsáný, jako kdyby mi sukni zasvinil kafem, je to traumatizující, není to nic zábavného ani vtipného, nemělo by se o tom psát jako o nějaké nehodě.*“(Tereza, 30 let)
- *„Nebudeme řešit nic víc? Nenapišeme, že se stalo sexuální násilí? Nojo, on byl prostě zvrhlík, a ježíš, ona měla sukni, no tak to je jasná.*“(Dominika, 30 let)

Při úpravě zprávy by respondentky v první řadě odstranily slovo „zvrhlík“ a nahradily ho například slovem „muž“, pokud je jasné, že je pachatelem muž. Také by prý nevkládaly celý popis situace do titulku, aby na ně čekalo alespoň něco překvapivého v samotném článku.

Některé respondentky také zmiňovaly, že by do článku nedávaly fotografii člověka bez důkladného upozornění, zda se jedná o svědka či podezřelého, jelikož se tím dotýčný vystavuje riziku lynče, ať už daný čin spáchal či nikoliv.

3.6.2 Celkové hodnocení příkladů respondenty

„Celé je to debilní.“ (Bety, 26 let)

Nejvíce problematickým jevem je podle respondentek a respondentů výběr jazyka. Ten je podle naprosté většiny z nich naprosto neadekvátní, nejvíce iritující je pak nadužívání výrazu „zvrhlik“. „*My máme takový bohatý kolorit výrazů a vždycky z toho vyjde zvrhlik.*“ (Lucie, 27 let). Všichni výše vyjmenovaní jsou podle respondentek pachatelé trestného činu, nikoliv zvrhlíci, výtržníci a sexuální partneři, a tak by také měli být označováni a tak by k nim mělo být přistupováno. „*Především bych používala slova jako násilník nebo znásilňovat, napadení, u obtěžování nevím, jestli i kdyby to bylo slovně, tak můžeme říct slovní napadení, stejně jako osahávání je taky napadení, když je to fyzicky.*“

Dalším problematickým jevem je forma, jakou jsou všechny předložené články psané. Podle respondentek se na nich přesně ukazuje, že k tématu sexuálního násilí se přistupuje jako k něčemu bizarnímu, jako k nějakému neobvyklému jevu ve společnosti, ke kterému nedochází nijak často a když už, jedná se o legraci, o zprávu, která patří nejlépe do bulváru, ale do seriózních novin se moc nehodí. Kdyby se podle nich měla některá z těchto zpráv týkat případu daňového úniku, použitá rétorika by se ihned změnila a média by nasadila vážnou tvář.

- „*Evidentně je záměr udělat z tohoto tématu spíš ‚haha‘ téma, který pobaví, nad kterým se člověk zasměje a který je z rubriky ‚Relax‘, haha, on tu někdo osahával ženu v metru, haha, pak ji pozval na drink, haha, pojďme se zasmát.*“ (Dominika, 30 let)

Podobnými slovy to komentuje také Bety (26 let). „*Ten výsledný pocit z toho máš takový, že okej, ten viník se něčím provinil, udělal něco špatně. Ale tady je to takové Haha, sranda, někdo něco udělal, ale v pohodě, nic se neděje. A zas, úplně to té společnosti nabízí se nad tím nezamýšlet. Jsou to zprávy tak jako na oddech.*“

Dalším jevem, kterého si ve všech předložených příkladech všímají, je naprosté ponížení oběti. Podle respondentek se oběť z textu buď úplně vytratí, nebo v něm figuruje pouze jako nějaký objekt, anebo je podle nich oběť terčem posměchu a zlehčující rétoriky, kdy se její traumatizující napadení degraduje do podoby komického příběhu.

- *„Tam není nikde zmíněné nic o těch obětech, třeba jestli byly nějak pohoršený. Proč tam není v tom titulku Zvrhlík si přisedl k ženě v metru a začal ji osahávat, žena zareagovala tak a tak? To tam není ani v jednom textu, vždy tam je popsáno jen to, co dělal ten chlap, pachatel. Oběť jako by tam nebyla a je to taková bagatelizující forma, pojďme se nad tím zasmát, že tam týpek někoho osahával.“(Bety, 26 let)*

Jedna z respondentek zmínila, že média podle ní neumí s oběťmi vůbec pracovat. *„Vždycky je využijou pro ten článek a pak ať si ta oběť s tím svým mediálním záznamem poradí sama.“* Tím naráží na poznatek, který shodně vyjádřilo mnoho respondentek, a sice fakt, že oběť má v článcích týkajících se sexuálních napadení vždy znevýhodněnou pozici a nedostává se jí spravedlivě stejného přístupu jako pachatelům. Co však respondentky oceňují, je absence fotografií obětí.

Některé respondentky také kritizovaly explicitnost popisu napadení. Podle nich detaily případů mohou traumatizovat čtenáře, obzvláště v případech, pokud daný článek čte dítě nebo člověk se zkušeností se sexuálním násilím. Volily by proto lepší a citlivější výběr slov, například stručné označení „sexuální útok“ místo detailního popisu průběhu napadení. Jedna respondentka zmínila, že by například na začátku každého takového článku uvítala upozornění, varující čtenáře, že následuje explicitní popis události, aby lidé věděli, co je čeká.

Podle respondentek je na vině mimo jiné také nízké zastoupení žen na rozhodujících postech v redakcích. Kdyby podle nich měly většinu zpráv psát ženy, k těmto problémům by docházelo v mnohem menší míře. *„Všechny tyto články píšou chlapi 40+, což je přesně ta stejná skupina, jako byl ten týpek, co to udělal té desetileté holce“*(Markéta, 35 let).

Respondentky by proto uvítaly změny v přístupu redakcí k tomuto tématu, volbu adekvátního jazyka a formulací, používání přesných označení a především pak konec s bagatelizací a s tvorbou senzace z tématu, které nijak senzační není. Rovněž by podle nich pomohlo alespoň vyvážené zastoupení žen a mužů v redakcích.

3.6.3 Čtvrtá kategorie

Vzhledem k odlišnosti čtvrté kategorie co do složení a počtu respondentů, i jejich názorů, věnuji zjištěním pocházejícím ze čtvrté kategorie samostatnou kapitolu. Jelikož disponuji odpověďmi pouze od čtyř respondentů, navíc poměrně stručnými, nekládala jsem do jednotlivých kapitol jejich vyjádření pro kontrast, místo toho uvedu jejich odpovědi

dohromady. Více se této kategorii věnuji v následující kapitole.

3.7 Komparace získaných dat jednotlivých kategorií respondentů

Ve třetí a poslední části výzkumu se budu věnovat porovnání všech získaných primárních dat z obou předchozích částí výzkumu za účelem zjistit, zda a případně jak se liší získaná data, tedy subjektivní vnímání zkoumaných témat, v závislosti na čtyřech lišících se zkušenostech a přístupech respondentek a respondentů. Pro potřeby otevřeného a axiálního kódování se čtyři předem definované kategorie přesunuly do pozadí, aby se mohla veškerá data sloučit. Nyní se však pro potřeby komparace ke čtyřem kategoriím vrátím.

3.7.1 Komparace první, druhé a třetí kategorie

Z celkového pohledu na získané odpovědi je patrné, že mezi odpověďmi od respondentů z první (přeživší), druhé (osoba blízká přeživšímu) a třetí (osoba k tématu citlivá, bez vlastní či přenesené zkušenosti) kategorie nedochází k žádným markantním rozdílům. Celkem tyto tři kategorie zahrnují 23 respondentek.

Odpovědi na společné (a pro cíl výzkumu podstatné) otázky se v podstatě shodují, lze však zaznamenat drobné nuance u otázky týkající se vnímání zobrazení obětí a pachatelů, a u interaktivní práce s mediálními pochybeními.

V případě otázky na mediální zobrazení obětí a pachatelů se objevuje drobný rozdíl v odpovědích mezi respondentkami první+druhé a třetí kategorie.

Zajímavostí je, že respondentky první a druhé kategorie projevují ve svých odpovědích podobné emoční reakce, podobnou míru citlivosti a také si všimají stejných věcí. Rovněž poukazují či kritizují podobné či stejné problematické jevy a celkově se zdá, že pro ně byla tato otázka nejvíce katarzní. To potvrzuje výklad stejných věcí velmi podobným způsobem v rámci interpretativních komunit, a to díky podobným zkušenostem, kdy vlivem prožitého traumatu ve svém životě či v životě blízké osoby dochází k podobné míře citlivosti a podobnému náhledu na určité téma.

Respondentky z obou dvou prvních skupin nejčastěji zmiňují zlehčující a bagatelizující vyobrazení pachatele a velký prostor pro otázky a domněnky směrem k oběti a k legitimitě její pozice coby oběti. Jejich odpovědi jsou dlouhé, intuitivní, laicky řečeno nad nimi dlouze

nepřemýšlí, odpovídají v podstatě bez delšího rozmýšlení a své odpovědi rozvádí několika souvisejícími i nesouvisejícími příběhy.

Mezi respondentkami ze třetí kategorie tato otázka takové reakce nevzbudila, nad odpověďmi chvíli přemýšlejí a jejich odpovědi jsou celkově kratší, stručnější. Obsahově se však příliš neliší od odpovědí respondentek prvních dvou kategorií.

V případě interaktivní práce se čtyřmi příklady mediálního pochybení respondentky první a druhé kategorie hodnotily používaná slova a výrazy mnohem více negativně a byly na uvedené výrazy citlivé ve větší míře než respondentky ze třetí kategorie. Například slova „zvrhlík“ si nejvíce všimaly a nejvíce ho zmiňovaly respondentky z první kategorie, hned po nich pak respondentky z druhé kategorie. Respondentky ze třetí kategorie slova „zvrhlík“ a „výtržník“ zmiňovaly a komentovaly jako v kontextu nevhodně použitá, zároveň ale některé z nich dodávaly, že jim takhle formulované titulky a perexy už vlastně přijdou normální a jsou na ně zvyklé a už jim nepřipadají nějak závadné, ale zároveň tam prostor pro úpravu vidí. Mírnější reakci jsem nicméně zaznamenala i u dvou respondentek z první kategorie.

Příklad se sexuálním partnerem nicméně hodnotili negativně všichni respondenti stejně bez rozdílu.

3.7.2 Specifikum čtvrté kategorie

Jak jsem již zmínila výše, celkový přístup čtvrté kategorie byl po celou dobu výzkumu poměrně specifický a odlišný od ostatních tří kategorií, a to jak jejím složením, tak obsahem dat, která z ní vyplynula. Početně je tato kategorie velmi malá, celkově se skládá ze čtyř respondentů, nicméně jejich odpovědi přináší protichůdnost a jiný úhel pohledu na zkoumané téma než jaký doposud zazníval. Jelikož se díky své velikosti nejedná o kategorii zpochybňující či vyvracející dosavadní dominantní zjištění, a jelikož se i přes svou nedostatečně naplněnou kapacitu jedná o relevantní kategorii, nemohu ji opomenout a věnuji jí následující kapitole.

V přístupu jak k příkladům mediálních pochybení, tak ke všem ostatním otázkám zastávali respondenti čtvrté kategorie opačné stanovisko. Čtyři respondenti čtvrté kategorie, z čehož jeden respondent je zároveň také respondentem třetí kategorie, odpovídali na všechny otázky poměrně stručně. Na otázku, jak hodnotí zobrazení obětí a pachatelů jeden z respondentů

odpověděl, že se nad tím moc nezamýšlí a že všechna mnou předložená zobrazení mu přijdou jako extrémně vytržené z kontextu. Ve většině případů prý k takovýmto chybným formulacím nedochází a média podle něj téma sexuálního násilí obecně zobrazují dobře. Zároveň ale dodal, že slova jako „zvrhlík“ a „sexuální partner“ mu přijdou za hranou a vnímá je špatně, sám by je prý určitě nepoužil. Nebál by se používat přesnější označení a nazývat věci pravými jmény, například že se „někdo dopustil trestného činu“. Celkově se podle něj ale jedná o výjimky a k takovýmto prohřeškům nedochází nijak často.

V případě příkladů mediálních pochybení se tři ze čtyř respondentů shodli, že se v podstatě o žádná pochybení nejedná. Podle jednoho z nich je běžná mediální praxe jiná, ve smyslu dobrá a nijak problematická. Druhý respondent se však vyjádřil, že až na „zvrhlíka“ mu vadí všechny předložené případy a všechny v něm prý vzbuzují vztek a „vraždil by“, jelikož je prý impulzivní.

Další z respondentů předložené příklady mediálních pochybení ohodnotil slovy, že „*jsme prostě jen jeden z mnoha živočišných druhů*“ a z hlediska obsahu žádný problém nevidí.

Podle čtvrtého respondenta řešením těchto věcí akorát ztrácíme čas, protože by média měla řešit důležitější témata. Dle jeho názoru je to však promyšlená taktika všech médií, skrze kterou odvádí pozornost od skutečně důležitých témat směrem ke „kravinám“.

- „*Muž masturboval někde před ženou v metru – z toho některý čtenář může získat dojem, že je to snad každodenní záležitost v každém vagonu pražského metra. Pražské metro přemístí možná milion lidí tam a zpátky, já nevím kolik je tam mužů, kteří vytahují penisy, to byl jeden na ten milion lidí a to je přesně ono. Já se tomu musím smát. Prostě je to mediální kravina.*“

Rovněž zkritizoval komerční média a způsob, jakým fungují a jakým vybírají zprávy ke zveřejnění.

- „*Média se opět soustředí na něco, co není vůbec důležité, leč je to přitažlivé pro čtenáře. To jsou prostě komerční média. ‚Zvrhlík si přisedl k ženě v metru a začal ji osahávat‘ ... To je další věc, jeden z milionu za ten den. Ale je to strašně sticky a*

dokáže to někoho rozčítit a potom by někdo nejradši zakázal i muže ve společnosti. Protože přece muž sám o sobě je nebezpečný společnosti, protože má penis. To je samo o sobě už jako zbraň. ‚Zvrhlík potřásl spermatem sukni‘, to byl zas jinej týpek. Většinou to sou týpkové, který většinou u žen neuspějou.“ (Milan, 68 let)

Na můj dotaz, zda by i přesto nějaké z mediálních sdělení upravil, nebo zda všechny předložené příklady hodnotí neutrálně či pozitivně, odpověděl, že by ke každému z nich připsal „došlo k ojedinělé situaci“. Tedy – „došlo k ojedinělé situaci, kdy výjimečně kdosi vytáhl penis na někoho, ale pojdme se raději věnovat důležitým tématům, ne takovýmhle kravinám.“

Na druhou stranu však pokračoval slovy, že celou formu, jakou jsou ony texty psané, považuje za naprosto kontraproduktivní, které si dělají srandu z boje za práva žen, a označil je za „pitomost“. Poté ovšem dodal, že kdyby prý provozoval deník, nikdy by takovou zprávu neotisknul, protože by to nepovažoval za relevantní událost hodnou článku v novinách.

- „Já bych psal o tom, že sexuální zneužívání ve společnosti, třeba dětí...třeba zneužívání dětí katolickou církví. O tom se třeba nepíše v českých médiích. O tom bych psal. To nejsou ojedinělé případy. Penis v metru je ojedinělá situace.“ (Milan, 68 let)

Odpovědi respondentů se značně rozcházel i v případě otázky, jak celkově hodnotí mediální zobrazení sexuálního násilí českými médii, zda se nad nějakým článkem o sexuálním násilí někdy pozastavili, a pokud ano, z jakého důvodu. Zatímco respondentky tří prvních kategorií se u této otázky zpravidla zastavily na několik minut a byly schopny poměrně ihned vyjmenovat několik případů, které jim utkvěly v hlavě, a které je nějakým způsobem zasáhly, u respondentů čtvrté kategorie, kromě jednoho z nich, k takové reakci nedošlo.

Ve většině případů respondentky prvních tří kategorií odpovídaly, že se nad případy v médiích pozastavují pravidelně a vyjmenovávaly, co vše jim v zobrazení sexuálního násilí českými médii připadá problematické.

- „Neustále se nad něčím pozastavuju, zaprvé proto, že se pozastavuju nad těma trestama, protože to často bývá už v nadpisu těch článků, který se tím zabývají, nebo

je to právě nad tím, jak to formulují. Třeba že relativizují, či je teda vina, nepoužívají slova jako ‚násilník‘ nebo ‚znásilnil‘, místo toho to opisují tragickými formulacemi, co tam nemají co dělat.“ (Anna, 30 let, 3. kat.)

- *„Kvůli zlehčování, když to budí dojem, že se stalo ‚jenom‘ něco, přitom to ‚jenom‘ není jako jenom, je to s prominutím kurva už něco, ale dochází k tomu zlehčování, tak nad tím se pozastavím.“ (Šárka, 30 let, 1. kat.)*

Odpovědi respondentů čtvrté kategorie se však nesly v jiném duchu. Jeden z respondentů vyjádřil, že tématy jako je například sexuální násilí se média zabývají na úkor skutečně důležitých témat, jako je například zdravotnictví či chybějící místa ve školkách.

- *„...Že média se snaží odvést pozornost od skutečně důležitých problémů na nějaký problém včetně toho sexuálního násilí. Samozřejmě, že zabijejí dvě mouchy jednou ranou. Na jedné straně rozdělují společnost a nadhazují jim témata, který se zdají být důležitý, ale nejsou tak důležitý, jako třeba jak funguje celá společnost, jestli je správně nastavená péče o děti, školky, školy jak fungují, to se vůbec nevyskytuje v médiích. To jsou témata, který odvádějí pozornost od důležitých témat, jako kolaps životního prostředí, zdravotnictví, ...“ (Milan, 68 let)*

Na mou otázku, zda tedy téma sexuálního násilí nepovažuje za relevantní téma však odpověděl, že samozřejmě ne, považuje, nicméně mnou předložené příklady nepovažuje za příklady sexuálního násilí. Sexuální obtěžování nicméně prokazatelně je jednou z mnoha forem sexuálního násilí (ProFem, 2023)

Další respondent na otázku celkového pocitu z mediálního zobrazení sexuálního násilí v Čechách odpověděl, že má pocity smíšené, protože na jedné straně má „*blbý pocit z toho, že byl někdo znásilněn*“ a na straně druhé má „*blbý pocit z toho, že byl někdo obviněn ze znásilnění*“. Rovněž zmínil, že nerozumí tomu, jak se dají případy sexuálního násilí řešit a prokazovat například po několika letech od doby, kdy k činu došlo, jako tomu je kupříkladu v případě kauzy Dominika Feriho. Poté dodal, že o řešení těchto případů nic neví, takže nedokáže vlastně říct, jak se takovéto případy dokazují či vyvracejí.

- *„Nechápu, jak se tyto skutky dají prokazovat například po pěti letech, když u toho byly jen a pouze tyto dvě osoby (jestli jsem teda zachytil správně, že ten Feriho případ se řeší retrogradně).“ (Jakub, 37 let)*

Další respondent z této kategorie uvedl, že články v novinách (v elektronické podobě) spíše jen zevrubně projíždí a navíc čte většinou jen titulky. Téma sexuálního násilí a jeho zobrazování v médiích mu prý není jedno, ale protože veškerý přehled získává jen z titulků a celé zprávy nikdy nečte, připouští, že ho to vlastně osobně ani nějak nezajímá.

Pouze titulky většinou vnímá i další ze čtyř respondentů. Ten prý zprávy obecně moc nevyhledává, respektive čerpá informace z jiných platforem, například podcastů nebo sociálních sítí, a když už prý zahlédne nějaké titulky, nejčastěji například na Novinkách, připadají mu standardní.

Právě častý fenomén pouhého projíždění titulků mediálními konzumenty, aniž by četli celé články, je jedním z hlavních důvodů, proč by se média měla soustředit na používání co nejpřesnějších a nejvhodnějších formulací, jelikož jsou to často pouze titulky či maximálně také perexy, které si čtenáři přečtou. Toto potvrzují data získaná například z výzkumu vědců Kolumbijské univerzity, kteří zkoumali čtenost článků sdílených na sociálních sítích. Podle jimi získaných dat pouze dva lidé z deseti skutečně četli příspěvek, který sdíleli, přičemž zbytek lidí věnoval pozornost pouze titulku (Chaintreau, et al., 2016).

Zajímavý průlom nastal v případě odpovědi respondenta, který si přál být ve čtvrté i třetí kategorii zároveň. V jeho případě by se dalo cimrmanovsky říci, že zastává stanovisko, které zároveň vyvrací.

Respondent na jednu stranu vyjádřil názor, že kupříkladu v případě zobrazování obětí a pachatelů by média měla informovat o pachatelích v mnohem větší míře než tomu tak doposud je, čímž se naprosto vymykal názorům respondentek prvních tří kategorií, které shodně uváděly, že pachatel dostává spoustu prostoru na úkor oběti. Zveřejnění více informací než jen „věku a křestního jména“ pachatele zdůvodnil slovy: „*aby všichni věděli, kdo je ten dement z okolí*“. Rád by prý věděl, o koho se jedná, především pokud se případ stal ve stejném regionu. Na „zvrhlíky“ prý citlivý není, použité výrazy proto nevnímá jako pochybení, ale jinak by prý na všech uvedených příkladech změnil terminologii a formulace. Chtěl by, aby se všechny činy pojmenovávaly pravým jménem. Jako problematické označil vysmáté reakce u facebookového příspěvku Pražského deníku a poté dodal, že zbytek mu nevadí, jelikož na to nijak citlivý není a většinu textů čte víceméně ob slovo. Všechny vyobrazené příklady v něm nicméně dle jeho slov vzbuzují vztek. Když prý čte o případech sexuálního násilí, má chuť „*vraždit*“ a nechápe, co je člověk schopen člověku udělat. Na

otázku, jaký má názor na konkrétní kauzu sexuálního násilí, například případ Dominika Feriho, odpověděl, že v podstatě lituje Feriho, protože má „*taky zničenej život*“ a dopadl prý skoro hůř, než „ty holky“. (Michal, 30 let)

3.8 Celkové shrnutí výsledků výzkumu

Prostřednictvím kvalitativní analýzy, konkrétně použitím otevřeného a axiálního kódování (kterým jsem analyzovala data získaná z hloubkových semistrukturovaných rozhovorů), a použitím techniky vignette, kdy jsem všem dvaceti sedmi respondentkám a respondentům předkládala příklady mediálních pochybení, jsem identifikovala čtyři hlavní kategorie – čtyři hlavní problematické jevy, kterých si respondenti a respondentky v souvislosti s českým mediálním zobrazováním sexuálního a genderově podmíněného násilí všímají.

Zjištění, která jsou výstupem axiálního kódování, se shodují také s daty získanými z hodnocení čtyř konkrétních mediálních pochybení prostřednictvím techniky vignette, o která byla tato zjištění doplněna.

Dominantním prvkem, který byl ze strany respondentek a respondentů podrobován kritice, byl způsob, jakým média zobrazují oběti a jakým zobrazují pachatele. První vytvořená kategorie nese na základě získaných dat název **Neviditelná oběť a neexistující pachatel**. K chybám v zobrazení v médiích podle respondentek dochází na několika rovinách. V první řadě média podle drtivé většiny respondentek dávají větší prostor zobrazení pachatele než oběti.

V rámci této kategorie respondentky kritizovaly také relativizování pachatelovy viny, například popisem pachatele coby hodného a řádného občana, o kterém sousedé tvrdili, že je slušný a vždycky je zdravý, a který pravděpodobně jen nešťastně „ujel“. Důsledkem toho je podle respondentek zánik „pachatele“ jako takového. Kritizovaly také tendence hledat vinu a zodpovědnost za spáchaný skutek na straně oběti, například informováním o s případem nesouvisejících aspektech života oběti. Rovněž zmiňovaly častou výslednou dehumanizaci oběti ze subjektu na pouhý objekt, kterému někdo něco provedl, a jehož další osud po činu nikoho nezajímá. V neposlední řadě kritizovaly jakýsi „kult“ pachatele, k čemuž dochází neustálým věnováním pozornosti pouze pachateli, což může podprahově působit na čtenáře a vzbudit v nich pocit sympatií vůči pachateli a následně dojem, že oběti

je on. Jako dominantní a neustále se opakující příklad jsem v datech detekovala kauzu Dominika Feriho.

V kategorii **Mediální konstrukce sexuálního násilí coby nepodstatné senzace** je výsledkem opakující se kritika rétoriky a formy, s jakou média takto vážné téma zobrazují. Podle všech respondentek se téma sexuálního násilí ve všech médiích, které s vyšší či nižší pravidelností konzumují a sledují, v menší či větší míře bagatelizuje. Respondentky kritizovaly také clickbaitový formát titulků, naprosto nevhodný a neadekvátní, místy až ponižující diskurz a terminologii, a neschopnost médií použít pro popis události příznačné názvy a označení. Z terminologie se největší kritiky dočkalo používání polehčujících slov využívaných pro opis pachatele, nejvíce pak „zvrhlík“. Respondentky rovněž kritizovaly jakousi fetišizaci znásilnění, kdy znásilnění je často ta jediná forma sexuálního násilí, o které jsou média schopna psát vážněji, a kterou zároveň zobrazují dost detailně a necitlivě vůči zranitelným osobám. V neposlední řadě byl bodem kritiky ze strany respondentek také fakt, že sexuálnímu násilí jako tématu média evidentně nedávají takovou vážnost jako jiným tématům, zejména tématům, která považují za „vážná“ a „relevantní“, jako jsou politika, válka na Ukrajině či domácí ekonomika. Sexuální násilí je podle respondentek médií považováno za spíše oddechovou senzaci.

Jako třetí dominantní kategorii jsem identifikovala **Média jako producenty strachu, hněvu a stereotypů ve společnosti**. Zde se předmětem kritiky stal vliv, který podle respondentek média na společnost mají, a kterého nevyužívají tak, jak by mohly, například prevencí a osvětou. Respondentky zmiňovaly, jak média ve společnosti vytvářejí a pomáhají udržovat stereotypy, v jejichž důsledku pak dochází k victim blamingu a sekundární viktimizaci přeživších. Důsledkem celkového společenského zlehčování tématu jsou podle nich také nízké trestní sazby za sexuální a genderově podmíněné násilí. Na bázi každodenního života se však podle nich stereotypy ve společnosti a vliv médií projevují v komentářových sekcích pod články internetových médií. Tyto sekce respondentky hodnotí jako semeniště zla a nenávisti vůči všemu, především pak proti tomu, co se týká sexuálního násilí a genderových témat obecně, kvůli čemu je nemohou vůbec navštěvovat, číst a účastnit se diskuze.

Poslední kategorií je **Konec bulvarizace a více respektu jako nástroje změny**. Zde respondentky zmiňovaly všechny návrhy na změnu, jaké by si od médií v rámci reprezentace sexuálního násilí představovaly a jaké očekávají. Nejčastěji zmiňovaly povinná školení

novinářů, případně povinné semináře, účast na workshopech, či vypracování metodiky a etických kodexů, kterými by se redakce musely řídit. V případě etických kodexů by si přály jejich vymahatelnost. Rovněž by si respondentky přály spolupráci redakcí s přeživšími, což zároveň dodávají, že chápou, že by bylo personálně i jinak náročné zrealizovat. Vše výše zmíněné by poté podle nich mohlo a mělo vést k druhé zásadní změně, a to používání adekvátní terminologie, správných výrazů, nezlehčování, nazývání věcí pravými jmény. Přestat s relativizováním celého tématu a začít ho brát vážně stejnou měrou, s jakou berou například téma ekonomiky a politiky. Třetím důležitým bodem by pak mělo být začít využívat mediální prostor k šíření osvěty a prevence, k pomoci přeživším a jejich blízkým, k informování o místech, kde obětem násilí pomáhají, a k boření stereotypů a mýtů místo bulvarizace tématu.

Limity výzkumu

Z podstaty definice kvalitativního výzkumu je prvním a největším limitem této práce (coby analýzy stojící na principech kvalitativního výzkumu) nízká až nulová možnost jakákoli zjištění a závěry paušalizovat a aplikovat na širokou veřejnost. Získaná data jsou výsledkem hloubkových rozhovorů s konkrétními respondenty, jejichž odpovědi jsou ovlivněny jejich životní zkušeností, kulturním prostředím, pohlavím, politickým názorem, případně také vztahem ke mně coby autorce výzkumu. Výzkumný vzorek navíc nedosáhl stoprocentní reprezentativnosti, jelikož drtivá většina respondentstva je pouze jednoho a toho samého pohlaví, a míra diverzity socio-ekonomického prostředí, z jakého respondentstvo pocházelo, není známa. Podařilo se mi nicméně obsáhnout poměrně mnoho různých věkových skupin a také různorodou míru dosaženého vzdělání (respondentkami a respondenty byly jak studentky bakalářských oborů, tak absolventi s maturitou, či doktorky práv). V souladu s teorií interpretativních komunit se navíc jedná o tři až čtyři skupiny lidí, kteří sdílí čtyři různé typy životní zkušenosti. Obměnou části účastníků výzkumu a volbou lidu z jiné interpretativní komunity s jinou životní zkušeností, došla bych pravděpodobně k odlišným závěrům.

Dalším limitem této práce je nedosažená saturace vzorku v případě čtvrté kategorie. Ideálním, respektive potřebným minimálním počtem respondentů v každé kategorii, aby měly zjištěné závěry alespoň trochu vypovídající hodnotu, je pět respondentů, což se nepodařilo splnit a potřebné saturace jsem tudíž nedosáhla.

Limitem této práce je také fakt, že se mi nepodařilo získat potřebný patričný odstup a odosobnění od tématu a paradigmat, ze kterých vycházím. Během rozhovorů a také posléze během zpracovávání výzkumu jsem se potýkala s vlastním silným osobním přesvědčením, které se na pár místech mohlo promítnout do výsledné podoby práce v podobě nikoliv neutrálních výrazů, nadsázky či zaujatosti. Došlo tedy na jednu z v teorii zmiňovaných hypotetických rizik, která v sobě kvalitativní výzkum nese (Hendl, 2005).

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak mediální konzumenti se čtyřmi různými zkušenostmi a přístupy k sexuálnímu a genderově podmíněnému násilí nahlíží na způsob, jakým česká mainstreamová zpravodajská média zobrazují a reflektují téma sexuálního a genderově podmíněného násilí. Výzkumný vzorek tvořily přeživší sexuálního násilí, osoby, které se sexuálním násilím nemají vlastní zkušenost, ale blízce znají někoho, kdo ano, dále lidé, kteří žádnou zkušenost nemají, ani nikoho takového neznají, ale jsou sami k tématu citliví, a v neposlední řadě byli zahrnuti také lidé, kteří toto téma sami buď bagatelizují a považují ho za zbytečně zveličované, nebo ho za téma nepovažují a nijak nad ním nepřemýšlí. Získaná data byla poté podrobena komparaci.

V teoretické části jsem představila základní teoretické pojmy koncepty. Nejprve jsem definovala samotné pojmy sexuální a genderově podmíněné násilí, které jsou pro tuto práci stěžejní. S tím souvisí také pojem ideální neboli skutečné oběti, který bylo pro potřeby této práce také důležité zmínit, protože je spojen s jedním ze základních výstupů analytické části. V rámci teoretické části jsem rovněž rozebrala termín ‚přeživší‘, co z lingvistického hlediska znamená, a proč jeho používání přináší více respektu pro oběti sexuálního násilí. Poté jsem představila problematiku mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí, jaké problémy při ní vyvstávají, a přednesla jsem několik příkladů mediálních pochybení z českého prostředí.

Teoretickou oporou celému výzkumu byla genderová teorie a její náhled na média, spolu s konceptem interpretativních komunit z kulturních studií. Interpretativní komunity v tomto výzkumu představovaly právě čtyři kategorie respondentů, odlišené podle čtyř různých zkušeností, které v rámci komunit/kategorií sdílejí, a které ovlivňují jejich percepci zkoumaného problému. Dalším teoretickým konceptem, který bylo důležité pro tuto práci také zmínit, je nastolování agendy ve společnosti. Na základě té jsem ilustrovala, jak velkou moc média při ovlivňování veřejné debaty mají, a že jsou zásadním společenským hybatelem. Nebylo by tomu tak bez nezanedbatelné vazby mezi médii a jejich konzumenty, což jsem rovněž v teoretické části vysvětlila.

V metodologické části jsem představila cíle výzkumu spolu, výzkumný vzorek a výzkumné otázky. Důležitým bodem metodologické části bylo také popsat vlastní sběr primárních dat pomocí hloubkových semistrukturovaných rozhovorů.

Analytická část práce byla konstruována coby genderový auditoriální výzkum. Jednalo se o výzkum kvalitativní, který byl postaven na dvaceti sedmi hloubkových semistrukturovaných rozhovorech. Získaná primární data byla posléze analyzována pomocí postupů zakotvené teorie, tedy kvalitativního kódování - otevřeného a axiálního. Součástí rozhovorů byla v souladu s technikou vignette konfrontace všech zúčastněných respondentů se čtyřmi konkrétními mediálními pochybeními, se kterými respondentky a respondenti interaktivně pracovali, hodnotili je a uváděli, jaké úpravy a změny by sami provedli.

Cílem výzkumu bylo nalézt odpověď na hlavní výzkumnou otázku, která zněla: **Jaká jsou vnímání a interpretace mediálních reprezentací sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice ze strany přeživších i nezúčastněných? Jaké jsou jejich reakce, emoce a postoje k těmto reprezentacím?**

Za pomoci kombinace otevřeného a axiálního kódování a techniky vignette jsem identifikovala čtyři kategorie, kdy každá představuje dominantní zjištění.

Kategorie Neviditelná oběť a neexistující pachatel odkazuje na frustraci respondentek a respondentů ze způsobu, jakým média zpravidla zobrazují oběti a pachatele sexuálního násilí. Vadí jim relativizace viny pachatele a nevyvážená dynamika zobrazování obětí a pachatelů na úkor obětí, kdy pachatelé získávají v „příběhu“ více prostoru a oběť zaniká. Během svého krátkého působení v článku se na ni ještě navíc snaží spoluvina za napadení.

V kategorii Mediální konstrukce sexuálního násilí coby nepodstatné senzace respondentky a respondenti kritizovali lehkomyšlný a zlehčující přístup médií k tématu sexuálního násilí. Podle nich za pomoci neadekvátní terminologie, nevhodných výrazů (například pomocí „zvrhlíka“ či „výtržníka“) a relativizující rétoriky vytváří z tak vážného tématu spíš oddechovou četbu, či četbu z rubriky pro pobavení. Toto potvrzuje také Eastal, et. al. (2015), podle něž během mediální reprezentace násilí páchaného na ženách pravidelně dochází k trivializaci, normalizování násilí a obviňování obětí. V případě konstrukce jiných, domněle vážnějších témat, jako je politika či finance by k tomu nedocházelo. Respondentky rovněž zmiňovaly, že o jiných případech než je znásilnění média informují v mnohem menší míře, a když, tendence je bagatelizovat pozorují ještě větší než v případě znásilnění.

Třetí kategorie Média jako producenti strachu, hněvu a stereotypů ve společnosti vznikla z opakovaných kritik respondentek a respondentů, jak média skrze nevhodně volená slova a

zlehčující přístup pomáhají reprodukovat a udržovat stereotypy ve společnosti, a jak působí na přeživší, například victim blamingem či sekundární viktimizací. Respondentky a respondenti rovněž ve velké míře zmiňovaly, že jejich nejčastějšími pocity a emocemi během četby nebo sledování médií jsou strach, obrovský vztek, frustrace a pocit bezmoci. Tyto pocity v nich vzbuzují jak častá mediální pochybení v zobrazování sexuálního násilí, tak mýty a stereotypní názory, které se ve společnosti stále vyskytují. Podle Charlesworth a McDonald (2012) mohou mediální reprezentace sexuálního násilí posilovat stereotypy, které staví ženy do role pasivních obětí a muže do pozice sexuálních predátorů. Tato konstrukce pak následně umlčuje hlasy přeživších a přispívá k udržování systémové nerovnováhy moci, v neprospěch žen.

V rámci čtvrté kategorie respondentky a respondenti vypočítávali, jaké důležité změny je potřeba provést a jaké změny v souvislosti se zobrazováním sexuálního násilí od médií očekávají. V první řadě je podle nich potřeba přestat používat nevhodné výrazy a formulace, které téma akorát zlehčují a ponižují tím přeživší, a začít k tématu přistupovat jako k serióznímu, stejně jako ke všem ostatním. Druhou změnou by mělo být zavedení povinných školení a seminářů pro novináře, a vymahatelnost etických kodexů. Zatřetí by média měla podle respondentů svůj prostor přetvořit v bezpečný prostor a měla by ho začít používat pro šíření osvěty a prevence.

Celkově se tedy dá říct, že respondentkám a respondentům nejvíce nevhodné zobrazování obětí a pachatelů, neadekvátní terminologie a jazykové konstrukce, bulvarizace tématu sexuálního násilí, produkce victim blamingu a stereotypů ve společnosti.

Po provedení komparace získaných dat ze čtyř kategorií respondentů vyplynulo, že závěry z analýzy odpovědí první, druhé a třetí kategorie se mezi sebou neliší a respondentky se v podstatě ve všem v závěru shodují. Názorový odklon a kontrast je možné vidět při komparaci dat respondentů čtvrté kategorie, kteří vykazují známky skepse, bagatelizace a někteří z nich sami téma během rozhovoru zlehčují.

Rozhovory přinesly i další zjištění, která jsou nakonec v analytické části zařazena jakou součástí jednotlivých kategorií, ale jsou mimo scénáře rozhovorů a předpokládaná získaná data. Respondenti při příležitosti debaty nad tímto tématem zmiňovali opakovaně také kauzu Dominika Feriho, která souvisí s problematikou zobrazování obětí a pachatelů. Dalším novým poznatkem, který rovněž zazníval téměř během každého rozhovoru, byla kritika a

frustrace z komentářových sekcí, které většina respondentů už ani nemůže číst, jelikož necítí dostatečnou psychickou sílu na to unést tolik nenávisti. Nad to zmiňovali také problematiku nízkých trestních sazeb, které za skutky násilných činů padají, a které jim připadají naprosto ostudné a přinejmenším nedostatečné. Tato problematika podle nich souvisí s tím, jak celá společnost k tématu sexuálního násilí přistupuje, a dokud se nezmění celospolečensky přijímaný pohled na téma, nezmění se podle nich ani pravidla na institucionální úrovni.

Výsledky tohoto výzkumu mohou sloužit jako inspirace nebo odrazový můstek pro další vědce a vědkyně, které zajímá výzkum tématu sexuálního násilí. Další výzkum by se mohl například více zaměřit na výzkumný vzorek, který v případě této práce představuje čtvrtou kategorií, za účelem zkoumat více do hloubky jejich motivaci k zaujímání takového postoje a názorů vůči tématu sexuálního a genderově podmíněného násilí. Rovněž by mohlo být užitečné s větším časovým odstupem provést znovu tento výzkum, s cílem porovnat, zda se situace a mediální zobrazení sexuálního násilí v českém mediálním kontextu někam posunula, či zda stagnuje, či zda se zhoršila.

Summary

This thesis aimed to find out how media consumers with four different experiences and approaches to sexual and gender-based violence view the way Czech mainstream news media portray and reflect on the topic of sexual and gender-based violence. The research sample consisted of survivors of sexual violence, people who have no experience of sexual violence themselves but know someone who does, people who have no experience or do not know anyone who has, but are themselves sensitive to the topic, and last but not least, people who either downplay the topic and consider it to be unnecessarily exaggerated or do not consider it to be a topic and do not think about it. The data collected was then subjected to comparison.

In the theoretical part, I introduced the basic theoretical concepts. First, I defined the concepts of sexual and gender-based violence themselves, which are central to this thesis. Related to this is also the concept of the ideal or real victim, which was also important to mention for this thesis as it is linked to one of the key outcomes of the analytical section. As part of the theoretical section, I also discussed the term 'survivor', what it means linguistically, and why its use brings more respect to survivors of sexual violence. Then I introduced the issue of media representation of sexual and gender-based violence, what

problems arise in this process, and I presented several examples of media errors from the Czech environment.

The theoretical support for the whole research was gender theory and its view of the media, together with the concept of interpretive communities from cultural studies. Interpretive communities in this research were just four categories of respondents, distinguished by four different experiences they share within the communities/categories, which influence their perception of the issue under study. Another theoretical concept that was also relevant to this thesis to mention is the setting of an agenda in society. Based on this, I have illustrated how much power the media has in influencing public debate and that it is a crucial social driver. This would not be the case without the non-negligible link between the media and its consumers, which I also explained in the theoretical part.

In the methodological section, I presented the research objectives together, the research sample, and the research questions. An important point of the methodological part was describing the primary data collection using in-depth semi-structured interviews.

The analytical part of the thesis was constructed as gender audience research. It was qualitative research, which was based on twenty-seven in-depth semistructured interviews. The primary data collected was subsequently analyzed using grounded theory procedures, i.e. qualitative coding - open and axial. In line with the vignette technique, the interviews included confronting all participating respondents with four specific media misconduct issues, which the respondents interactively worked with, rated and indicated what adjustments and changes they would make themselves.

The research aimed to answer the main research question: **What are the perceptions and interpretations of media representations of sexual and gender-based violence in the Czech Republic by survivors and non-participants? What are their reactions, emotions, and attitudes toward these representations?**

Using a combination of open and axial coding and the vignette technique, I identified four categories, with each representing a dominant finding.

The categories Invisible Victim and Non-existent Perpetrator refer to respondents' frustration with the way the media typically portrays victims and perpetrators of sexual violence. They

are bothered by the relativisation of the perpetrator's guilt and the unbalanced dynamics of portraying victims and perpetrators at the expense of victims, where perpetrators gain more space in the 'story' and the victim disappears. In addition, during her short time in the article, she is made to feel complicit in the assault.

In the category of Media Construction of Sexual Violence as Irrelevant Sensationalism, respondents criticized the media's careless and belittling approach to the topic of sexual violence. In their view, using inadequate terminology, inappropriate terms (such as "pervert" or "troublemaker"), and relativizing rhetoric, makes such a serious topic more of a light-hearted read, or a read from the entertainment section. This is also confirmed by Eastal, et. al. (2015), who argue that during media representations of violence against women, trivialisation, normalization of violence and victim blaming regularly occur. In the case of the construction of other, supposedly more serious issues such as politics or finance, this would not occur.

The third category, Media as producers of fear, anger, and stereotypes in society, arose from repeated criticisms by respondents of how the media, through inappropriately chosen words and belittling attitudes, help to reproduce and perpetuate stereotypes in society, and how they affect survivors, for example through victim-blaming or secondary victimization. Respondents also overwhelmingly mentioned that their most common feelings and emotions while reading or watching the media were fear, overwhelming anger, frustration, and feelings of helplessness. These feelings are aroused by both the frequent media misrepresentations of sexual violence and the myths and stereotypes that still exist in society. According to Charlesworth and McDonald (2012), media representations of sexual violence can reinforce stereotypes that position women as passive victims and men as sexual predators. This construction then subsequently silences the voices of survivors and contributes to perpetuating systemic power imbalances, to the detriment of women.

Under the fourth category, respondents enumerated what important changes needed to be made and what changes they expected the media to make about the portrayal of sexual violence. First and foremost, they believe that there is a need to stop using inappropriate terms and formulations that only make light of the topic and humiliate survivors, and to start treating the topic as a serious one, just like any other. The second change should be the introduction of compulsory training and seminars for journalists, and the enforcement of

codes of ethics. Thirdly, the media should, according to respondents, transform their space into a safe space and start using it to spread awareness and prevention.

Overall, then, the respondents found the most inappropriate portrayal of victims and perpetrators, inadequate terminology and language construction, tabloidization of the topic of sexual violence, and the production of victim blaming and stereotyping in society.

After comparing the data obtained from the four categories of respondents, it was found that the conclusions from the analysis of the responses of the first, second, and third categories did not differ from each other and the respondents agreed on everything in the conclusion. The opinion deviation and contrast can be seen when comparing the data of the respondents of the fourth category, who show signs of skepticism, downplaying and some of them themselves downplay the topic during the interview.

The interviews also presented other findings that are ultimately included as part of the categories in the analysis section, but are outside of the interview scenarios and anticipated data collected. When discussing this topic, interviewees also repeatedly mentioned the case of Dominik Feri, which is related to the issue of the portrayal of victims and perpetrators. Another new finding, which was also voiced during almost every interview, was the criticism and frustration with the comment sections, which most respondents cannot even read anymore as they do not feel the mental strength to bear so much hate. Above and beyond this, they also mentioned the issue of the low sentencing rates for acts of violence, which they find utterly shameful and inadequate to say the least. This issue, in their view, is related to the way society as a whole approaches the topic of sexual violence, and until the socially accepted view of the topic changes, neither will the rules at the institutional level, in their view.

The results of this research can serve as inspiration or a springboard for other scholars interested in researching the topic of sexual violence. Further research could, for example, focus more on the research sample, which in the case of this thesis represents the fourth category, to explore in more depth their motivations for taking such attitudes and views towards the topic of sexual and gender-based violence. It might also be useful to re-conduct this research with a longer time interval to compare whether the situation and media portrayal of sexual violence in the Czech media context has shifted, stagnated, or worsened.

Použitá literatura

- AROUSTAMIAN, Camille (2019). Time's up: *Recognising sexual violence as a public policy issue: A qualitative content analysis of sexual violence cases and the media*. In: *Agression and Violent Behaviour*. Vol. 50. London, ISSN: 1359-1789.
- BARKER, M. (2012). *Gender a média: (2. vydání)*. Routledge.
- BOURDIEU, P. (2001). *Masculine Domination*. Cambridge: Polity Press.
- BOYLE, K. M., & SCHMIEDER-RAMIREZ, J. (2018). *Mediální zobrazování pachatelů sexuálního násilí: A review of the literature*. *Trauma, násilí a zneužívání*, 19(2), 207-219.
- BROWN, A. P. (2010). *Qualitative method and compromise in applied social research*. *Qualitative Research*, 10(2), 229-248. [online] Dostupné z <https://doi.org/10.1177/1468794109356743>
- BROWNMILLER, S. (1975). *Against Our Will: Men, Women and Rape*. In BERGEN, R. K., EDLESON, J. L., & RENZETTI, C. M., *Violence against women: Classic papers* (pp. 5-8). Pearson Education New Zealand.
- BYERLY, C. M. (2012). *Women and media: A critical introduction*. John Wiley & Sons.
- CHARENTREAU, Augustin, LEGOUT, Arnaud, GABIELKOV, Maksym, RAMACHANDRAN, Arthi. (2016). *Social Clicks: What and Who Gets Read on Twitter?*. ACM SIGMETRICS / IFIP Performance 2016. Antibes Juan-les-Pins, France
- COPPOCK, P. (2015). *"Sex nezletilých" nebo "sexuální útok"? Analýza novinového zpravodajství o případech znásilnění ve Spojených státech*. *Feministická mediální studia*, 15(4), 623-639.
- CORBIN, J., & STRAUSS, A. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Techniky a postupy pro rozvoj zakotvené teorie*. London: Sage Publications ltd.
- COUNCIL OF EUROPE. (2011). *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. [online] Dostupné z <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>

COY, M., KELLY, L., & GARNER, M. (2013). *Domáci násilí a rodinné právo*. In: *A critical review*. Journal of Social Welfare and Family Law, 35(3), 329-344.

CUKLANZ, L. M. (2018). *Rape on trial: How the mass media construct legal reform and social change*. University of Pennsylvania Press.

DENZIN, N. K., & LINCOLN, Y. S. (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. London: Sage Publications Ltd.

EASTEAL, Patricia, HOLLAND, Kate, JUDD, Keziah (2015). *Enduring themes and silences in media portrayals of violence against women* In: *Women's Studies International Forum*. Amsterdam: Elsevier.

Elements of Crimes, Article 7(1)(g)-6 Crimes against humanity of sexual violence, elements 1. Accessed through "Archived copy".

ELLIOTT, R., FISCHER, C. T., & RENNIE, D. L. (1999). *Evolving guidelines for publication of qualitative research studies in psychology and related fields (Vývoj pokynů pro publikování kvalitativních výzkumných studií v psychologii a příbuzných oborech)*. British Journal of Clinical Psychology, 38(3), 215-229.

FISKE, J. (1987). *Televizní kultura*. Routledge.

FLICK, U. (2018). *The Sage handbook of qualitative data collection*. London: Sage Publications.

GEERTZ, Clifford (1973). *The Interpretation of Cultures : Selected Essays*. New York : Basic Books.

GILL, R. (2007). *Gender a média*. Polity Press.

GOTELL, Lise (2015). *"Rethinking Affirmative Consent in Canadian Sexual Assault Law: Neoliberal Sexual Subjects and Risky Women"*. Akron Law Review. 41 (4).

HALL, S. (1980). *Kódování/dekódování*. In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, media, language: Working papers in cultural studies, 1972-79* (s. 128-138). Routledge.

- HENDL, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- CHARLESWORTH, Sara, MCDONALD, Paula (2012). *Framing sexual harassment through media representation* In: *Women's Studies International Forum*. [Šafařík cit. str. 270] Amsterdam: Elsevier.
- CHARMAZ, K. (2014). *Konstruování zakotvené teorie*. London: Sage publications ltd.
- CHOULIARAKI, L. (2013). *The ironic spectator: Solidarity in the age of post-humanitarianism*. John Wiley & Sons.
- CHRISTIE, Nils (1986). *The Ideal Victim*. London: Macmillan Press. pp. 17-30.
- ICRC (2013). INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS - Advancement of women: ICRC statement to the United Nation.
- KILBY, L. (2017). "Co jsi měl na sobě? Zkoumání obviňování obětí v případech sexuálního napadení a obtěžování. *Journal of Gender-Based Violence*.
- KITZINGER, J. (2013). *Representing rape: Language and sexual consent*. Routledge.
- KRANTZ, Gunilla; GARCIA-MORENO, Claudia (2005). "Violence against women". *Journal of Epidemiology and Community Health*. BMJ Group. 59 (10): 818-821.
- LAUZEN, M. M., & DOZIER, D. M. (2005). *Zachování dvojího metru: Věk a pohlaví v populárních filmech: zobrazování dvojího metru*. *Sex Roles*, 52(7-8), 437-446.
- LIVINGSTONE, S. (2006). *The Influence of Personal Influence on the Study of Audiences*. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 608(1), 233-250. [online] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0002716206292325>
- LONG, L. J. (2021). *The ideal victim: A critical race theory (CRT) approach*. *International Review of Victimology*, 27(3), 344-362. [online] Dostupné z <https://doi.org/10.1177/0269758021993339>
- McCOMBS, Maxwell E., SHAW, Donald (1972). *The Agenda-setting Function of Mass Media In: Public Opinion Quarterly*. Oxford: Oxford University Press, 1972.

McQUAIL, Denis; DEUZE, Mark (2020). *Mcquail's media and mass communication theory*. London : Sage Publications Ltd,2020-688p. ISBN: 9781473943551.

McROBBIE, A. (2008). *Následky feminizmu: Gender, kultura a společenské změny*. London: Sage Publications Ltd.

MILLS, A. J., DUREPOS, G., & WIEBE, E. (Eds.) (2010). *Encyclopedia of case study research*. London Sage Publications, ltd. [online] Dostupné z <https://doi.org/10.4135/9781412957397>

Ministerstvo vnitra ČR ČR (2021). *Trestná činnost a kriminalita v roce 2020*. [online] Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/trestna-cinnost-a-kriminalita-v-roce-2020.aspx>

OXMAN-MARTINEZ, Jacqueline, MARINESCU, Valentine, BOHARD, Isabelle (2009). *Shades of violence: The media role In: Women's Studies International Forum*. Amsterdam: Elsevier.

PROCHÁZKOVÁ, Andrea (2023). *Trestný čin, nebo otřesný zážitek? Odložené případy v kauze Feri opět staví Česko před otázku, co vlastně znamená znásilnění*, Respekt,č. 18, 1.-7.5., ročník XXXIV

RANDALL, Melanie (October 2010). *"Sexual Assault Law, Credibility, and 'Ideal Victims': Consent, Resistance, and Victim Blaming"*. Canadian Journal of Women and the Law. 22 (2): 397-43

RUBIN, H. J., & RUBIN, I. S. (2011). *Kvalitativní rozhovory: The art of hearing data (Umění naslouchat datům)*. London Sage Publications ltd.

SARGEANT, J., LOCKYER, J. M., MANN, K., & HOLMBOE, E. (2016). *Facilitovaná reflektivní zpětná vazba k výkonu: vývoj modelu založeného na důkazech a teorii, který buduje vztah a podporuje hluboké učení*. Academic Medicine, 91(2), 198-204.

SMITH, Merril D. (2004). *Encyclopedia of Rape* (1st ed.). Westport, Conn.: Greenwood Press. p. 174. ISBN 978-0-313-32687-5.

STANKO, E. A. (2007). *Theorizing sexual violence*. In: *Handbook on the Study of Multiple Perpetrator Rape* (pp. 27-41). Routledge.

STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení podané ruce, 1999. 195 s. ISBN 80-85834-60-x. Kapitola 1.

VALKENBURG, P. M., & PETER, J. (2013). *Model diferenciální náchylnosti k účinkům médií*. *Journal of Communication*, 63(2), 221-243.

VAN DER ZANDEN, T., & DENHAM, A. (2019). *Využití vinět jako výzkumné metody ve vzdělávání*. *Research Papers in Education (Výzkumné práce ve vzdělávání)*, 34(1), 72-89.

VAN ZOONEN, L. (1994). *Feministická mediální studia*. London: Sage Publications Ltd.

Elektronické zdroje

APPELTOVÁ, Michaela, MOŽÍŠOVÁ, Alžběta, VOCHOCOVÁ, Lenka (2016). *Analýza mediálního-zobrazování-genderově-podminěného-násilí.pdf* (tojerovnost.cz). Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/analiza-medialniho-zobrazovani-genderove-podmineneho-nasili-204898/>

Bez trestu | Tvrdá data. Dostupné z <https://www.beztrestu.cz/tvrda-data>

BISKUP, Patrik (2023). *Muž při sexu zaskočil partnerku kartáčkem v kondomu. Odsoudili ho za znásilnění*. In: *Novinky*. [online] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-muz-pri-sexu-zaskocil-partnerku-kartackem-v-kondomu-odsoudili-ho-za-znasilneni-40423644>

Česká ženská lobby (2019). *Analýza mediálního zpravodajství o sexuálním násilí*. Dostupné z: <https://www.womenlobby.cz/analiza-medialniho-zpravodajstvi-o-sexualnim-nasili/>.

Česká ženská lobby (2019). *Zastoupení žen v médiích v České republice*. Dostupné z: https://www.lobbyzen.cz/wpcontent/uploads/2019/02/CWL_report_Womens_representations_in_media_CZ_2018_EN.pdf

Český rozhlas (2020). *České ženy vystupují proti sexuálnímu násilí, inspirovány #MeToo*. Dostupné z <https://english.radio.cz/czech-women-speak-out-against-sexual-violence-inspired-metoo-8683326>.

Český statistický úřad (2019). *Výsledky průzkumu EU o násilí na ženách - dílčí výsledky pro ČR*. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-pruzkumu-eu-o-nasili-na-zenach-dilci-vysledky-pro-cr-2019>

ČTK (2022). *Omámit je, aby byly svolnější k sexu. Studentka vymyslela, jak odhalit drogu v nápoji*. In: Žena.cz - magazín pro ženy (aktualne.cz). [online] Dostupné z <https://zena.aktualne.cz/mexicka-studentka-vymyslela-detektor-drogy-davane-nasilniky/r~76f101c2cd0911eca9b1ac1f6b220ee8/>

ELŠÍKOVÁ, Klára (2022). *Cizí muž ve vlaku jí posílal fotky svého penisu. "Prý to byla moje chyba," řekli jí*. In: Žena.cz - magazín pro ženy (aktualne.cz). [online] Dostupné z <https://zena.aktualne.cz/cyberflashing/r~9fe68faa3e5811ed82b7ac1f6b220ee8/>

HÁJEK, Adam (2022). *Konec hnutí MeToo? Deppovo vítězství u soudu roztrpčilo feministky*. In: iDNES.cz. [online] Dostupné z https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/johnny-depp-amber-heardova-metoo-rozsudek-spor-povest-lidska-prava.A220603_113537_zahranicni_aha

HUMPÁLOVÁ, Jolana (2021). *Guvernér chlípínik? Z bojovníka za ženská práva tím, který měl obtěžovat 11 žen*. In: Seznam Zprávy (seznamzpravy.cz). [online] Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/chlipnik-cuomo-z-bojovnika-za-zenska-prava-tim-ktery-mel-obtezovat-11-zen-171729>

JANEČKOVÁ, Pavlína (2023). *Učitel z Krupky pohlavně zneužíval žáčky. U soudu přiznal i případy, které nikdo nehlásil*. In: CNN Prima News. Dostupné na: [Učitel z Krupky pohlavně zneužíval žáčky. U soudu se přiznal - CNN Prima NEWS \(iprima.cz\)](https://www.cnn.cz/priznal-ucitel-z-krupky-pohlavně-zneužíval-žáčky-u-soudu-se-přiznal-171729)

KNÍŽKOVÁ, Gabriela (2022). *Oplzlé návrhy a flirtování ze strany učitelů. Studentky by měly vědět, jak na to upozornit*. In: Žena.cz - magazín pro ženy (aktualne.cz). [online] Dostupné na: <https://zena.aktualne.cz/kdyz-ucitele-prekracuji-meze/r~e0d1e5f8eb0811ec8c6f0cc47ab5f122/>

Konsent, (2023). Dostupné z <https://konsent.cz/>

KOŘÍNEK, Ondřej (2023). *Policie našla zvrhlika, který v Praze osahával školačku*. In: Novinky. [online] Dostupné z [https://www.novinky.cz/clanek/krimi-policie-nasla-zvrhlika-](https://www.novinky.cz/clanek/krimi-policie-nasla-zvrhlika-171729)

ktery-v-praze-osahaval-skolacku-40431313

MAHDALOVÁ, Kateřina (2023). *Českým médiím stále vládnou v naprosté většině muži, ukazují data*. In: Seznam Zprávy (seznamzpravy.cz). [online] Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-data-ceskym-mediim-stale-vladnou-v-naproste-vetsine-muzi-228955>

MIKULÁŠEK, M. (2018). *Média trivializují sexuální násilí: Příběh "hra na znásilnění" z poslední doby*. In: Český rozhlas. [online] Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hra-na-znasilneni-sexualni-nasili-zpravodajstvi-medii_1811080733_jkk

Mýty a realita | Persefona.cz. Dostupné z <https://www.persefona.cz/myty-a-realita-sexualni-nasili>

MODERNÍ SEBEOBRANA (2023). *10 důvodů, proč právě k nám*. Dostupné z: <https://www.moderni-sebeobrana.cz/proc-k-nam#>

NYKLOVÁ, Blanka (2017). *Znásilnění jako politikum*. In: A2 – neklid na kulturní frontě (advojka.cz). Dostupné z <https://www.advojka.cz/archiv/2017/3/znasilneni-jako-politikum>

OTCOVSKÝ, Karel (2023). *Školačku měl učitel v autě během táborové hry na klíně. Že by ji osahával, u soudu odmítl*. In: Novinky.cz. Dostupné na: [Školačku měl učitel v autě během táborové hry na klíně. Že by ji osahával, u soudu odmítl - Novinky](#)

PRCHALOVÁ, Barbora (2022). *Za znásilnění si někdy můžou oběti samy, myslí si stále skoro 40 procent Čechů*. In: Novinky.cz. Dostupné na: [Za znásilnění si někdy můžou oběti samy, myslí si stále skoro 40 procent Čechů - Novinky](#)

PROFEM. (2023). *Jaké jsou formy sexuálního násilí?* Dostupné na: Sexuální násilí | Profem

SOUSA, Natálie (2021). *Sexuální násilí může u žen vést k mrtvici či demenci, uvádí nová studie*. In: Seznam Zprávy. Dostupné na: [Sexuální násilí může u žen vést k mrtvici či demenci, uvádí nová studie - Seznam Zprávy \(seznamzpravy.cz\)](#)

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, ŠPONDROVÁ, Pavla, HAVELKOVÁ, Barbara, HAVELKOVÁ, Hana, UHL, Pavel, et.al. (2020). *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* In: Nakladatelství Sagit, a.s. Dostupné z <https://www.sagit.cz/info/muzske-pravo-jsou-pravni-pravidla-neutralni>

VÁVRA, Libor (2023). „*Scházel mu sex, oběť má výhodu, že je retardovaná*“. *České soudy jsou shovívavé k sexuálnímu násilí vůči mentálně postiženým*. In: ČT24 — Česká televize (ceskatelevize.cz). Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3571335-obet-nechape-nic-se-ji-nestalo-ceske-soudy-ukladaji-za-sexualni-nasili-na-mentalne>

VLČKOVÁ, Tereza, (2022). *Marie Benešová, Výroky roku 2022: Ženy mají tendenci rodit, sexuální obtěžování je přirozené*. In: iDNES.cz. [online] Dostupné z <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/chlipnik-cuomo-z-bojovnika-za-zenska-prava-tim-ktery-mel-obtezovat-11-zen-171729>

Teze diplomové práce

SCHVÁLENO

16.9.22
[Signature]

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Karolína Machatová	Razítko podatelny: <table border="1"><tr><td colspan="2">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne: 14-09-2022</td><td>-1-</td></tr><tr><td>Čj: 214</td><td>Příloh:</td></tr><tr><td>Přiděleno:</td><td></td></tr></table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd		Došlo dne: 14-09-2022	-1-	Čj: 214	Příloh:	Přiděleno:	
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd									
Došlo dne: 14-09-2022		-1-							
Čj: 214		Příloh:							
Přiděleno:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2020									
Fakultní e-mail diplomantky/diplomanta: 81768602@fsv.cuni.cz									
Studijní program/forma studia: Mediální studia/prezenční									
Název práce v češtině: Mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice z pohledu přeživších i nezúčastněných									
Název práce v angličtině: Media Representation of Sexual and Gender-Based Violence in the Czech Republic from the Perspective of Survivors and Non-participants									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2022/2023) (diplomovou práci je možné obhajovat nejdříve šest měsíců od schválení tezi) LS 2022/2023									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Problematické mediální zobrazování sexuálního a genderově podmíněného násilí se v posledních letech dostává větší pozornosti, nejvíce pak zejména od doby vzniku hnutí MeToo. Ze způsobu, jakým i přední česká média o tomto hnutí, týkajícího se sexuálního násilí, referovala, bylo patrné, že tomuto tématu není médií přisuzována vážnost a důležitost, jakou si zaslouží. Tento bagatelizující diskurz je závažným problémem už jen proto, jakou mocí v rámci "agenda setting" média ovládnou, a jak velkou roli v utváření veřejného mínění mají. Velká řada médií používá v případě sexuálního násilí polehčující až romantizující výrazy místo pravdivého označení situace. Pravidelně se setkáváme se "zhrzeným milencem/ctitelem" místo s pachatelem nebo násilníkem, se "sexuální scénou" místo znásilněním, se "sexuálními hrátkami" místo sexuálního zneužití. Klíčovými teoretickými rámci této práce budou genderová teorie a její pohled na roli médií, a kulturní studia, resp. auditoriální perspektiva. Základem této práce bude totiž pohled přeživších sexuálního násilí na mediální reprezentaci tohoto druhu násilí v České republice, získaný prostřednictvím hloubkových rozhovorů. Vhodná se pro tuto práci jeví právě teorie kulturních studií, která mluví o interpretativních komunitách - skupinách lidí, kteří mají tendenci interpretovat sdělení podobnými způsoby (a odlišně od jiných interpretativních skupin), a to hlavně na základě sdílených kulturních vlivů, zkušenosti a dalších, např. socioekonomických faktorů. Prozatímní zpracování tohoto tématu (jak v ČR, tak v zahraničí) se týká převážně výzkumu samotné mediální reprezentace, bez zahrnutí jejich příjemců a způsobu, jak s mediálními výstupy příjemci aktivně pracují. Podobnému tématu se ve své bakalářské práci věnovala Bc. Adéla Marková, která sumarizovala dosavadní výzkumy mediální reprezentace sexuálního násilí. Výsledky této práce jasně dokládají existenci mediální sekundární viktimizace a stereotypizace. Tato práce může posloužit jako efektivní přehled současných a doplnění dalších výzkumů.									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cílem této práce bude zjistit, jak na zobrazené příklady mediálního pochybení (bagatelizace násilí, stereotypizace) nahlíží přeživší sexuálního či genderově podmíněného násilí, jak ti, kteří toto nezažili, ale blíže znají někoho, kdo ano, dále bude zkoumán pohled těch, kteří žádnou zkušenost nemají, ani nikoho takového neznají, ale jsou sami k tématu citliví, a v neposlední řadě budou zahrnuti také ti, kteří toto téma sami bagatelizují a považují ho za zbytečně zveličované. Získaná data budou poté podrobena komparaci.									

<p>Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):</p> <p>Úvod</p> <p>Teoretická část</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Definice a vymezení pojmů a konceptů (sexuální násilí, genderově podmíněné násilí, feminismus, mediální reprezentace, nastolování agendy pomocí mediálních reprezentací) 2. Teoretický rámec (kulturní studia, jakým způsobem konzumenti přijímají mediální obsahy a jak na ně reagují, auditoriální perspektiva, genderová teorie a média, role médií ve společnosti) 3. Mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí (problematika, příklady mediálního pochybení) <p>Metodologie</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Výběr respondentů, jeho popis, zdůvodnění a popis výzkumné metody a postupu při analýze dat 2. Definice (hlubkový semistrukturovaný rozhovor, genderový auditoriální výzkum, otevřené a axiální kódování, technika vignette) <p>Analytická část</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Problematické mediální obsahy optikou přeživších tohoto násilí 2. Problematické mediální obsahy optikou nezúčastněných 3. Problematické mediální obsahy optikou respondentů s neutrálním/negativním postojem 4. Interpretace a komparace výsledků <p>Závěr</p> <p>Seznam použité literatury</p>
<p>Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Podkladovým materiálem budou data sesbíraná z hlubkových semistrukturovaných rozhovorů s respondenty. Pro získání co největší diverzity vzorku budou pro výzkum osloveni respondenti napříč věkovými, genderovými i socioekonomickými kategoriemi, a to prostřednictvím sociálních sítí autorky. Účastníci výzkumu budou rozděleni do čtyř skupin - 1. kteří tento druh násilí zažili, 2. kteří takovou zkušenost nemají, ale blíže znají někoho, kdo ano, 3. respondenti, kteří nikoho s takovou zkušeností neznají, ale k tématu jsou sami citliví, a 4. ti, kteří toto téma považují za marginální a zbytečné. Pro dosažení optimálních požadovaných výsledků, a s ohledem na specifčnost tématu, se předpokládá potřeba kolem deseti rozhovorů v každé skupině (přeživších a nezúčastněných).</p>
<p>Metody (techniky) zpracování materiálu: Analytická část práce bude konstruována coby genderový auditoriální výzkum. Jedná se o výzkum kvalitativní, který bude postaven na hlubkových semistrukturovaných rozhovorech. Získaná data budou posléze analyzována pomocí klasického kvalitativního kódování; otevřeného a axiálního. Součástí rozhovorů bude v souladu s technikou vignette konfrontace všech zúčastněných respondentů s konkrétními mediálními obsahy, odstupňovanými dle míry mediálního pochybení.</p>
<p>Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2–5 řádků):</p> <p>CHARLESWORTH, Sara, MCDONALD, Paula. <i>Framing sexual harassment through media representation</i> In: <i>Women's Studies International Forum</i>. Amsterdam: Elsevier, 2012.</p> <p>- V tomto článku se autorky věnují mediální reprezentaci sexuálního obtěžování ve čtyřech zemích, zkoumají, jaké případy sexuálního obtěžování a násilí stojí médiím za zmínku, a jak média potírají jakoukoliv snahu upozornit, že sexuální obtěžování je systémový problém, nikoliv pouze selhání jednotlivců.</p> <p>EASTEAL, Patricia, HOLLAND, Kate, JUDD, Keziah. <i>Enduring themes and silences in media portrayals of violence against women</i> In: <i>Women's Studies International Forum</i>. Amsterdam: Elsevier, 2015.</p>

- V tomto článku se autorky věnují tématu moci médií nad proměnou veřejného mínění o násilí páchaném na ženách. Autorky ve své studii ukazují, že média často zmiňují vzájemnou odpovědnost za páchané násilí, a jak internet pomáhá k tomuto násilí přispívat.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

- Tato kniha je podstatná pro správné zvládnutí metodologie, jelikož se jedná o stěžejního průvodce kvalitativním výzkumem, ve kterém jsou popsány bazální informace; metody a způsoby sběru, interpretace a analýzy dat.

MCCOMBS, Maxwell E., SHAW, Donald. The Agenda-setting Function of Mass Media In: Public Opinion Quarterly. Oxford: Oxford University Press, 1972. 87

- Tato kniha se zabývá "agenda setting" masových médií, způsobem, jakým média ovlivňují veřejné mínění a nastavují důležitost témat ve společnosti.

OXMAN-MARTINEZ, Jacqueline, MARINESCU, Valentine, BOHARD, Isabelle. Shades of violence: The media role In: Women's Studies International Forum. Amsterdam: Elsevier, 2009.

- V této studii autorky analyzovaly zobrazení násilí na ženách a dětech v Kanadě a Rumunsku, aby ilustrovaly, jak sociální konstrukty a problematika násilí vypadá mj. v mladé demokracii, což je z hlediska historického kontextu České republiky přínosné.

STRAUSS, Anselm L., CORBIN, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

- Tato kniha slouží jako rozšíření znalostí po Janu Hendlovi, jelikož se obšírněji věnuje přímo otevřenému a axiálnímu kódování, což jsou metody, které budou v tomto výzkumu využity.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

MARKOVÁ, Adéla. *Reprezentace sexuálního násilí ve zpravodajství a publicistice (systematická přehledová studie)*. Brno, 2022. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce Urbániková, Marina.

CHORÁ, Magdalena. *Mediální reprezentace hnutí MeToo v online deníku Echo24.cz*. Brno, 2021. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce Kirkosová, Kateřina.

KRÁLOVÁ, Aneta. *Reprezentace sexuálního násilí na českých zpravodajských serverech jako zdroj pro další zkoumání tématu*. Olomouc, 2020. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra mediálních a komunikačních studií. Vedoucí práce Jansová, Iveta.

MÁCHOVÁ, Natálie. *Reprezentace hnutí MeToo internetovým zpravodajským webem iDNES.cz*. Olomouc, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Polách, Vladimír.

Datum / Podpis studenta/ky

14.9.2022 *Marková*

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

PhDr. Lenka Vochocová, PhD.

14. 9. 2022 /

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO VE VYHLÁŠCE ŘEDITELE INSTITUTU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO PROGRAMU.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Scénář rozhovoru pro kategorii 1

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru pro kategorii 2

Příloha č. 3: Scénář rozhovoru pro kategorii 3

Příloha č. 4: Scénář rozhovoru pro kategorii 4

Příloha č. 5: Scénář rozhovoru pro Pavla Houdka (Moderní sebeobrana)

Příloha č. 6: Scénář rozhovoru pro Terezu Vlčkovou (iDnes.cz)

Příloha č. 7: Scénář rozhovoru pro Silvii Lauder (Respekt)

Příloha č. 8: Scénář pro Lindu Bartošovou (Aktuálně.cz)

Příloha č. 9: Scénář rozhovoru pro Petra Kozelku (Novinky.cz)

Příloha č. 10: Scénář rozhovoru pro organizaci Proč jsme to nenahlásili

Příloha č. 1

Skupina 1 (*kteří tento druh násilí zažili*):

1. Jaký máte pocit z toho, jak se píše v médiích o sexuálním násilí v České republice?
2. Vybavíte si, že jste se někdy pozastavil* nad nějakou zprávou v médiích na toto téma? Pokud ano, z jakého důvodu?
3. Myslíte si, že někdy může mediální zpracování tématu nějak škodit? Jak?
4. Jaké pocity ve vás vyvolává tento obrázek (následuje ukázka příkladů mediálního pochybení)?
5. Jakým způsobem by se podle vás tato problematická zpráva měla upravit?
6. Jak se změnilo (pokud se změnilo) vaše vnímání zpráv týkajících se násilí ve srovnání s dobou před vaší zkušeností? Všimáte si třeba, že se na ně teď díváte jinak?
7. Jak vás samotné ovlivnily – pokud nějak - informace o sexuálním násilí, které jste získal* z (českých) médií?
8. Měl způsob, jakým se v českých médiích o tomto násilí píše a mluví vliv na to, jak jste svou zkušenost prožíval*?
9. Jak jsou podle vás v českých médiích zobrazovány oběti a jak pachatelé

sexuálního násilí? Jaký je váš postoj k těmto zprávám?

10. Konfrontoval* jste někdy někoho, kdo se nevhodně nebo urážlivě vyjadřoval o sex. A gender. Podmíněném násilí či jeho přeživších? Pokud ano, jak na to reagoval*?

11. Jaký vliv na společnost má podle vás způsob, jakým média píší o tématu?

12. Cítil* jste se vy sam* někdy společností stigmatizován* nebo odsuzován* kvůli nějak podle Vás nevhodné medializaci nějakého případu?

13. Jakou roli by podle vašeho názoru měla média hrát v osvětě/ prevenci sexuálního a genderově podmíněného násilí?

14. Cítil* jste se někdy naopak „silnější“ díky způsobu, jakým média referovala o nějakém případě týkajícím se sex. A gender. Podmíněného násilí?

15. Jaké změny by podle vašeho názoru média mohla či měla provést ve způsobu, jakým zobrazují sexuální a genderově podmíněné násilí?

Doplňující otázky: Měla by podle vás média nést zodpovědnost a případné následky za svá nevhodná zobrazení případů sexuálního násilí?

Pomohlo by podle vás, kdyby redakce spolupracovaly více s přeživšími činů sexuálního a genderově podmíněného násilí?

Co se týče vlivu mediálního zobrazení na společnost; myslíte, že má větší vliv společnost na způsob, jakým o tématu média hovoří, anebo spíše média na společnost a na to, jak ta o tématu následně smýšlí?

Jsou nějaké informace, které by dle vašeho názoru média neměla v souvislosti s případy sexuálního násilí vůbec zveřejňovat?

Příloha č. 2

Skupina 2 (*kteří takovou zkušenost nemají, ale blízce znají někoho, kdo ano*):

1. Jaký máte pocit z toho, jak se píše v médiích o sexuálním násilí v České republice?
2. Vybavíte si, že jste se někdy pozastavil* nad nějakou zprávou v médiích na toto téma? Pokud ano, z jakého důvodu?
3. Myslíte si, že někdy může mediální zpracování tématu nějak škodit? Jak?
4. Jaký vliv mělo mediální zobrazení sexuálního násilí na váš pohled a postoj k této problematice?
5. Hrála média nějakou roli ve vašem pochopení toho, co se stalo vašemu příteli/rodinnému příslušníkovi/známému?

6. Konfrontoval* jste někdy někoho, kdo se nevhodně nebo urážlivě vyjadřoval o sexuálním násilí či jeho přeživších? Pokud ano, jak na to reagoval*?
7. Jaké pocity ve vás vyvolává tento obrázek (následuje ukázka pár z příkladů mediálního pochybení)?
8. Jakým způsobem by se podle vás tato problematická zpráva měla upravit?
9. Co si myslíte o tom, jak jsou v českých médiích prezentovány oběti sexuálního násilí? Jaký je váš postoj k těmto zprávám?
10. Setkal* jste se někdy s článkem nebo zprávou, která byla podle vás nevhodná nebo poškozující pro osoby, které zažily SGBV, nebo jejich blízké?
11. Změnil* byste způsob, jakým média reflektují a zobrazují blízké osoby přeživších sexuálního násilí?
12. Jaký vliv na společnost má podle vás způsob, jakým média píšou o tomto násilí?
13. Jaké změny by podle vašeho názoru média mohla či měla provést ve způsobu, jakým zobrazují sexuální a genderově podmíněné násilí?

Doplňující otázky: Měla by podle vás média nést zodpovědnost a případné následky za svá nevhodná zobrazení případů sexuálního násilí?

Pomohlo by podle vás, kdyby redakce spolupracovaly více s přeživšími činů sexuálního a genderově podmíněného násilí?

Co se týče vlivu mediálního zobrazení na společnost; myslíte, že má větší vliv společnost na způsob, jakým o tématu média hovoří, anebo spíše média na společnost a na to, jak ta o tématu následně smýšlí?

Jsou nějaké informace, které by dle vašeho názoru média neměla v souvislosti s případy sexuálního násilí vůbec zveřejňovat?

Příloha č.3

Skupina 3 (*lidé bez přímé či přenesené zkušenosti, na téma jsou citliví*)

1. Jaký máte pocit z toho, jak se píše v médiích o sexuálním násilí v České republice?
2. Vybavíte si, že jste se někdy pozastavil* nad nějakou zprávou v médiích na toto téma? Pokud ano, z jakého důvodu?
3. Myslíte si, že někdy může mediální zpracování tématu nějak škodit? Jak?
4. Jaký vliv na společnost podle vás má to, jak se o tématu v českých médiích píše a mluví?
5. Měl způsob, jakým se v českých médiích o tomto násilí píše a mluví vliv na to, jaký

- jste si na toto téma utvářel* názor?
6. Konfrontoval* jste někdy někoho, kdo se nevhodně nebo urážlivě vyjadřoval o tématu sexuálního násilí či jeho přeživších? Pokud ano, jak na to reagoval*? Konfrontoval někdy někdo Vás?
 7. Jaké pocity ve vás vyvolává tento obrázek (následuje ukázka pár z příkladů mediálního pochybení)?
 8. Jakým způsobem by se podle vás tato zpráva měla upravit?
 9. Zaznamenal* jste v posledních letech nějaké změny ve způsobu, jakým česká média o sexuálním a genderově podmíněném násilí mluví? Pokud ano, jaké změny?
 10. Domníváte se, že by média měla nést odpovědnost za problematické nebo nepřesné informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí? Proč ano, nebo proč ne?
 11. Jaké informace týkající se sexuálního a GP násilí by podle vás (ne)měly být zveřejňovány v médiích?
 12. Co si myslíte o tom, jak jsou v českých médiích prezentovány oběti a jak pachatelé sexuálního násilí? Jaký je váš postoj k těmto zprávám?
 13. Myslíte si, že je třeba více regulovat nebo dohlížet na mediální zobrazení sexuálního a genderově podmíněného násilí? Proč ano, nebo proč ne?
 14. Jaké změny by podle vašeho názoru média mohla či měla provést ve způsobu, jakým zobrazují případy sexuálního a genderově podmíněného násilí?

Příloha č.4

Skupina 4

1. Viděl* nebo četl* jste v nedávné době o nějakém případě sexuálního násilí v českých médiích?
2. Pokud ano, jaký pocit to ve vás vyvolalo, jak toto mediální sdělení hodnotíte?
3. Jaký máte celkově pocit z toho, jak se píše v médiích o sexuálním násilí v České republice?
4. Vybavíte si, že jste se někdy pozastavil* nad nějakou zprávou v médiích na toto téma? Pokud ano, z jakého důvodu?
5. „Média věnují příliš mnoho prostoru sexuálnímu násilí a měla by se věnovat jiným tématům“ – jak se ztotožňujete či neztotožňujete s tímto výrokem?
6. Zobrazují podle vás média sexuální a genderově podmíněné násilí v České

republice přesně a správně?

7. Jaké pocity ve vás vyvolává tento obrázek (následuje ukázka pár z příkladů problematických mediálních obsahů)?
 8. Jakým způsobem by se podle vás tato problematická zpráva měla upravit?
 9. V případě jakého mediálního sdělení (týkajícího se sex. Násilí) by vám toto sdělení připadalo chybné a nevhodné?
 10. Jakým způsobem podle vás média zobrazují oběti a jak pachatele?
 10. Konfrontoval vás někdy někdo proto, že jste se nevhodně nebo urážlivě vyjadřoval o tématu souvisejícím se sexuálním násilím či o jeho přeživších (obětech)? Pokud ano, jak jste na to reagoval*? / Konfrontoval* jste někdy vy někoho? Pokud ano, jak na to dotyčný reagoval*?
 11. Jaký vliv na společnost podle vás má způsob, jakým česká média o tomto tématu hovoří?
 12. Může to mediální zpracování tématu jako takovému podle vás nějak škodit?
 13. Mělo mediální zobrazení sexuálního násilí vliv na to, jaký jste si na téma utvářel* názor?
 14. Měla by podle vás média nést odpovědnost za chybné a nevhodné zobrazení?
 15. Jaké změny by podle vás média měla či mohla provést ve způsobu, jakým zobrazují téma sexuálního a genderově podmíněného násilí?
- Doplňující otázka:* Jsou podle vás nějaké informace, které by média v případě informování o případu sexuálního násilí neměla zveřejňovat?

Příloha č. 5

Otázky pro Pavla Houdka z Moderní sebeobrany

1. Jaký máte pocit z toho, jak se v českých médiích píše o sexuálním násilí?
2. Jaký vliv na společnost podle vás mediální reprezentace sexuálního násilí má?
3. Jak podle vás média zobrazují oběti a jak pachatele?
4. Konfrontoval* jste někdy někoho, kdo se nevhodně nebo urážlivě vyjadřoval o sexuálním a gender. Podmíněném násilí či jeho přeživších? Pokud ano, jak na to reagoval*?
5. Co si myslíte o tom, jak média často zobrazují sexuální násilí jako problém, který se týká pouze žen?

6. Jak podle vás média zobrazují sebeobranu?
7. S jakými výzvami se coby instruktoři moderní sebeobrany v oblasti sexuálního násilí a obtěžování potýkáte při práci s osobami bez zkušeností a s jakými při práci s oběťmi?
8. Měla by podle vás média nést odpovědnost za nevhodné zobrazení nějakého případu sexuálního (či genderově podmíněného) násilí?
9. Co byste poradil osobám, které se setkaly se sexuálním násilím a chtějí najít způsob, jak se s tímto traumatem vypořádat a pokračovat dál?
10. Měla by média využívat více svou sílu a podílet se na prevenci a osvětě?
11. Jaké jsou tedy podle vás nejvíc zásadní problémy mediálního zobrazení sex násilí?
12. Jaké změny by podle vás měla média provést? A bude se podle vás mediální zobrazení sexuálního násilí zlepšovat?

Příloha č. 6

Otázky pro Terezu Vlčkovou z iDnes.cz

1. Jak podle vás česká média obecně zobrazují témata související se sexuálním a genderově podmíněným násilím?
2. Setkala jste se někdy s takovým mediálním obsahem, u kterého jste měla pocit, že medializace příběhu souvisejícího se sexuálním nebo genderově podmíněným násilím byla vyloženě nevhodná?
3. Jak se podle vašeho názoru vyvíjelo mediální prostředí v České republice, pokud jde o informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí, v posledních několika letech?
4. Cítila jste někdy během své kariéry tlak ze strany redakce nebo vnějšího prostředí, abyste o příběhu souvisejícím se sexuálním a genderově podmíněným násilím informovala určitým způsobem?
5. Jak si podle vás stojí česká média v porovnání s médii v jiných zemích, pokud jde o zobrazování sexuálního a genderově podmíněného násilí?
6. Jak byste vy konkrétně tuto zprávu napsala jinak?
7. Můžete popsat nějaké konkrétní výzvy nebo etická dilemata, která se podle vás objevují při informování o příbězích týkajících se sexuálního a genderově podmíněného násilí? A se kterými se setkáváte vy osobně?

8. Existuje podle vás prostor pro zlepšení způsobu, jakým média tuto problematiku zpracovávají?
9. Jak vy osobně vnímáte vliv způsobu, jakým média toto téma konstruují, na společnost?
10. Ovlivnily podle vás nějaké události z nedávné doby způsoby konstrukce (zobrazování) tématu v českých médiích?
11. Existují v České republice nějaké konkrétní zpravodajské kanály nebo novináři, kteří podle vás odvádějí obzvláště dobrou práci při informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí?
12. Jakou roli podle vás mají čeští novináři při prosazování kultury souhlasu a respektu, potažmo prevence sexuálního a genderově podmíněného násilí?
13. Jak podle vás mohou česká média zlepšit způsob, jakým zobrazují sexuální a genderově podmíněné násilí? Jak vidíte budoucnost mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice?
14. Jak to, že se zaměřujete na sociální (i genderová) témata, ovlivňuje vaši profesní pozici?
15. Řešíte vy sama při psaní o těchto tématech nějaké etické nebo profesní otázky (např. presumpci nevinny, nestrannost, nezaujatost, profesí zdůrazňovanou neideologičnost atd.)?

Příloha č. 7

Otázky pro Silvii Lauder z Respektu

1. Jak podle vás česká média obecně zobrazují témata související se sexuálním a genderově podmíněným násilím?
2. Jak podle vás zobrazují ta média pachatele a jak oběti?
3. Setkala jste se někdy s takovým mediálním obsahem, u kterého jste měla pocit, že medializace příběhu souvisejícího se sexuálním nebo genderově podmíněným násilím byla vyloženě nevhodná?
4. Jak se podle vašeho názoru vyvíjelo mediální prostředí v České republice, pokud jde o informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí, v posledních několika letech?
5. Jak na základě vašich osobních zkušeností ovlivnila vaše vlastní zkušenost se

- sexuálním obtěžováním váš přístup k informování o tématech souvisejících se sexuálním a genderově podmíněným násilím?
6. Můžete popsat nějaké konkrétní výzvy nebo etická dilemata, která se podle vás objevují při informování o případech týkajících se sexuálního a genderově podmíněného násilí? A se kterými se setkáváte vy osobně?
 7. Pomohla by spolupráce redakcí/médií s přeživšími?
 8. Měla by média nést zodpovědnost za nevhodné zobrazení případu sex. Násilí?
 9. Jaký vliv na společnost podle vás média mají? A vidíte i nějaký vliv společnosti na média?
 10. Existují v České republice nějaké konkrétní zpravodajské kanály nebo novináři, kteří podle vás odvádějí obzvláště dobrou práci při informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí?
 11. Jak podle vás mohou česká média zlepšit způsob, jakým zobrazují sexuální a genderově podmíněné násilí?

Příloha č. 8

Otázky pro Lindu Bartošovou z Aktuálně.cz

1. Jak podle vás česká (mainstreamová zpravodajská) média obecně zobrazují témata související se sexuálním a genderově podmíněným násilím?
2. Setkala jste se někdy s takovým mediálním obsahem, u kterého jste měla pocit, že medializace příběhu souvisejícího se sexuálním nebo genderově podmíněným násilím byla vyloženě nevhodně provedená?
3. Jak vy osobně vnímáte vliv způsobu, jakým média toto téma zobrazují, na společnost?
4. Jak se podle vašeho názoru vyvíjí mediální prostředí v České republice, pokud jde o informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí, v posledních několika letech?
5. Cítila jste někdy během své kariéry tlak ze strany redakce nebo vnějšího prostředí, abyste o příběhu souvisejícím se sexuálním a genderově podmíněným násilím informovala určitým způsobem?
6. Jak si podle vás stojí česká média v porovnání s médii v jiných zemích, pokud jde o zobrazování sexuálního a genderově podmíněného násilí?

7. Jak byste vy konkrétně tuto zprávu napsala jinak? (ukázky mediálních pochybení dole, můžete si vybrat jednu, nebo mluvit o všech, záleží na Vás)
8. Můžete popsat nějaké konkrétní výzvy nebo etická dilemata, která se podle vás objevují při informování o příbězích týkajících se sex. A gender. Podmíněného násilí? A se kterými se setkáváte vy osobně?
9. Jak to, že se zaměřujete na sociální (i genderová) témata, ovlivňuje vaši profesní pozici?
10. Řešíte vy sama při psaní o těchto tématech nějaké etické nebo profesní otázky (např. presumpci nevinny, nestrannost, nezaujatost, profesí zdůrazňovanou neideologičnost atd.)?
11. Ovlivnily podle vás nějaké události z nedávné doby způsoby konstrukce (zobrazování) tématu v českých médiích?
12. Existují v České republice nějaké konkrétní zpravodajské kanály nebo novináři, kteří podle vás odvádějí obzvláště dobrou práci při informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí?
13. Jak podle vás mohou česká média zlepšit způsob, jakým zobrazují sexuální a genderově podmíněné násilí? Jak vidíte budoucnost mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice?

Příloha č. 9

Otázky pro Petra Kozelku z Novinky.cz

1. Jak podle vás česká (mainstreamová zpravodajská) média obecně zobrazují témata související se sexuálním a genderově podmíněným násilím?
2. Setkal jste se někdy s takovým mediálním obsahem, u kterého jste měl pocit, že medializace příběhu souvisejícího se sexuálním nebo genderově podmíněným násilím byla vyloženě nevhodně provedená?
3. Jak vy osobně vnímáte vliv způsobu, jakým média toto téma zobrazují, na českou společnost?
4. Jak se podle vašeho názoru vyvíjí mediální prostředí v České republice, pokud jde o informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí, v posledních několika letech?
5. Cítil jste někdy během své kariéry tlak ze strany redakce nebo vnějšího prostředí,

abyste o příběhu souvisejícím se sexuálním a genderově podmíněným násilím informoval určitým způsobem?

6. Jak si podle vás stojí česká média v porovnání s médii v jiných zemích, pokud jde o zobrazování sexuálního a genderově podmíněného násilí?
7. Jak byste vy konkrétně tuto zprávu napsal jinak (pokud byste je napsal jinak)?
8. Všem svým respondentům a respondentkám posílám příklady článků, které obsahují určitou míru problematických výrazů, a nechávám je je porovnat a určit ten, který jim přijde nejvíce nevhodný. Na prvním místě se opakovaně objevuje tento článek:

Znásilňoval dívku. Dostal osm let

dnes 6:20
Petr Kozelka

Soud (ilustrační foto)

Byla ještě dítě, když se jejím sexuálním partnerem stal přítel matky. Bylo jí deset, když to začalo, a utrpení děvčátka trvalo dva a půl roku. Muž žijící se jako řidič kamionu si své uspokojení vynucoval pod hrozbou, že pokud mu dcera partnerky nebude po vůli, zařídí, aby už nebyla se svou matkou.

Odborná literatura i organizace věnující se problematice sexuálního násilí a jeho zobrazování upozorňují, že podobné nevhodně zvolené formulace mohou mít vážné dopady na oběti sexuálního násilí.

Co Vás k tomu v tuto chvíli napadá, když se o tom tak „bavíme“? Chtěl byste se k tomu vyjádřit?

9. Můžete popsat nějaké konkrétní výzvy nebo etická dilemata, která se podle vás objevují při informování o příbězích týkajících se sexuálního a genderově podmíněného násilí? A se kterými se setkáváte vy osobně?
10. Řešíte vy sám při psaní o těchto tématech nějaké etické nebo profesní otázky (např. presumpci nevinu, nestrannost, nezaujatost, profesí zdůrazňovanou neideologičnost atd.)?
11. Ovlivnily podle vás nějaké události z nedávné doby způsoby konstrukce (zobrazování) tématu v českých médiích?

12. Existují v České republice nějaké konkrétní zpravodajské kanály nebo novináři, kteří podle vás odvádějí obzvláště dobrou práci při informování o sexuálním a genderově podmíněném násilí?
13. Jak podle vás mohou česká média zlepšit způsob, jakým zobrazují sexuální a genderově podmíněné násilí? Jak vidíte budoucnost mediální reprezentace sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice?

Příloha č. 10

Otázky pro Proč jsme to nenahlásili

1. Jak byste zhodnotil* současné mediální zobrazení sexuálního a genderově podmíněného násilí v České republice?
2. Jakou roli podle vás hrají média v utváření veřejného mínění o tématu sexuálního násilí?
3. Jaké jsou podle vás hlavní rozdíly v současném zobrazování sexuálního násilí v českých médiích ve srovnání s minulostí?
4. Jakých zásad či prvků je z vašeho pohledu důležité se během informování o násilí držet (a vnímáte, že to tak nebývá, či jen v malé míře)?
5. Vybavíte si nějaký naprosto exemplární příklad nevhodného mediálního sdělení v českých médiích (týkajícího se případu sexuálního násilí)?
6. Jaké jsou podle vás nejčastější stereotypy, které média při informování o sexuálním násilí šíří?
7. Jaký je dle vašich zkušeností vliv zobrazení sex. násilí v médiích na oběti sexuálního a genderově podmíněného násilí?
8. Jak může způsob mediální zobrazení sexuálního násilí ovlivnit proces zpracování zkušenosti („uzdravení“) obětí?
9. Jak pracujete s oběťmi, které mají negativní zkušenosti s medializací svého případu?
10. Jsou zde v Čechách konkrétní média nebo novináři, kteří podle vás odvádí dobrou práci při informování o sexuálním násilí?
11. Jak vnímáte svou roli v rámci zlepšování mediálního zobrazení sex. A genderově podmíněného násilí v českých médiích?
12. Jak by podle vás média mohla či měla do budoucna zlepšit způsob, jakým zobrazují sexuální násilí?